

प्रकाश
डोमारी विठ्ठलदास भगवत्पात्र
मुद्रणालय विद्यापीठ

प्रिन्टिंग एन्ड डिस्ट्रिब्यूशन
मुद्रणालय विद्यापीठ
मुद्रणालय

सुमे धातां जवारदुये पुराजां पर धर्मनां
साध्यां ते पुन्य गांधीने धम्मपड समापये

विज्ञापन

सुभाषचन्द्रबोसकी प्रथमविद्या मे १९८०
१९९३ की प्रथम, अथवा अन्य सुभाष या सुभाष प्रथम
के प्रथम.

२३/११

સમજવા માટે ટીકાની જરૂર પડે. સંસ્કૃત ભાષામાં વ્યાકરણ, ન્યાય વગેરે પુસ્તકોમાં પ્રસિદ્ધ જ્ઞાન રચવાનો રિવાજ પહેલવહેલો બૌદ્ધ સિદ્ધાંતોએ પ્રાદ્યક્ષ્ય અંધકારોએ શરૂ કર્યો એ સંબંધી વહીવટ ઉતરવાની અત્યારે અમને જરૂર લાગતી નથી. છુપાઈ પહોંચી પરિનિર્વાણ પછી એવો એક સમય હતો કે જ્યારે જૂના જૂના વાક્યોનો સૂત્ર રૂપે સંગ્રહ કરવામાં આવતો ત્યારે સમયે લેખનપદ્ધતિની ખિલાવટ થએલી ન હોય તો સૂત્રો ધ્યાનમાં રાખવાનું સહેલું થઈ પડતું અને આ રિવાજ લોકપ્રિય થયો હતો. અંશુત્તરનિકાયોએ લેખના જે ૧૫૦ નિયમો^૧ બતાવવામાં આવ્યા પછી સૂત્રો જ કહેતા. અને આ સૂત્રોના પાયા વિનયઅંધની રચના કરવામાં આવી છે. સુત્રપિટક જાતનાં સૂત્રો અંશુત્તરનિકાયના પહેલા ત્રણ નિયમો અંગી આવે છે.

આધ્યાયિક સૂત્રને ગેધ્ય કહે છે, એવું^૨ જુદું કહેવું છે, અને તેના કાખલા તરીકે અંશુત્તરનિકાય સમાધાવગ્ગ બતાવવામાં આવ્યો છે. પરંતુ સમયમાં ફેરી જાતના સાહિત્યવિભાગને ગેધ્ય આવતો એ સમજવાને માટે સાધન નથી. આ માટે અંશુત્તરનિકાયનો સમાધાવગ્ગ તો જરૂર આવી

૧. માર્ગચરિત્તે વિચરવે દિવ્યકુ વિવસાવદગ્ગે
હોમેં આજ્ઞાવદિ. અંશુત્તરનિ. (P. T. S.) જામ

૨. જામગુરની, અષ્ટાદશસ્કન્ધા, ૪૩૨.

पुस्तकनिष्ठावना उदनाग्र प्रश्नमां ८० उदानोःने
 मांयद करेतो कलाय छि परतु या लथांय उदानो ते
 समये अनित्यमां दनां मेम समरुवानु नशी. आमांतां
 पथां प्राप्ते अने जीमां गुणोमां लणी गजेतां उदानोने
 मांये प्राप्तिने ते लथां उदानोने उदान नरीके ज्योत्स्नानो
 प्रकार कीये

उल्लिखित प्रश्नमां ११२ उल्लिखितोःने मांयद करेतो
 छि. या लथां य उल्लिखितो ते समये दना अम समरुवानी
 कुर नशी. उनु या अ आनां वसने ने उल्लिखित उदानो
 दना. वेवा गा नशी. पाडी नेनी मरुया नमि ते दोष.

अनकथांये ने प्रलिख अ छि. या लशी य तींया
 ने समये नयचित दनी जेनु नशी, ने पद्य आनी लाननी
 केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 मने तेने अतक कीये.

अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 नेर स यो के कीये. लमापे.नेनु पदान जेमा दोष अने
 अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 अनेनु कीये नु. केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 नेनु अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये
 अनकथांयेने केदकीक कांतिनेमा जो दस.दित्यम लमापेस ययो कीये

ઉં. આ મુત્તમાં ભગવાને, શીલસંપન્ન, ઇન્દ્રિયહમન કરનાર
મિતભોજી, અને અલ્પનિદ્રા શેવાવાળા ભિક્ષુની સ્તુતિ કર
ઉં. અને ઉવટની ગાથાએ આ પ્રમાણે છે:—

સીડે પાંતઢિતો મિક્ષુ ઇન્દ્રિયેસુ ચ સંયુતો ।
ભોજનન્દિ ચ મત્તઞ્ચુ જાગરિયં અનુયુષ્ઠતિ ॥
પૂર્વં વિહરમાનો વિ અદ્દોરત્તમતન્દિતો ।
માયયં કુસલં ધર્મં યોગક્લેમસ્ત પતિયા ॥
અલ્પમાદરતો મિક્ષુ પમાદે મપદસ્સિવા ।
અમલ્લો પરિહાનાપ નિવ્યાનસેવ સન્તિકે ॥

પરંતુ આ ગાથા ભગવાને નિગમતિસ્સ નામના એ
સ્થવિરને (૧૬ ભિક્ષુને) ઉરેશીને કહી એવું અર્કુઠયાકાર
કહેવું છે. અને એ કાવ્યનિક સ્થવિરની એક કાવ્યનિ
કથા પણ આપવામાં આવી છે.

પદમન્ત ટિનો ઘોં ઘોં દેવપુત્રો મમવર્ગો સન્તિકે ર
ગાથાઓ અમામિ ।

સ્વપ્નિ વણા દુભેષ અભિભેનેર અનતા ।
કોન્ના વાદકં કર્મ વં હોતિ કટુકાઠલ્લ ॥
ન તં કર્મં કર્મ માપુ વં કવા અનુભવતિ ।
વસ્મ અમ્મુટ્ટો ઝેદ વિવલ્લં વટિમેવતિ ॥
તં ચ કર્મં કર્મ માપુ વં કવા માનુભવતિ ।
વસ્મ વર્ણનો મુખનો વિવલ્લં વટિમેવતિ ॥

आशाब्धो देवपुत्रसंयुतभांशो जेमःसुतभां आवेक्षी
 जेमः नाम्नो देवपुत्र भगवान् पाशे ज्ञापीने ज्ञा
 ज्ञो ज्ञेदयो ज्ञेयो ज्ञानो ज्ञंजंभ ज्ञे. परंतु ध०३५६
 . १४६ ज्ञा ज्ञानु आशाब्धो उपर सुपपुत्रदुष्कीनी, ज्ञेक
 . ज्ञने सुभनभालाहारनी ज्ञेम ज्ञानु वाताब्धो ६३ी ज्ञे.
 िष्टिमे भिक्वये धम्मा भाविता बहूलीकता अपारा पारंगमनाय
 न । कतने अट्ट । संव्यर्धद् । सम्मादिष्टि-पे०-सम्मासमाधि ।
 । भिक्वये बहू धम्मा भाविता बहूलीकता अपारा पारंगमनाय
 ती ति । इदमथोच भगवा । इदं वावा सुगतो अपापरं एतद्-
 मथा ।

अप्पका रो मज्जुसैसु ये जना पारगानिनो ।
 अप्पायमित्ता पजा तारभेयानुधावति ॥
 ये च यो सम्भदकत्तात्ते धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
 ते जना पारमेस्मन्ति मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥
 बण्हं धम्मं विप्पहाय सुद्धं भावेध पण्डितो ।
 ओक्का अनोक्कमागम्म विवेके यत्थ दूरमं ॥
 सत्ताभेरतिभिच्छुञ्च हिंसा कामे अकिञ्चनो ।
 परिपोदपेय्य अत्तानं चित्तंसेत्ति पण्डितो ॥
 येतं संबोधियङ्गैसु सम्माचितं सुभावितं ।
 आदानपट्टिनिस्सग्गो अनुपादाय ये रता ॥
 खिण्णासवा ज्जुत्तिमन्तो ते लोके परिनिम्बुता ति ॥

અટ્ટિમાનિ મિક્ષવે મઝાનિ । કતમાનિ અટ્ટુ । અસજ્ઞાપમલા
મિક્ષવે મન્તા, અનુદ્દાનમલા મિક્ષવે ઘરા, મલં મિક્ષવે વ્ષ્ણસ્સ
કોસઙ્ગં, પમાદો મિક્ષવે રક્ષતો મલં, મલં મિક્ષવે ઇત્થિયા દુચ્ચરિતં,
મચ્છેરં મિક્ષવે દદતો મલં, મલા મિક્ષવે પાપકા અકુસલા ધમ્મા
અસ્મિ લોકે પરમ્હિ ચ, તતાં ચ મિક્ષવે મલા મલતરં અવિજ્ઞા પરમં
મલં । ઇમાનિ સ્વાં મિક્ષવે અટ્ટુ મલાની તિ ।

અસજ્ઞાપમલા મન્તા અનુદ્દાનમલા ઘરા ।

મલં વ્ષ્ણસ્સ કોસઙ્ગં પમાદો રક્ષતો મલં ।

મલિત્થિયા દુચ્ચરિતં મચ્છેરં દદતો મલં ।

મલા વં પાપકા ધમ્મા અસ્મિ લોકે પરમ્હિ ચ ॥

તતો મલા મલતરં અવિજ્ઞા પરમં મલં તિ ॥^૧

આ જ ગાથાએ ધમ્મપદના મહવચ્ચમાં (૨૪૧-૨૪૩) આવે
છે. તેમાંની પહેલી ગાથા ઉપરથી લાગુદાથીની, અને બાકીની
બે ગાથાએ ઉપરથી એક તરુણ ગૃહસ્થની એમ બે કથાએ
અર્ધકથાકારે રચી છે. પરંતુ ઉપર આપેલું મુક્ત જ આ
ગાથાએની ઘણી પ્રાચીન વ્યાખ્યા છે, એ સ્પષ્ટ જણાય છે.

અથ સ્વાં તાપનો દેવપુત્તો પુરાણતિત્થકરો અમિક્ષન્તાય રત્થિયા
અમિક્ષન્તવ્ષ્ણો કેવલકર્ણં જેતવનમોમાસેન્વા યેન મગવા તેનુપસંકમિ ।
તપસંકમિન્વા મગવન્તમભિવાદેત્વા એકમન્તમટ્ટમિ । એકમન્તં ઠિતો
સ્વો તાપનો દેવપુત્તો મગવતો સન્તિકં ઇમા ગાથાયો અમાસિ ।

હિન્દ મોતં પરકર્મ કામે પનુદ શ્રાક્ષણ ।

નપ્પહાય મુનિ કામે નેકત્તમુપ્પજ્જતિ ॥

વરિણે એ વરિણાને દલ્લભેનં પાકમે ।

મિથિલો રિ વરિણાં મિથ્યો નરિરતે રજં ॥

અકલ દુક્લ મેથ્યો પચ્છા તવતિ દુક્લતે ।

કલં ચ મુક્લ મેથ્યો વં કલ્યા નાનુલ્પનિ ॥

કુસો વધા દુમ્હીતો હન્યમેવાનુ કન્તાતિ ।

માનસ્મં દુષ્પરામટ્ટુ મિલ્લાપ્પકહ્વતિ ॥

વં કિચ્ચિ મિથિલ્ કામ્મં સુકિલ્લિટ્ટુ ચ વં વતં ।

સેવત્તમરં મલ્લચરિયે ન તં હોતિ મહ્લ્કલ્લે તિ ॥

તાવનો દેવપુત્તો । इदं वक्त्वा भगवन्तमभिवादेत्वा

कथा तन्नेवन्तरधायी ति ।

૧૭. મુત્તના પહેલા વચ્ચનુ આહમું મુત્ત છે. આમાંનું

આધાર^૧ ધમ્મપદમાંના છાણ્ણવચ્ચની શરુઆતમાં

૧. 'વરિણ વંથી બાહ્ણીની ચાર આધારો નિરયવચ્ચમાં

છે. દેહત તે આધારો આમાં આપેલા કમ પ્રમાણે

આ મુત્તમાં જે દેવપુત્ત બન્નવાન પાસે આપ્યો તે

વીર્યકર હતો એ વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી

તાયન નામના તપસ્વીએ આ આધારો રચી હોય

પછી તે આધારો બૌદ્ધ મંથકારોએ ધમ્મપદમાં લીધી

તો તેમાં કશી નવાઇ નથી. સમણ્ણસપ્રદાયમાં આવા

૧૧. ઘયાના ઘણા દાખલાઓ મોજૂદ છે.

૫૬-અટ્ટકથાકારે આ મુત્તમાંની બીજી, ત્રીજી અને ચોથી

ઓ ઉપર, ખરાબ શબ્દો બોલનારા સિદ્ધની અને

૧ ધમ્મપદમાં આના નંબર અનુક્રમે ૩૧૩, ૩૧૪ અને ૩૧૧ છે.

પાંચમી ગાથા ઉપર એક ઇધ્યાંશુ ત્રીની-એમ બે વાતો રચી છે. અને આ ગાથાઓનો જેમ તેમ કરીને સંબંધ બેસાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

અહીં સુધી અર્દુકથાકારનો અને નિકાયોનો મેળ કેમ નથી બેસતો એ બતાવવામાં આન્યું. હવે બેચાર જગ્યાએ તે અને નિકાય કેમ મળતાં આવે છે તે બોધ્યું.

न पुष्पगन्धो पटिवातमेति न चन्दनं तगरं मल्लिका वा ।

सतं च गन्धो पटिवातमेति सच्चा दिसा सुपुदिसो प्वाति ॥

(ધમ્મપદ—૫૪)

આ ગાથા અંગુત્તરનિકાયના તિક્કનિપાતમાં (સુત્ત-૭૯) મળે છે. આનંદે પૂછેલા પ્રશ્નનો ખુલાસો કર્યા પછી ભગવાન આ ગાથા બોલ્યા છે, અને આ જ હકીકત ધમ્મપદ-અર્દુકથાકારે આ ગાથાની અર્દુકથામાં લીધેલી છે.

मुमुग्वं वत जीवाम येसं नो नतिथ किञ्चन ।

वीतिभक्त्वा मविस्साम देवा अामस्सरा यथा ति ॥

(ધમ્મપદ—૨૦૦)

આ ગાથા મારસંયુત્તના બીજા વગ્ગના આઠમા સુત્તમાં આવે છે. એક વાર ભગવાન જુદા પંચશાલા નામના બ્રાહ્મણનામ પાસે રહેતા હતા. ત્યાંના બ્રાહ્મણ ગૃહસ્થમાં મારે પ્રવેશ કરીને ભગવાનને મુદ્દલ બિક્ષા મળવા લીધી નહિ. ભગવાન ખાલી બિક્ષાપાત્ર સહિત જ ગામમાંથી બહાર નીકળ્યા. ત્યારે તેમને 'આજે બિક્ષા મળી કે નહિ' એમ મારે પૂછ્યું. આ સંવાદના અંતમાં આ ગાથા છે. ધમ્મપદ-અર્દુકથાકારે પણ આ જ વાતમાં ઘોટાકા ફેરફાર કરીને તે લીધી છે.

મેધુ સન્ધવિદુષ્પસિમ સન્ધેનુ ધમ્નેનુ ધનૂપટિતો ।
 સન્ધક્રહો તળકગાદે વિમુક્તો મયં અભિષ્ઞાય કમુરિસેવ્યં ॥
 (ધમ્મપદ—નં. ૩૫૩)

ગાથા મન્નિઝમનિકાયના અરિયપરિચેક્ષન મુત્તમાં આરે
 તત્તવત્રોધ યયા પછી ભુદ્દ જગવાન ત્યારે વારાણસી
 ' નીકળ્યા ત્યારે બોધિવૃક્ષ (ભુદ્દ ગયા) અને ગયાની
 ઃ તેમને ઉપક નામને આજીવક મળ્યો. ' તારે ગુરુ
 ૧ ' જોવો આજીવકે પ્રશ્ન પૂછ્યો, ત્યારે જવાબમાં
 જાન આ ગાથા બોલ્યા; ધમ્મપદ-અર્કુકયાકારે પણ આ
 વાતને અનુવાદ કર્યો છે.

યો ચ પુન્ને પમજિત્વા પચ્છા મો નણ્મસ્રતિ ।
 સોમં લોકં પમાસેતિ અન્ના મુત્તો વ ચન્દિમા ॥
 યમ્સ વાપં વાતં કમ્મ કુસલેન પરિયાયતિ ।
 સોમં લોકં પમાસેતિ અન્ના મુત્તો વ ચન્દિમા ॥
 યો હવે દહરો મિક્કવુ યુજ્જતિ યુદ્ધસાસને ।
 સોમં લોકં પમાસેતિ અન્ના મુત્તો વ ચન્દિમા ॥

ગાથાએ મન્નિઝમનિકાયના અંગુલિમાલમુત્તમાં (નં. ૮૯)
 છે. અંગુલિમાલ અર્પકર વંટારો હતો. જગવાને
 ના તપોબળથી તેને તેની દિ'સાત્મકવૃત્તિમાંથી છાઠાવીને
 ડો શિષ્ય બનાવ્યો. પછી જિહ્વુ યયા પછી ત્યારે તે
 નગરીમાં જિહ્વા માગતો હતો ત્યારે હોઠાએ તેને
 ડ કાઢ્યો અને તેને સારી રીતે માર માર્યો, તો પણ
 શુલિમાલની શાંતિ અટક રહી. આ પ્રસંગે તે જ્ઞેકાન્તમાં

હતો ત્યારે તેના મુખમાંથી જે ઉદ્ગાર નીકળ્યા તે પેઠી પહેલી ત્રણ ગાયાઓ છે. આમાંની પહેલી બે, ધમ્મપદના લોકવગ્ગમાં અને છેલ્લી સિક્કપુવગ્ગના અંતમાં મળી આવે છે. આ ત્રણ ગાયાઓ ઉપર ધમ્મપદ-અર્ફુકથાકારે અનુક્રમે, સંભાર્ણની સ્થવિરની, અંગુલિમાલની અને મુમનશ્રામણેરની-એમ ત્રણ કથાઓ રચી.

આ અર્ફુકથાકારે એક કે અનેક ગાયાઓ ઉપર એટલે વાત રચીને તેના અન્તમાં ગાયા અને તે ગાયાનો કે ગાયાઓનો અર્થ આપ્યો છે. ધમ્મપદની ગાયાઓનો અર્થ બેસારવામાં આ ટીકા બહુ ઉપયોગી છે, તેા પણ બધી વાર તેના ઉપર વિશ્વાસ મૂકી શકાય એમ નથી. દાખલા તરીકે,

મુદસ્સં વજ્જમઞ્જેસં અત્તનો પન દુદસ ।

પરેસં હિ સો વજ્જાનિ ઓપુણાતિ યથા મુમં ।

અત્તનો પન છાદેતિ કલિં વ કિત્તવા સટો ॥

(ધમ્મપદ-નં. ૨૫૨)

આ ગાયાનાં છેલ્લાં બે પદો ઉપર આ પ્રમાણે ટીકા છે:—
કલિં વ કિત્તવા સટો તિ એથ સકુણેસુ અપરલ્લનમઃવેન અત્તમાવો
કલીં નામ, સાલ્લામજ્જાદિકં પટિચ્છાદનં કિત્તવા નામ. સાકુણિકો
સટો નામ । યથા સકુણલ્લહકો સકુણે ગહેત્વા માર્તુકામો
કિત્તવાય અત્તમાવં પટિચ્છાદેતિ એવ અત્તનો વજ્જં છાદેતી તિ
અત્થો ॥ આનો અર્થ એ કે:—‘ પક્ષીઓને પકડનાર પારધીને
દેહ ઠલિ બાણવો, હુપાઈ રહેવા માટે જાડની ડાળીઓ
વગેરેથી તૈયાર કરેલાં જન્મ્યા કિત્તવા, અને પારધી શહ. જેમ

પરથી પોતાનો દેહ કિતવાની પાછળ હુપાવે છે તેમ મનુષ્ય
પોતાના દેહ હુપાવે છે. 'અર્થિ' અર્ધકયાકાર અર્થને જોઈ
જુએ મૂડી બદુ દૂર ગયો છે જોમાં શક નથી. મુત્ત-
નેપાતમાના દેહકાલિયમુત્તમાં આ ગાથા મળે છે:—

અવમતો અર્થ કાલિ ।

યો અર્થોમુ મનપગાગયો ।

મવ્દમાપિ સદ્દાપિ ચલના ।

અવગેશ મહત્તમે વાપિ ।

યો મુગતેમુ મનં પદોસવે ॥

અર્થિ' ઠલિ જોટલે જુગારમાં મનકાનિ જોમ ઠલું છે. અને
ત જ અર્થ' ધમ્મપદની ગાથામાં પણ લખ્યું છે તે બરાબર
જોઈ આવે છે. કિત્ત શબ્દ શ્રીલિંગી છે જોમ
જો શરે માની લીધું છે. પણ તે શ્રીલિંગી ન હોઈ પુલ્કિંગી
અને કિત્ત જો તે શબ્દની પાંચમી વિભક્તિ છે. કિત્ત
જોટલે પાસાથી રમનાર. તેનાથી, બીજો પાસાથી રમનાર
શક પોતાની હાનિ (અથવા હાનિકારક પાસો) હુપાવી
રાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે તે પ્રમાણે મનુષ્ય પોતાના દેહો
બીજાથી હુપાવી રાખે છે જોવો આ ગાથાનો સરળ અર્થ
છે. મતલબ કે, અર્થ'ની બાબતમાં પણ અર્ધકયાકારનું પૂર્ણ-
પણે અનુકરણ થઈ શકતું નથી. પરંતુ ધમ્મપદ ગ્રંથ સાદો
અને સરળ હોવાથી તેમાં આવાં દુર્બોધ રવાનો કવચિત
જ આવે છે.

ધમ્મપદ શબ્દના અર્થ' સંબંધે પાશ્ચાત્ય પંડિતોમાં
મોટો મતભેદ છે. જોકે પણ વર શબ્દનો અર્થ ઉપાય કે

માર્ગ (Path) કયો છે. બીજા પક્ષે વ્દ નો અર્થ વાક્ય (Word) કયો છે. આમાંના પહેલો પક્ષ પ્રો. મૅક્સમૂલ્લરનો છે અને તે જ વધારે પ્રગળા દેખાય છે.^૧ વ્દ શબ્દનો માર્ગ એવો અર્થ ઘઈ શકે છે. પરંતુ તે અહિં લાગુ પડતો નથી. ધમ્મપદમાં ધર્મનો માર્ગ બતાવેલ નથી પણ કેવળ ધર્મ-વાક્યોનો સંગ્રહ કરેલો છે. " एक गद्या वदं सेव्यो " (૧૦૧) " एक जल्पवद सेव्यो " (૧૦૦) આ જગ્યાએ વ્દ શબ્દનો જે અર્થ છે તે જ 'વચ્ચવદ' શબ્દમાં પણ લાગુ પડે છે, અને ચિની ગ્રંથકારોને પણ આ જ અર્થ પસંદ પડે છે.^૨ આ ધર્મવાક્યો કે આ ધાર્મિક ગાથાઓ બુદ્ધ ભગવાનની કે બૌદ્ધ શ્રાવકોની જ છે એવું નથી. પણ બીજા પંચના યમજ્ઞ બ્રાહ્મણોની ગાથાઓનો પણ આમાં સમાવેશ થએલો છે, એ ઉપર આપેલી તાચન દેવપુત્રની ગાથાઓ ઉપરથી ચોક્કસ જણાય છે. તે પણ જૈન ગ્રંથમાં મળી આવતા આના એક બે હાખલાઓ અહિં આપીએ તો તે અસંગત નહિ ગણાય.

ધો મહારમ સહમ્મેન (નં. ૧૦૩) આ ધમ્મપદગાથાનો અનુવાદ ઉત્તરાધ્યયનના નવમા અધ્યયનમાં મળે છે તે આ પ્રમાણે:—

૧. Introduction to the Dhammapada (1893)-
by Prof Max Müller pp 53-57

૨. Mr. Deal informs us that the Chinese seem to have taken Dhammapada in the sense of 'stanza of law,' 'law-texts' or 'scripture texts.'
(The same Introduction p 56)

ઓ ગદ્યનું મહત્ત્વનું સંગ્રહનું દુર્લભ ગ્રંથ ।
દ્વં શિવેન્દ્ર શ્યામળ દસ સે પદો જમો ॥

૧. કુસંગ (નં. ૭૦) આ ગાયનો અનુવાદ તે જ
ઉ તે આ મુજબ:—

મામે મામે ડ ઓ વાલો કુસંગેળ કુ મુંજદ ।
ન મો મુક્તાવપમમ કલે ક્યદદ મોલસે ॥

શિવાય આ સૂત્રના ૨-મા અધ્યયનમાં ધમ્મપદના
૧ ધર્મી ગાયત્રીનો અનુવાદ આવેલો છે. ૬૪-

લક્ષ્યમાં ૫૫ ધમ્મપદની ગાયત્રી જેવી કેટલીક
ગાયત્રી આવે છે. આનો અર્થ, જેનોએ જોઈ શંક્યામાંથી
જોઈએ તેન શંક્યામાંથી આ ગાયત્રી લીધી એમ

૨. ૧થી. પુસ્તકાળ પછી ૨૦૦-૩૦૦ વર્ષો મુખી
વ્યવસ્થામાં સંકુચિતતા આવી નહોતી, અને એક બીજી
૩. મુખ્યરિતો શીખવાં એ નિંદ્ય ગણાતું નહોતું.

આનો એક સરથ દાખલો અંતરનિકાય
૪. મળે છે. પુસ્તક ભગવાન કહે છે:

મિત્રવેન આત્મિસંસા સમવચ્ચધારે । કલમં પચ્ચ । અસ્મુતં મુણ
વિંદપેતિ, મુત્તેનેકથેન વિસારદો હોતિ, ન માલ્હં મો
મિત્તવા ષ હંતિ । ૬મે તો મિત્તવે પચ્ચ અર્થ

જાણે તિ ।

अनुक्रमसूची

			१४
	...	...	२
	...	...	८
अक्षर	...	...	१२
...	...	...	११
ए०	...	...	२०
	...	...	२४
...	...	...	२८
...	...	...	३२
...	...	...	३१
...	...	...	४०
...	...	...	४१
...	...	...	४८
...	...	...	४२
...	...	...	४१
...	...	...	१०
...	...	...	१४
...	...	...	१८
...	...	...	७२
...	...	...	७८
...	...	...	८४
...	...	...	८०
...	...	...	६४
...	...	...	१८
...	...	...	१०४
...	...	...	

॥ नमी तन्न मनपती अरुतो शम्मागणुदम्म ॥

धम्मपदं

१

[पमक्यग्गो]

१. मनोपुण्वङ्गमा धम्मा; मनोसेट्टा मनोमया ।
मनसा चे पदुट्टेन भासति वा करोति वा ।
ततो नं दुक्खमन्वेति चक्रं व बहतो पदं ॥ १ ॥
२. मनोपुण्वङ्गमा धम्मः मनोमेट्टा मनोमया ।
मनसा चे पत्तनेन भासति वा करोति वा ।
ततो नं सुखमन्वेति छाया व अनपायिनी ॥ २ ॥
३. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहासि मे ।
ये तं उपनय्हन्ति वेरं तेसं न सम्मति ॥ ३ ॥
४. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहासि मे ।
ये तं न उपनय्हन्ति वेरं तेसूपसम्मति ॥ ४ ॥
५. न हिं वेरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचरं ।
अवेरेन च सम्मन्ति एस धम्मो सनन्ततो ॥ ५ ॥

ને સમ્યક્ સંપુદ જગવાન અરહંતને નમસ્કાર.

ધર્મપદ :

૧

[ધર્મકર્મ]

૧. ધર્મો—પદાર્થોમાં મન અગ્રેસર છે, મન યોષ છે, મોં મનોમય છે; જો કોઈ પ્રકૃષ્ટ મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી, વાહને જોડેલા પ્રાણીના પગલા પાછળ ચક્ર ચાલે તેમ તેની પાછળ દુઃખ ચાલે છે. ૧
૨. ધર્મોમાં મન અગ્રેસર છે, મન યોષ છે, ધર્મો મોં મનોમય છે; જો કોઈ પ્રસન્ન મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી છુટી નહિ પહોંચી ધ્યાની જેડે કુખ તેની પાછળ ચક્ર ચાલે છે. ૨
૩. મને ગણો દીધી, મને માયો, મને છૂટી ગયો, માઈ હરી ગયો; જેજો જેવી વાતની ગાંઠ વાળી રાખે છે તેમનું વૈર શમતું નથી. ૩
૪. મને ગણો દીધી, મને માયો, મને છૂટી ગયો, માઈ હરી ગયો; જેજો જેવી વાતની ગાંઠ વાળતા નથી તેમનું વૈર શમે છે. ૪
૫. અહીંનાં કદી પણ વૈરથી વૈર શમતું નથી, અવૈરથી—પ્રેમથી શમે છે; જો સનાતન ધર્મ છે. ૫

॥ नमो तस्स भगवतो अग्दतो सम्माम्

धम्मपदं

१

[यमरुवग्गो]

१. मनोपुव्वङ्गमा धम्मा मनोसेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पट्टुट्ठेन भासति वा करोति वा ।
ततो नं दुक्खमन्वेति चङ्गं य वहतो पदं ॥
२. मनोपुव्वङ्गमा धम्मः मनोसेट्ठा मनोमया ।
मनसा चे पत्तनेन भासति वा करोति वा ।
ततो नं मुखमन्वेति छाया व जनपायिनी ॥
३. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहासि मे
ये तं टपनप्हन्ति वेरं तेसं न सम्मति ॥ ३
४. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहासि मे
ये तं न उपनप्हन्ति वेरं तेसूपसम्मति ॥ ४
५. न हि वेरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचर्न ।
अवेरेन च सम्मन्ति एस धम्मो सनन्तनो ॥

ને સમ્યક્ સંપુર્ણ જગવાન અરહનને નમસ્કાર.

ધર્મપદ

૧

[ધર્મકર્મ]

૧. ધર્મી—પદાધીમાં મન જાગ્રેસર છે, મન યોગ છે, ધર્મી મનોમય છે; જો કોઈ પ્રદુષ્ટ મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી, વાહને જોલેલા પ્રાણીના પગલા પાછળ ચક્ર ચાલે તેમ તેની પાછળ દુઃખ ચાલે છે. ૧

૨. ધર્મીમાં મન જાગ્રેસર છે, મન યોગ છે, ધર્મી મનોમય છે; જો કોઈ પ્રસન્ન મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી પુટી નદિ પહાડી છાવાની પેઠે મુખ તેની પાછળ ચાલે છે. ૨

૩. મને જાણે દીધી, મને માયો, મને છુટી ગયો, માથે હરી ગયો; જોલો જોવી વાતની માંડ વાળી રાખે છે તેમનું વૈર ચમતું નથી. ૩

૪. મને જાણે દીધી, મને માયો, મને છુટી ગયો, માથે હરી ગયો; જોલો જોવી વાતની માંડ વાગતા નથી તેમનું વૈર શમે છે. ૪

૫. જલ્દીમાં કરી પણ વૈરથી વૈર ચમતું નથી અવૈરથી—પ્રેમથી શમે છે; જો સનાતન ધર્મ છે. ૫

धम्मपदं

१

[पप्रकस्सो]

१. मनोपुव्वङ्गमा धम्मा मनोमेढ्ढा मनोमया ।
मनमा चे पदुद्देन भागति वा करोति वा ।
ततो नं दुक्कमन्वेति घट्टं प यदतो पदं ॥ १ ॥
२. मनोपुव्वङ्गमा धम्मः मनोमेढ्ढा मनोमया ।
मनमा चे पत्तत्रेन नामति वा करोति वा ।
ततो नं मुक्कमन्वेति छाया व धनपापिनी ॥ २ ॥
३. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहानि मे ।
ये तं उपनप्हन्ति वेरं तेत्तं न सम्मति ॥ ३ ॥
४. अक्कोच्छि मं अवधि मं अजिनि मं अहासि मे ।
ये तं न उपनप्हन्ति वेरं तेसूपत्तन्नाति ॥ ४ ॥
५. न हि वेरेन देरानि सम्मन्तीव बुदात्तनं ।
अवेरेन च सम्मन्ति एत्त धम्मो सनन्तनो ॥ ५ ॥

તે સમ્યક્ સંબુદ્ધ જગવાન અરહેન્તને નમસ્કાર.

ધર્મપદ

૧

[ચમકવર્ગ]

૧. ધર્મો—પદાર્થોમાં મન અગ્રિસર છે, મન શ્રેષ્ઠ છે, ધર્મો મનોમય છે; જો કોઈ પ્રકૃષ્ટ મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી, વાહને જોડેલા પ્રાણીના પગલા પાછળ ચક્ર ચાલે તેમ તેની પાછળ દુઃખ ચાલે છે. ૧

૨. ધર્મોમાં મન અગ્રિસર છે, મન શ્રેષ્ઠ છે, ધર્મો મનોમય છે; જો કોઈ પ્રસન્ન મનથી જોલે કે કર્મ કરે તો પછી છુટી નહિ પડનારી છાયાની પેઠે મુખ તેની પાછળ ચાલે છે. ૨

૩. મને ગાળો દીધી, મને માયો, મને છુટી ગયો, માઈ હરી ગયો; જેઓ જીવી વાતની ગાંઠ વાળી રાખે છે તેમનું વૈર શમતું નથી. ૩

૪. મને ગાળો દીધી, મને માયો, મને છુટી ગયો, માઈ હરી ગયો; જેઓ જીવી વાતની ગાંઠ વાગતા નથી તેમનું વૈર શમે છે. ૪

૫. અહીંનાં કરી પણ વૈરથી વૈર શમતું નથી, અવૈરથી—પ્રેમથી શમે છે; જો સનાતન ધર્મ છે. ૫

६. परे च न विजानन्ति मयमेत्य यनामसे ।
ये च तथ्य विजानन्ति ततो सम्भन्ति मैघगा ॥ ६ ॥
७. सुमानुपस्सि विहरन्तं इन्द्रियेषु असंबुतं ।
भोजनमिह अमत्तञ्चुं कुत्तातं हीनवीरियं ॥
तं वे पसहति मारो वातो रुक्खं व दुब्बलं ॥ ७ ॥
८. अमुमानुपस्सि विहरन्तं इन्द्रियेषु मुत्तंबुतं ।
भोजनमिह च मत्तञ्चुं सद्दं आरद्धवीरियं ।
तं वे नप्पसहति मारो वातो सेलं व पब्बतं ॥ ८ ॥
९. अनिक्कसावो कासावं यो वत्थं परिदहेस्सति^१ ।
उपेतो दमसच्चैन न सो कासावमरहति ॥ ९ ॥
१०. यो च वन्तकसावस्स सील्लेषु मुत्तमाहितो ।
उपेतो दमसच्चैन स वे कासावमरहति ॥ १० ॥
११. असारं सारमतिनो सारं चासारदस्सिनो ।
ते सारं, नाधिगच्छन्ति निच्छासङ्कप्पगोचरा ॥ ११ ॥
१२. सारं च सारतो अन्वा असारं च अमारतो ।
ते सारं अधिगच्छन्ति सम्मासङ्कप्पगोचरा ॥ १२ ॥

૧૦]

૬. બીજાઓ બધે ન લાલતા હોય અને આમાં
 યમ કરીશું એમ જે તે પ્રસંગે બને છે તેથી કલહો
 નો છે. ૬

૭. શુભ દેખીને વિહાર કરનારને, ઇન્દ્રિયોમાં અસં-
 ૭. જોગ્યતામાં માત્રા-માપ નહિ લાલુનારને; આગમુને,
 ૧૦. પવને—તેને માર, ફળલ પૃષ્ઠને વાયુની પેઠે, મારી
 નો છે. ૭

૮. અશુભ દેખીને વિહાર કરનારને, ઇન્દ્રિયોમાં અસં-
 ૮. રહેનારને, ઘડાવાળાને, વીર્યશાળીને—તેને માર, સિલા
 ૧૦. પર્વતને વાયુની પેઠે, મારી શકતો નથી. ૮

૯. ચોતામાંથી કષાય (પાપવૃત્તિ) ગયો નથી એવો,
 અને સત્યથી વેગલો જે કષાય વગર ધારણ કરે તે
 ૧૦. પવને યોગ્ય નથી. ૯

૧૦. જેણે કષાયનું વચન કર્યું છે, જે શીલમાં સમાપ્તિ-
 ૧૦. ળો છે, હમ અને સત્યવાળો છે તે કષાયને યોગ્ય છે. ૧૦

૧૧. અસારમાં સારબુદ્ધિવાળા, અને આરમાં અસાર
 ૧૧. વારા, મિથ્યા સંકલ્પમાં કરનારા તે સાર પામતા નથી. ૧૧

૧૨. સારમાંથી સાર બાહ્યીને અને અસારમાંથી અસાર
 ૧૨. સમ્યક્ સંકલ્પમાં કરનારા તે સાર પામે છે. ૧૨

१३. यथा अगारं द्रुच्छन्नं बुद्धिं समतिविञ्चति ।
एवं अभावितं चित्तं रागो समतिविञ्चति ॥ १३ ॥
१४. यथा अगारं सुच्छन्नं बुद्धिं न समतिविञ्चति ।
एवं सुभावितं चित्तं रागो न समतिविञ्चति ॥ १४ ॥
१५. इध सोचति पेच्च सोचति पापकारी उभयय्य सोचति ।
सो सोचति सो विद्वञ्जति दिस्वा कम्म किड्ढिमन्नो ॥१५॥
१६. इध मोदति पेच्च मोदति कलपुञ्जो उभयय्य मोदति ।
सो मोदति सो पभोदति दिस्वा कम्म विमुदमत्तनो ॥१६॥
१७. इय तप्यानि पेच्च तप्यति पापकारी उभयय्य तप्यति ।
पापं ते कतं वि तप्यति भिव्यो ३ तप्यति दुग्गानि गतो ॥१७॥
१८. इय नन्दति पेच्च नन्दति कलपुञ्जो उभयय्य नन्दति ।
पुञ्जं ते कतं वि नन्दति भिव्यो ३ नन्दति सुग्गानि गतो ॥१८॥

૧૩. જેમ ખરાલ રીતે ઇચ્છેલા ધરમાં વરસાદ સોંસરો છે તેમ અભાવિત અર્થાત્ ભાવના (ધ્યાન) વિનાના ધરમાં રાગ સોંસરો પડે છે. ૧૩

૧૪. જેમ સારી રીતે ઇચ્છેલા ધરમાં વરસાદ સોંસરો હતો નથી તેમ સુભાવિત ચિત્તમાં રાગ સોંસરો પડતો નથી. ૧૪

૧૫. પાપકારી આ લોકમાં ચોક કરે છે, પરલોકમાં ઠાક કરે છે, બન્ને જગાએ ચોક કરે છે; આત્માને કર્મથી વેધવાળો થયેલો ભેદને તે ચોક કરે છે, તે આઘાત મે છે. ૧૫

૧૬. પુણ્યકારી આ લોકમાં મોહ કરે છે, પરલોકમાં ઠાક કરે છે, બન્ને જગાએ મોહ કરે છે; આત્માને કર્મથી ભેદને તે મોહ કરે છે, તે પ્રમોહ કરે છે.

૧૭. પાપકારી આ લોકમાં તાપ કરે છે, પરલોકમાં ઠાક કરે છે, બન્ને જગાએ તાપ કરે છે; એ પાપ કર્યું કરી તાપ કરે છે, દુર્ગતિ પામેલો તે વારંવાર તાપ મે છે. ૧૭

૧૮. પુણ્યકારી આ લોકમાં આનંદ કરે છે, પરલોકમાં આનંદ કરે છે, બન્ને જગાએ આનંદ કરે છે; એ કર્યું જેમ કરી આનંદ કરે છે, સ્વર્ગગતિ પામેલો વારંવાર આનંદ કરે છે. ૧૮

१९. वहुं पि चे सहितं भासमानो न तक्करो होति नरो पत्तो ।
गोपो व गावो गणयं परंसे न मागवा सामञ्जस्स होति ॥ १९ ॥

२०. अप्पं पि चे सहितं भासमानो
धम्मस्स होति अनुधम्मचारी ।
रागं च दोसं च पहाय मोहं
सम्मण्णज्जामो सुविमुत्तचित्तो ।
अनुपादियानो इध वा दुरं वा
स भागवा सामञ्जस्स होति ॥ २० ॥

यमकवग्गो पठमो ॥

२

[अप्पमाद्वग्गो]

२१. अप्पमादो अमतपद्दं पमादो मच्चुनो पद्दं ।
अप्पमत्ता न मीयन्ति ये पंमत्ता यथा मत्ता ॥ १ ॥

२२. एतं विसेसतो जत्वा अप्पमादग्घि पण्डिता ।
अप्पमादे पमोदन्ति अरियानं गोचरे रता ॥ २ ॥

२३. ते ह्यायिनो साततिको निघं दब्धपरकमा ।
पुत्तन्ति धैरा निच्चानं योगकम्मं अनुत्तरं ॥ ३ ॥

१. अथ अद्वितीय ज्ञानोऽप्यने प्रभावे शयं
 २. प्रभाती पुरुष, पादही शयो मज्जना ज्ञानाणी
 ३. अथ अद्वितीय ज्ञानोऽप्यने प्रभावे शयं
 ४. राम देव जने ज्ञाने शयिने शयिने शयिने - अथ
 ५. अने शरीरिने विभुज विजयवाजो, आ शयिने
 ६. अथ उपधान नदि करवावाजो ते अमज्जपणानो
 ७. शयिने.

प्रथम अथप्रभादवर्ग समाप्त

२

[अथप्रभादवर्ग]

१. अथप्रभाद ज्ञे अमृतनो मात्रं अथप्रभाद ज्ञे मृत्युनो
 २. अथप्रभाद पुरुषो भस्ता नथी प्रभात पुरुषो भुवा
 ३. अथप्रभादमां ज्ञे विशेष ज्ञाने पहितो
 ४. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 ५. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 ६. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 ७. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 ८. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 ९. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां
 १०. अथप्रभादमां (अथप्रभादमां) स्त शयिने अथप्रभादमां

२४. लट्टानवतो सतिमतो मुचिकम्मस निस्सम्मकारिनो ।
संयतस्स च धम्मजीयिनो अप्पमतस्स यसोऽभिनडुति ॥१॥
२५. लट्टानेनप्पमादेन संयमेन दमेन च ।
दीपं फयिगध मेधावी यं ओयो नाभिकारति ॥ ५ ॥
२६. पमादमनुयुञ्जन्ति यात्रा दुग्मेधिनो जना ।
अप्पमादं च मेधावी धने सेट्टं व रक्खति ॥ ६ ॥
२७. मा पमादमनुयुञ्जेय मा कामरतिसन्धयं ।
अप्पमतो हि ज्ञापन्तो पप्पोति विपुलं सुत्तं ॥ ७ ॥
२८. पमादं अणमादेन यदा नुदति पण्डितो ।
पप्पमादमादमात्तु असोक्को सोकिनि पत्तं ।
पप्पमादो व भुम्मेट्टे धीगे वात्ते अरेप्पयति ॥ ८ ॥
२९. अप्पममो एनटंणु सुत्तेसु बह्वज्जागरो ।
अवत्तमं व सीवम्भी त्रिधा कति सुत्तेपमं ॥ ९ ॥
३०. अप्पमादेन मदा देवानं सेट्टं गतो ।
अप्पमादं पमंमत्ति पपटो गदिट्ठो मदा ॥ १० ॥

૨૪. ઉત્થાનવાળા, સ્મૃતિવાળા, સુચિ કર્મવાળા, વિચારીને કામ કરનારા, ગ્રંથમ રાખનારા, ધર્મથી આજીવિકા કરનારા અપ્રમત્ત પુરુષનો યથ વર્ણ છે. ૪

૨૫. ઉત્થાન વડે, અપ્રમાદ વડે, ગ્રંથમ વડે અને દમ વડે મોઢાલીએ દ્વીપ કરવો જેને ઝોષ ઝેટલો પૂર વિખેરી શકતું નથી. ૫

૨૬. જાળકો ઝેટલો અજાનીઓ અને દુર્મોઢાવાળા જનો પ્રમાદમાં લાગે છે. મોઢાલી પુરુષ અપ્રમાદને ઝોષ મનની પેઠે સાચવે છે. ૬

૨૭. પ્રમાદમાં લાગેો નહિ, કામરતિમાં પ્રેમ રાગો નહિ; ધ્યાન કરતો અપ્રમત્ત પુરુષ વિપુલ સુખ પામે છે. ૭

૨૮. પંડિત પુરુષ ત્યાદિ પ્રમાદથી અપ્રમાદને ઢાંઢી દાઢે છે ત્યાદિ, પ્રજાપ્રાપ્તાદ ઉપર ચઢીને, પોતે શ્રોક વિતાને શ્રોકવાળી પ્રજાને, પવંત ઉપર લાગેલો જૂમિ ઉપર લાગેલાને દેખે છે તેમ તે ખીર જાળકોને (ગૂણોને) દેખે છે. ૮

૨૯. જે પ્રમત્ત લોકોમાં અપ્રમત્ત, સૂતેલામાં બદુ જાનનારો છે; તે સુમેધ, શીપ્રઅધવાળો દુબગા અધવાળાને ભોળીને જાણ, તેમ જાણ છે. ૯

૩૦. મધવા ઝેટલો ઈન્દ્ર અપ્રમાદથી દેવોમાં શેષત્વ પામ્યો છે; સુજ્ઞો અપ્રમાદની પ્રથંકા કરે છે, પ્રમાદ હોયતાં નિન્દ્ય છે. ૧૦

३१. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सिवा ।
संयोजनं अणुं धूलं डहं अग्गी व गच्छति ॥ १ ॥

३२. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सिवा ।
अमच्चो परिहानाय निच्चानस्सेव सन्तिके ॥ २ ॥
अप्पमादवग्गो दुतियो ॥

३

[चित्तवग्गो]

३३. फन्दनं चपलं चित्तं दुरक्खलं दुनिवारयं ।
उजुं करोति मेधावी उमुकारो व तेज्जनं ॥ १ ॥

३४. धारिजो व धले खित्तो ओकमोफत उच्चमतो ।
परिभन्दतिद्दं चित्तं मारधेव्यं पहातवे ॥ २ ॥

३५. दुग्निगहस्स ल्हूनो यत्थकामनिपातिनो ।
चित्तस्स दमयो साधु चित्तं दग्गं मुत्थावहं ॥ ३ ॥

३६. सुदुरसं सुनिपुणं यत्थकामनिपातिनं ।
चित्तं रक्खेय मेधावी चित्तं गच्छं मग्गादहं ॥ ४ ॥

પ્રશ્નપત્ર]

૨૧. અપ્રમાદમાં રત અને પ્રમાદમાં અવરથી વિષુ
 અલ્પ અને શૂન્ય અધોક્ષનેને જાળનો અભિની પટે અલ
 છે. ૧૧

૨૨. અપ્રમાદમાં રત અને પ્રમાદમાં અવરથી વિષુ
 પડવાને અટકાવ નિ, નિવોળની ધારેલ છે. ૧૨
 જાને અપ્રમાદમાં મમ.મ

૩

[ચિત્રવર્ગ]

૨૩. રસદ્રવ્ય, વ્યવહાર, દુઃખથી વચ્ચે કરી યજ્ઞાલ,
 દુઃખથી નિવારણ કરી યજ્ઞાલ, જોવા: ચિત્રને નિષાધી, બાલુકાર
 બાલુકા રાહને સીધું કરે છે તેમ, મીધું કરે છે. ૧

૨૪. પાણીથી વરમાંથી લપાડીને સમીન ઉપર
 પંજેણું માણું જેમ વરદે છે તેમ ચિત્ર મારના વિષયને
 ઠાણી રેતાં વરદે છે. ૨

૨૫. નિવૃદ્ધ કરવું સુસ્થિત, વ્યવહાર, સ્વેદગાથારી જોવા
 ચિત્રનું સારી રીતે-મમન કરે; મમન કરેણું ચિત્ર મુખ
 આપે છે. ૩

૨૬. એણું સારી પટે ઠહિન, મુનિપુણ, સ્વેદગાથારી
 જોવા ચિત્રનું નિષાધીને વચ્ચે કરવું; વચ્ચે કરેણું ચિત્ર
 મુખ આપે છે. ૪

३१. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे मयदस्सिवा ।
संयोजनं अणुं धूलं ढहं अग्गी व गच्छति ॥ १ ॥

३२. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे मयदस्सिवा ।
अमच्चो परिहानाय भिब्बानस्सेव सन्तिके ॥ २ ॥

अप्पमादवग्गो दुतियो ॥

३

[चित्तवग्गो]

३३. पन्दनं धरलं चित्तं दुरक्खं दुज्जिचारयं ।
उज्जुं करोति मेधाया उमुकारो य तेजनं ॥ १ ॥

३४. वारिजो व धये वित्तो अंकमोफत्त उम्भतो ।
परिहन्दति चित्तं मारधेय्यं पहात्तवे ॥ २ ॥

३५. दुज्जिग्गहम्म उदूनो यत्थकामनिपातिनो ।
चित्तम्म दमपो साधु चित्तं दग्गं सुवत्थदं ॥ ३ ॥

३६. सुदुरमं सुनिपुणं पत्थकामनिपातिनं ।
चित्तं रक्खोय मेधायी चित्तं गुणं सुमाददं ॥ ४ ॥

૩૨. અપ્રમાદમાં રત અને પ્રમાદમાં અપદ્યો' બિધુ
પાને અશક્ય છે, નિર્બોધની પાસેજ છે. ૧૨

બાળે અપ્રમાદમાં સમમ

૩

[ચિત્તવર્ગ]

૩૩. દુશ્મનું, અપલ, દુઃખથી વશજ કરી અકાય,
અથી નિવારણ કરી અકાય, જોવા ચિત્તને મેધાવી, આજકાર
વના સાદાને સ્વીકૃત કરે છે તેમ, સ્વીકૃત કરે છે. ૧

૩૪. પાણીરૂપી અરમાંથી ઉપાડીને જમીન ઉપર
વેલું માણ્યું જેમ તરફટે છે તેમ ચિત્ત મારના વિષયને
વેલું તેવાં તરફટે છે. ૨

૩૫. નિબદ્ધ કરવું મુદ્ધિકલ, અપલ, સ્વેચ્છાચારી જોવા
વત્તુ સારી રીતે દમન કરે; દમન કરેલું ચિત્ત મુખ
વે. છે. ૩

૩૬. જોવું સારી પેઠે કલિન, મુનિપુજ, સ્વેચ્છાચારી
વિત્તનું મેધાવીને વશજ કરવું; વશજ કરેલું ચિત્ત
આપે છે. ૪

३१. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे मयदस्सिवा ।
संयोजनं अणुं घूळं ढहं अग्गीं ष गच्छति ॥ १ ॥

३२. अप्पमादरतो भिक्खु पमादे मयदस्सिवा ।
अभव्यो परिहानाय निच्चानस्सैव सन्तिके ॥ १२ ॥

अप्पमादनाग्गो दुतियो ॥

३

[चित्तवग्गो]

३३. पन्दनं चण्डं चित्तं दुरस्सं दुन्नियारयं ।
उत्तुं करोति मेधायां उमुकारो ष तेजनं ॥ १ ॥

३४. धारिणो ष धये चित्तो ओक्कमोपत्त उग्गतो ।
परिचन्दनिदं चित्तं मारधेव्यं पहातवे. ॥ २ ॥

३५. दृग्गिण्हम्म लहूणो यथकामनिपातिनो ।
चिन्तम्म दग्गो साधु चित्तं दग्गो सुप्पावहं ॥ ३ ॥

३६. सुदुरपं सुनिपुणं यथकामनिपातिनं ।
चित्तं रक्खेय मेधायां चित्तं सुत्तं सुप्पावहं ॥ ४ ॥

૪૩. દરે જગાએ, સરીક વિના જોઈશું જગાએ. છતાં
જાતાઈ રહેનારી, જોવા ચિત્તનો જે સંબંધ કરે છે તે માત્ર
અધનોથી છુટા થાય છે.

૪૮ જેનું ચિત્ત વિચર નથી, જે સદમને આપુને
નથી, જેનો પ્રનાર અધ્યાંગ થતા કલ્પિત કર્ય છે, જોવાની
પ્રમા પરિપૂર્ણ થતી નથી.

૪૯. શામાસક્તિથી નિરહિત ચિત્તવાલો, જેના
ચિત્તને આધાત લાગ્યો નથી, જેણે પુણ્ય પાપ ઠોડી સીધાં
છે જોવા તત્ત્વના પુરુષને ભય નથી.

૫૦. શ્યાને કુંભ જેવી જાળીને, ચિત્તને નગર જેવું
[અધ્યાત્મ રક્ષણ માટે સજ્જ] શાખીને, પ્રસાદથી આયુષ્ય
વટે મારની સાથે યુદ્ધ કરવું અને [યોદ્ધા જેમ અનિવેશી
જોઈએ નિવેશનનું વિનાનો, તંત્રુ બહાર રહે છે તેમ
નિવેશન=આસક્તિ વિનાના=] અનિવેશી રહી છત્રેલાનું રક્ષણ
કરવું.

૪૧. યોદ્ધાજ ઠાળમાં આ કાયા વિજ્ઞાન વિનાની,
નહામી કઠોળની સાંકી જેવી રૂઢી લીધેથી, પૃથ્વી ઉપર
પડી રહેશે.

૪૨. યત્ન યત્ન કરે અથવા વેરી વેરીનું કરે જોઈ
પણ વધારે જુદું મિથ્યા લગાડેલું ચિત્ત જોને કરે છે. ૧૦

૪૩. માતા પિતા જોનું ન કરે અથવા અન્ય સત્રાં
જોનું ન કરે જોઈશું એવ સમ્યક્ લગાડેલું ચિત્ત જોને
કરે છે.

ચીત્તે ચિત્તનું સમાપ્ત.

- ३७. इन्द्रमे एकमा अगतीं सुदामने ।
ये विने मगोम्मन्ति मोकन्ति माग्गन्तम् ॥ ५ ॥
- ३८. अनसुत्तिगिणम्म मद्धमं अविज्जन्तो ।
पभेत्तवरा रम्म पन्ना न पभित्ति ॥ ६ ॥
- ३९. अनसम्भुतविज्जम्म अनन्यादत्तनेत्तमो ।
पुग्ग्यात्तपडीनस्म नत्थि जग्गणो मयं ॥ ७ ॥
- ४०. पुग्गुपमं कापमिं विट्ठि । नगक्कामे विज्जिदिं ट्ठेत्ता ।
योपिथ मारं पन्नापुणेन विने च रत्तो अग्निभेत्तनो निरः ॥ ८ ॥
- ४१. अचिरे धनयं कापो पट्ठि अदिसेस्तांत ।
धुद्धो अपेतविज्जणां निरार्थं य कट्ठिहरे ॥ ९ ॥
- ४२. ट्ठित्तो दित्तं यं तं कपिग्ग वेरि वा पन वेरिनें ।
मिच्छापणिहितं चित्तं पापियो नं ततो करे ॥ १० ॥
- ४३. न तं मत्ता पिता कपिग्ग अज्जे वापि च ज्जत्तका ।
सग्ग्यापणिहिने चित्तं सेव्यसो नं ततो करे ॥ ११ ॥

विज्जन्तो तन्नियो ।

૪૭. દૂર જન્માં, શરીર વિના એકલું જન્માં, શુદ્ધમાં
જન્માં રહેનાર, એવા ચિત્તને એ સ્વયમ કરે છે તે માનના
અપનોથી શુદ્ધ થાય છે. ૫

૪૮. જેનું ચિત્ત સ્થિર નથી, જે પ્રદર્શને જાણતો
નથી, જેનો પ્રમાણ અધાંત ઘડા કલુષિત ધર્ષ છે, એવાની
પ્રમા પરિપૂર્ણ થવી નથી. ૬

૪૯. કામાસક્તિથી વિરહિત ચિત્તવાળો, જેના
ચિત્તને આધાત લાગ્યો નથી, જેણે પુણ્ય પાપ ઉઘી સીધાં
છે એવા જન્મતા પુરુષને જય નથી. ૭

૫૦. કાયાને કુંબ જેવી જાણીને, ચિત્તને નગર જેવું
[અધાંત રક્ષણ માટે સજ્જ] રાખીને, પ્રજાણી આયુષ્ય
વટે માનવી સાથે યુદ્ધ કરવું અને [યોદ્ધા જેમ જનિવેશી
એટલે નિવેશ=તંબુ વિનાનો, તંબુ બહાર રહે છે તેમ
નિવેશ=આસક્તિ વિનાના=] જનિવેશી રહી જીવેલાનું રક્ષણ
કરવું. ૮

૫૧. યોદ્ધાજ કાળમાં આ કાયા વિજ્ઞાન વિનાની,
નક્કામી કઠોળની સાંઠી જેવી ફેંદી રીપેલી, પૃથ્વી ઉપર
પડી રહેશે. ૯

૫૨. યત્ન યત્ન કરે અથવા વૈરી વૈરીનું કરે એથી
પણ વધારે જાંદું મિથ્યા લગાડેલું ચિત્ત એને કરે છે. ૧૦

૫૩. માતા પિતા એનું ન કરે અથવા અન્ય સગાં
એનું ન કરે એટલું એય સમ્યક્ લગાડેલું ચિત્ત એને
કરે છે. ૧૧

ત્રીજો ચિત્તવર્ગ સમાપ્ત.

[पुष्पवग्गो]

४३. को इमं^४ पठविं विचेत्सति^५ यमलोकं च इमं सदेवकं ।
को धम्मपदं सुदेसितं कुसलो पुष्पमिव पचेत्सति ॥ १ ॥
४५. सेवो पठविं विचेत्सति^५ यमलोकं च इमं सदेवकं ।
सेवो धम्मपदं सुदेसितं कुसलो पुष्पमिव पचेत्सति ॥ २ ॥
४६. केणूपमं कायगिमं विदित्वा
मनिधम्मं अभिसम्बुधानो ।
हेत्थानमारस्म पुष्पकानि^६
अदस्मभं मञ्चुराजस्स गच्छे ॥ ३ ॥
४७. पुष्पानि हेव पचिनन्तं व्यासत्तननंसं नरे ।
सुत्तं गामं महेल्लो य रञ्चु आदाय गच्छति ॥ ४ ॥
४८. पुष्पानि हेव पचिनन्तं व्यासत्तननंसं नरे ।
अनेत्तं येइ कामेत्तु अत्तको कुदत्ते वगं ॥ ५ ॥
४९. यथापि भमसो पुष्पं कण्णगग्गं अट्टेमं ।
एतेनि गामेत्तुए एत्तं गामे सुत्तं अं ॥ ६ ॥

[પુષ્પવર્ષ]

૪૪. જા પૃથ્વીને અને રવલોક સહિત જા ધમ-
લોહને ઠાણ બાણયો ? કયો કુચલ પુરુષ સાધી રીતે ઉપદે-
શેલા ધર્મધર્મને ફૂલની પેઠે સંચલ કરશે ? ૧

૪૫. ગૈસ્થ પુરુષ પૃથ્વીને અને રવલોક સહિત જા
ધર્મલોહને બાણયો. ગૈસ્થ પુરુષ સાધી રીતે ઉપદેશેલા ધર્મ-
ધર્મને ફૂલની પેઠે સંચલ કરશે ૨

૪૬. શિળ જેવી ઠાણને બાણીને, મૃતપૃષ્ઠા પ્રમાણે
બાણનાર, માણ્ય ફૂલોને ઉડીને, મૃત્યુરાજની નજર બહાર
બાલ છે. ૩

૪૭. જાસક્ત યથેલા માણસને, તે ફૂલ વીણતો હોય
ને જ, સુતેલા ગામને મહાપૂરની પેઠે, મૃત્યુ પકડીને ચાલ્યું
બાલ છે. ૪

૪૮. જાસક્ત યથેલા માણસને, તે ફૂલ વીણતો
હોય ને જ, તે કાનિમાં અવૃત્ત રહ્યો હોય ને જ અન્તક
વથ કરી લે છે. ૫

૪૯. જેમ ભમરો ફૂલના વર્ષા અને ગન્ધને હાનિ
મ્યાં વિના તેમાંથી રસ લઈ ચાલ્યો બાલ છે, જેવી રીતે
અનિજે ગામમાં ફરવું. ૬

५०. न परेमं विट्ठोमानि न परंथं कत्तावत्तं ।
अननो व अरेक्खेय्य कत्तानि अकत्तानि व ॥ ७ ॥
५१. यथापि रुचिरं पुष्कं वप्पवन्तं अगन्धकं ।
एवं सुमासिमा वाचा अकत्ता होति अकुब्बतो ॥ ८ ॥
५२. यथापि रुचिरं पुष्कं वप्पवन्तं नगन्धकं ।
एवं सुमासिमा वाचा मकत्ता होति पकुब्बतो ॥ ९ ॥
५३. यथापि पुष्करासिम्हा कपिरा मालागुणे बहू ।
एवं जातेन मच्चेन कत्तन्वं कुमळं बहं ॥ १० ॥
५४. न पुष्कगन्धो पट्टिवातमेति
न चन्दनं तगरं मल्लिका वा ।
सतं च गन्धो पट्टिवातमेति
सन्धा दिसा सप्पुरितो पवाति ॥ ११ ॥
५५. चन्दनं तगरं वा पि उप्पणं जय वस्सिकी ।
एतेसं गन्धजातानं सीलगन्धो अनुत्तरो ॥ १२ ॥
५६. अप्पमत्तो अयं गन्धो यायं तगरचन्दनी ।
यो च सीलवत्तं गन्धो वाति देबेसु उत्तमो ॥ १३ ॥
५७. तेसं संपन्नसीलानं अप्पमादविहारिनं ।
सम्पदब्ध्या विमुत्तानं मारो मग्गं न विन्दति ॥ १४ ॥

૫૦. બીજાનાં વિપરીત ફૂલો, બીજાનું કરેણું અને નહિ કરેણું ન ભેડું; ચોલાનું જ કરેણું અને નહિ કરેણું ભેડુ. ૭

૫૧. જેવું રચિર પુષ્પ વર્ણવાણું [પજ] ગંધ વિનાનું હોય, તેવી સુભાષિત વાણી ક્રિયા નહિ કરનારને અફલ જાય છે. ૮

૫૨. જેવું રચિર પુષ્પ વર્ણવાણું અને ગંધવાણું હોય, તેવી સુભાષિત વાણી ક્રિયા કરનારને અફલ માય છે. ૯

૫૩. જેમ પુષ્પરાશિમાંથી બહુ માતાઓ કરે એમ જ-એતા મત્યે બહુ કુશલ કરવું. ૧૦

૫૪. પુષ્પગંધ કે ચન્દન કે તગર કે મલિકા સામે વાયે જતી નથી; સત્પુરુષોનો ગન્ધ સામે વાયે જાય છે, સત્પુરુષ સર્વ દિશાઓમાં ફેરે છે. ૧૧

૫૫. ચન્દન, તગર, કમલ, જુથ, એ સર્વ ગન્ધોમાં શીલગન્ધ અનુસર છે. ૧૨

૫૬. આ જે તગરચન્દન છે એ ગન્ધ અદ્વયમાત્ર છે; જે શીલવાનનો ગન્ધ છે તે દેવોમાં પણ ઉત્તમ વાય છે. ૧૩

૫૭. તે સપ્તશીલ, અપ્રમાદશી વિહરતા, સમ્યક્ જાણીને વિમુક્ત રહેતા પુરુષોમાં મારને માગ મળતો નથી. ૧૪

५८. यथा सङ्कारधानस्मि उञ्चितस्मि महापथे ।
पटुमं तथ जायेथ मुच्चिगन्धं मनोरमं ॥ १५ ॥
५९. एवं सङ्कारभूतेसु अन्वभूते^{१०} पुथुज्जने ।
अतिरोचति पञ्चाय मग्गात्तम्बुद्धसावको ॥ १६ ॥
पुष्कवग्गो चतुरग्गा ॥

६

[बालवग्गो]

६०. दीघा जागरतो रत्ति दीघं सन्तस्स योजनं ।
दीघो बालानं संसारो सद्धम्मं अविजान्तं ॥ १ ॥
६१. चरं चे नाभिगच्छेय्य सेय्यं सदिसमत्तनो ।
एकचारयं दब्धं कयिरा नत्थि बाले सहायता ॥ २ ॥
६२. पुत्ता मत्थि धनं मत्थि इति बालो विहञ्जति ।
अत्ता हि अत्तनो नत्थि कुतो पुत्ता कुतो धनं ॥ ३ ॥
६३. यो बालो मज्जति बाल्यं पण्डितो यापि तेन सो ।
बालो च पण्डितमानी स वे बालो ति बुच्चति ॥ ४ ॥
६४. यावजीवं पि चे बालो पण्डितं पयिरुपासति ;
न सो धम्मं विजानाति दग्घी सूपरसं यथा ॥ ५ ॥
६५. मुहुत्तमपि चे विञ्जू पण्डितं पयिरुपासति ।
विष्यं धम्मं विजानाति विग्घा सूपरसं यथा ॥ ६ ॥

૫૮. જેમ મોટા રસ્તા પર ફૂટેલા ઉકરડા ઉપર ત્યાં શુભિ જન્મવાનું મનોરમ સ્વલપમ ઉત્પન્ન થાય; ૧૫
૫૯. તેમ ઉકરડા જેવા આંધળા પૃથ્વી જનોમાં સમ્યક્ સંબુદ્ધ યાવક પ્રજાવડે સૌથી ઉપર જગલ્લી બેઠે છે. ૧૬
- ગોયો પુષ્પમ સમામ

૫

[બાલવર્ગ]

૬૦. જગનારાની રાત લાંબી છે, ચાકેલાના માઠ લાંબા છે; સદમ નહિ જાગતા જાગકોનો સંસાર લાંબો છે. ૧
૬૧. ફરત્યાં જે પોતાના સમાન કે પોતાથી ઘેઠન મળે તેા દહ જોડવર્ધા કરવી; જાગકોથી સદાય મળતી નથી. ૨
૬૨. મારા પુત્રો, માફે ધન જેમ કરી જાગક તરફ છે; જાત્મા જ જાત્માનો નથી તેા પુત્ર યેના હોય, ધન યેનું હોય ! ૩
૬૩. જે જાગક (પોતાનું) જાગકપણું જાણે છે તેથી ધન તે પડિત છે; જે જાગક પોતાને પડિત માનતો હોય તે જ જાગક કહેવાય છે. ૪
૬૪. જાગક ભવત્યાં મુખી પડિતની ઉપાસના કરે તેાધન યાદયો, જોસામણનો સ્વાદ જાણનો નથી તેમ, તે ધર્મ જાણતો નથી. ૫
૬૫. વિદ્વાન મુક્ત માર પડિતની ઉપાસના કરે તેા તે, ભમ જોસામણનો સ્વાદ જાણે છે તેમ, તરત ધર્મ જાણી લે છે. ૬

६६. अग्निं वा १ दुष्टं वा अग्निं नैव अजयत् ।
 क्रोधेण पण्डकं कर्म नै ह्येति कर्तव्यम् १११ ॥ ७ ॥
६७. न ते कर्म कते मातु ये क वा अजयन्ति ।
 यथा भयानुभूयो देवै विपत्तं परिभेवति ॥ ८ ॥
६८. न ये कर्म कते मातु ये क वा अजयन्ति ।
 यथा पत्नीनां सुमनो विपत्तं परिभेवति ॥ ९ ॥
६९. मातु वा मन्त्रिणी वा दे वाव ताव न पयति ।
 यदा न पयती ताव अथ वा दे दुष्मं निगच्छति ॥ १० ॥
७०. माये माये दुमग्नेन वायो मुश्रेण^{११} नोजन ।
 न सो मज्जकथमानं कते अग्निति मोक्षति ॥ ११ ॥
७१. न हि पापं कतं कर्म सज्जुगरीर व नुवाते ।
 दहन्त वादमन्वेति भग्मच्छत्रो व दावको ॥ १२ ॥
७२. यावदेव अनत्याय अतं वादस्स जायति ।
 हन्ति वादस्स मुकमं मुदमस्स विपत्तयं ॥ १३ ॥
७३. अमतं^{१२} मावनमिच्छेय्य पुरेक्ष्यार व भिस्सुमु ।
 आवासेसु च इस्सरियं पूजा परकुलेसु च ॥ १४ ॥

૬૬. દુર્યોધ બાળકો, જેનું ક્ષણ કડવું હોય એવું પાપ કર્મ કરતા, આત્માને જ અભિન્ન કરી ચાલે છે. ૭

૬૭. જે કરીને અડુતાપ પામે, અને જેનું પરિણામ આંધુવાળે મોઢે શેતાં શેતાં ભોગવે તેવું કર્મ કરવું સાહે નહિ. ૮

૬૮. જે કરીને અડુતાપ ન પામે, અને જેનું પરિણામ આનન્દિત અને પ્રસન્ન મનથી ભોગવે તે કર્મ કરવું સાહે. ૯

૬૯. જ્યાં મુખી પાપ પાઠવું નથી ત્યાં મુખી બાળક તેને મધ જેવું માને છે; વ્યારે પાપ પાઠે છે ત્યારે બાળક દુઃખ પામે છે. ૧૦

૭૦. માસે માસે દર્ભની અળી પર ચડાવીને બાળક લોબન કરે, પણ જેમણે ધર્મ બાળ્યો છે તેમની સોળમી કળાને પણ તે લાયક થતો નથી. ૧૧

૭૧. તાબ દૂધની ચેઠે, કરેલું પાપકર્મ ધોતાનું પરિણામ જટ પામવું નથી; પણ રાખથી ઢંકાયેલા દેવતા ચેઠે તે બાળકને દજાડવું દજાડવું બધ છે. ૧૨

૭૨. જ્યાં મુખી બાળકનું જ્ઞાન જનકને માટે જ છે ત્યાં મુખી તે તેનું માથું ફેલીને તેના શુક્રાંશનો (કુચળ કમોનો) નાશ કરે છે. ૧૩

૭૩. ન હોય તેવી ભાવના [યોગાભ્યાસની કાઠિ, મેં સિદ્ધ કરી છે એમ લોકો માને એવું] ઇન્દ્રે, ત્રિપુલોમાં પુસ્કાર, આવાસોમાં ઐશ્વર્ય, પરકુલમાં પૂલ ઇન્દ્રે; ૧૪

७४. ममेव कत मज्जन्तु गिही पच्चजिता उभो ।
ममेवातिवसा अस्सु फियकिच्चेमु किस्माचं ।
इति बालस्त सङ्कप्पो इच्छा मानो च वदाति ॥ १५ ॥
७५. अज्जा हि लामूपनिसा अज्जा निव्वानगामिनी ।
एवमेतं अभिज्जाय निव्वसु सुदस्त तावको ॥
सक्कारं नाभिनन्देव्य दिवेकमनुवूह्ये ॥ १६ ॥

बालवग्गो पंचमो ॥

६

[पंडितवग्गो]

७६. निर्धीनं व पवत्तारं यं पस्से वज्जदस्मिनं ।
निग्गह्वारिं मेधारिं तादिसं पण्डितं भजे ।
तादिसं भजमानस्म सेव्यो होति न पापियो ॥ १ ॥
७७. ओइदेष्यानुमामेव्य अमग्गो च निवारये ।
सतं हि सो पियो होति अमतं होति अप्पियो ॥ २ ॥
७८. न मज्जे पापके मित्ते न मज्जे पुग्गिमाधने ।
मज्जेय मित्ते क-याणे मज्जेय पुरिमुत्तमं ॥ ३ ॥
७९. धम्मदीनि सुगं मेति दिण्णमभेन वेतमा ।
अरिण्णवेदिने धम्मे सदा रगति पण्डितो ॥ ४ ॥

૭૪. ગૃહસ્થ અને પ્રવૃત્તિ માટે જ કરેલું માને,
કોઈ પણ કૃત્યાકૃત્ય વસ્તુમાં મને અતિવશ વર્તે; બાળકના
આવા સંકલ્પથી દુઃખ અને માન વધે છે. ૧૫

૭૫. લાભનો માર્ગ જુદો જ છે, નિર્વાણનો માર્ગ
જુદો જ છે એમ જાણીને જુદો જાવક સિદ્ધ સંકારથી
બહુ પુશી ન થઈ જાય અને વિવેકનું (એકાન્ત અને
અલિપ્તતાનું) મૌરવ કરે. ૧૬

પદ્યમે બાળમ્ સમામ.

૭૬. કાંઈકું ધન કહી જાપનાર જેવો જે પોતાના દોષ
જાણનારને સમજે; નિઃશ્ચ કરીને યોજનાર, મેધાવી, તેવા
પંડિતની જે ઉપાસના કરે;—તેવાની ઉપાસના કરનારનું
એય યાય છે, પાપ યત્નું નથી. ૧

૭૭. ઉપદેશ આપે, યઃસન કરે, અસભ્યથી નિવારણ
કરે તે સંતને પ્રિય યાય છે અસંતને અપ્રિય યાય છે. ૨

૭૮. પાપ મિત્રને ન સેવે, પુરુષોત્તમને ન સેવે,
કન્યાણુ મિત્રને સેવે, પુરુષોત્તમને સેવે. ૩

૭૯. ધર્મ પ્રીતિવાળો પ્રસન્ન ચિત્ત વડે મુખેથી
મુખે છે. આર્યે (જુદે) ઉપદેશોલા ધર્મમાં પંડિત સ
રમે છે. ૪

८०. उदकं दि नयन्ति नेनिका उमुक्काग नमयन्ति तेतने ।
 दासं नमयन्ति मण्डका प्रथाने दम्पन्ति पण्डिता ॥ ५ ॥
८१. भेटी यथा एकानो वानेन न ममयन्ति ।
 एषं निन्दापयंमामु न मणिप्रन्ति पण्डिता ॥ ६ ॥
८२. यथापि गृहो मंभीगे विण्णसन्नो अनाश्लियो ।
 एषं धम्मानी मुखान विण्णमीरन्ति पण्डिता ॥ ७ ॥
८३. मच्चत्थ वे मण्डुरिमा चरन्ति
 न कामकामा उपयन्ति मन्तो ।
 मुग्धेन पुट्ठा अथया दुग्धेन
 न उवावचं पण्डिता दम्पयन्ति ॥ ८ ॥
८४. न अत्तहेतु न परस्स हेतु
 न पुत्तमिच्छे न धनं न रट्ठं ।
 न इच्छेय्य अधम्मं सभिद्धिमत्तनो
 स सीट्ठा पञ्जवा धम्मिको सिमा ॥ ९ ॥
८५. अप्पका ते मनुस्सेमु ये जना पारगामिनो ।
 अयायं इतरा पजा तीरमेवानुधावति ॥ १० ॥
८६. ये च खो सम्मदक्खाते धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
 ते जना पारमेस्सन्ति मच्चुधेय्यं मुद्दुत्तरं ॥ ११ ॥
८७. कण्हं धम्मं विप्पहाय मुक्कं भावेय पण्डितो ।
 ओका अनोकं आगम्म विवैके यत्थ दूरमं ॥ १२ ॥

૮૦. જેતરમાં પાણી પાનાર પાણી વાળે છે, બાણુકાર
રાડું વાળે છે—સીધું કરે છે, સુતારો લાકડું વાળે છે, પડિતો
આત્માનું દમન કરે છે. ૫

૮૧. એક પત્યરવાળો શૈલ જેમ પવનથી ડગતો
નથી તેમ પડિતો નિંદા પ્રસંસામાં ડગતા નથી. ૬

૮૨. જેમ ધરો જાણીર પ્રસન્ન કાદવ વિનાનો હોય;—
તેમ પડિતો ધર્મની વાતો સાંભળીને પ્રસન્ન થાય છે. ૭

૮૩. સત્યરુષો સવનો ત્યાગ કરે છે, સન્તો કામ-
વાસનાથી લપલપાટ કરતા નથી, મુખ કે દુઃખના સ્પર્શથી
પડિતો હર્ષશોક દેખાડતા નથી. ૮

૮૪. પોતાને માટે કે પરને માટે, પુત્ર ધન કે
રાષ્ટ્ર ન ઇચ્છે, અધર્મથી આત્માની સમૃદ્ધિ ન ઇચ્છે, તે
શીલવાન પ્રજાવાન ધાર્મિક જણાય. ૯

૮૫. પાર બંધ તેવા જનો માણસોમાં વિરલ હોય
છે; આ ઈતર પ્રબલ કાંઈ તરફ પાછી ઢોડે છે. ૧૦

૮૬. જે સમ્યક્ કહેલા ધર્મમાં ધર્મને અનુસરે છે
તે જનો, દુસ્તર મૃત્યુના વિષયની પાર બંધ છે. ૧૧

૮૭. કૃષ્ણ ધર્મને છોડી દઈને પડિતે શુક્લ ધર્મની
ભાવના કરેલી; ઘરમાંથી ઘર બહાર આવીને, જ્ઞાન્તમાં
બધાં રમવું મુશકેલ છે, ૧૨

८८. सत्रामिरतिमिच्छेद्य हिता कामे अकिञ्चनो ।
परियोदेष्य अज्ञानं चिगङ्गेमोहि पण्डितो ॥ १३ ॥
८९. येषं सन्वोधिअङ्गेसु सन्मा चिनं मुभाविनं ।
आदानपटिनिस्सग्गे मनुपादाय यं रता ।
मीणासवा जुभीमन्तो ते लोके परिनिञ्चुता ॥ १४ ॥

पण्डितवग्गां उट्ठो ॥

७

[अरहन्नवग्गो]

९०. गतादिनां विसोकस्स विप्पमुत्तस्स सन्ववि ।
सन्वगन्धस्सहीनस्स परिट्ठाहो न विज्जति ॥ १ ॥
९१. टप्युञ्जन्ति सतीमन्तो न निकेते रमन्ति ते ।
हंसा व पल्लुळं हित्वा ओकमोकं जहान्त ते ॥ २ ॥
९२. येषं संनिचयो नात्ये ये परिञ्जातभोजना ।
मुञ्जतो अनिमित्तो च विमोक्खो यस्स गोचरो ।
आकासेव सकुन्तानं गति तेसं दुरञ्जया ॥ ३ ॥
९३. यस्सासवा परिक्खीणा आहारे च अनिस्सितो ।
मुञ्जतो अनिमित्तो च विमोक्खो यस्स गोचरो ।
आकासे व सकुन्तानं पदं तस्स दुरञ्जयं ॥ ४ ॥

૮૮. ત્યાં કામોપલોગો ઊંચી ક્ષત્રિને અકિંચન થઈ પ્રીતિ કરવી, અને પડિતે ચિત્તકલેશોથી આત્માને શુદ્ધ કરવો. ૧૩

૮૯. જેમનું ચિત્ત સબોધિ અંગોમાં સારી રીતે ભાવનાવાણું થયેલું છે, નિર્વાણમાં પણ ઉપાદાનબુદ્ધિ નહિ રાખીને જે રમે છે, તેવા ક્ષીણાસવ દ્યુતિમન્ત પુરુષો લોકમાં નિર્વાણ પામેલા જ છે.

હું પડિતવર્મ સમાપ્ત.

૧૪

૭

[અરહન્તવર્ગ]

૯૦. જેનો રસ્તો પૂરો થયો છે, જેને ચોક્ક નથી, જે સર્વથા વિપ્રમુક્ત છે, જેણે સર્વ બ્રહ્મિયો ઊંચી રીધી છે એવાને સંતાપ યતો નથી. ૧

૯૧. તે સ્મૃતિવાળાઓ ઉલોગ કરે છે, ધરમાં રમતા નથી, હંસો ખાઓથીઆને ઊંચી દે તેમ તેઓ ફરક ધરને ઊડે છે. ૨

૯૨. જેઓને સંબંધ નથી, જેમણે લોજનનો અર્થ બાણી લીધા છે, સૂન્ય અર્થોત્ત અનિર્વચનીય, અનિમિત્ત અર્થોત્ત જેને બાણવાને વક્ષણ, ચિન્હ નથી, એવો મોક્ષ જેના પ્રત્યક્ષનો વિષય છે, એવાઓની ગતિ, આકાશમાં શકુન્તોની ગતિની જેઠે, કળી ન શકાય તેવી છે. ૩

૯૩. જેના આસયો પરિક્ષીણ થયા છે, અને જે આહારમાં અનાસકત છે, સૂન્ય અનિમિત્ત મોક્ષ જેના પ્રત્યક્ષનો વિષય છે, એવાની ગતિ આકાશમાં શકુન્તોની ગતિની જેઠે, કળી ન શકાય તેવી છે. ૪

९४. यस्मिन्निगानि वनशे मयानि
 अस्मा वया माग्निना मुञ्चता ।
 दर्शनमानस्य अनामस्य
 देषाणि शुभं विद्वन्नि तादिनो ॥ ५ ॥
९५. पठसीमयो नो विद्वन्नि
 इन्दुमीदृशो तादि मुञ्चतो ।
 रहदो य अपेगकरुमो
 संमाग न भयन्ति तादिनो ॥ ६ ॥
९६. सन्तं तस्स मनं हानि मुन्ता वाचा च कम्म च ।
 सम्मदञ्जा विमुत्तस्य उपमन्तस्य तादिनो ॥ ७ ॥
९७. अस्सहो अकलञ्चू च सुन्दिच्छेदो च यो नरो ।
 हतावकासो वन्तासो म वे उन्नमपेरिमो ॥ ८ ॥
९८. गामे वा यदि वारञ्जे निने वा यदि वा थ्थे ।
 यत्थारहन्तो विहरन्ति तं भूमिं रामणेश्यकं ॥ ९ ॥
९९. रमणीयानि अरञ्जानि यत्थ न रमती जनो ।
 वीतरागा रंमिस्सन्ति न ते कामगवेमिनो ॥ १० ॥

इति अरहन्तवन्तो षष्ठमो ॥

૯૪. સારથિએ સારી રીતે દમન કરેલા અધોની જેમ જેની ઈન્દ્રિયો ઉપશમ પામી છે, જેનું માન છુટી ગયું છે, જેને ખાસવો નથી, તેવા અરહન્તની દેવો પણ સ્પૃહા કરે છે. ૫

૯૫. અરહન્ત સુમત, પૃથ્વી પેઠે કોઇનો વિરોધ કરતો નથી, ઇન્દ્રપીલ * જેવો તે (સ્થિર) હોય છે, કાઠવ વિનાના ધરા જેવો તે હોય છે, અરહન્તને અંસાર હોતો નથી. ૬

૯૬. સમ્યક્ રીતે બાણીને વિમુક્ત અને ઉપશાન્ત થયેલા અરહન્તનું મન શાન્ત હોય છે વાયા શાન્ત હોય છે કર્મ શાન્ત હોય છે. ૭

૯૭. અશ્વદ્, અકૃત્તણ, સન્ધિ ભેદનારો, હતાવકાથ, અને આશા જેણે વમન કરી છે એવો નર ઉત્તમ પુરુષ છે. ૮

૯૮. મામમાં કે અરણ્યમાં, નીચાણમાં કે ઊંચાણમાં જ્યાં અરહન્ત વિહાર કરે તે જમીન રમણીય છે. ૯

૯૯. જે રમણીય અરણ્યોમાં માણસો રમતા નથી ત્યાં વીતરામ પુરુષો રમે છે કારણકે તેઓ ક્રોધઆરામ શોધતા નથી. ૧૦

સાતમેા અરહન્તવર્મ સમામ.

* નમસ્તા દરવાજા ઉપર ઢાળી સળિો ધમારો કરી ન કો મારે તેની પામે મળ્લુત કાંબલો રાખતા તેનું નામ ઇન્દ્રપીલ.

[महम्मार्गो]

१००. सहस्रमपि चे वाधा अनथपदमंडिता ।
एकं अन्यपदं सेथ्यो यं मुत्था उपसम्मति ॥ १ ॥
१०१. सहस्रमपि चे गाथा अनथपदसंडिता ।
एकं गाथापदं सेथ्यो यं मुत्था उपसम्मति ॥ २ ॥
१०२. यो च गाथासतं भासे अनथपदमंडिता^{१६} ।
एकं धम्मपदं सेथ्यो यं मुत्था उपसम्मति ॥ ३ ॥
१०३. यो सहस्सं सहस्सेन सद्धानं मानुसे जिने ।
एकं च जेय्यमत्तानं न यं सद्धानजुत्तमो ॥ ४ ॥
१०४. अत्ता ह्वे जितं सेथ्यं या चायं इतरा पजा ।
अत्तदन्तस्स पोसस्स निच्चं संयतचारिनो ॥ ५ ॥
१०५. नेव देवो न गन्धर्व्वो न मारो सह ब्रह्मना ।
जितं अपजितं कथिरा तथारूपस्स जन्तुने ॥ ६ ॥
१०६. मासे मासे सहस्सेन यो यजेथ सतं समं ।
एकं च भावित्तानं मुहुत्तमपि पूजये ।
सा एव पूजना सेथ्यो यजे वस्ससतं हुतं ॥ ७ ॥

૮
[સહસ્રવર્ગ]

૧૦૦. અનર્થ પદથી મિશ્રિત હલ્લર વાક્યો હોય તે કરતાં એક અર્થવાગું પદ ગ્રેષ્ઠ છે જે સાંભળીને માણસ ઉપશમ પામે છે. ૧

૧૦૧. અનર્થ પદથી મિશ્રિત હલ્લર ગાથા હોય તે કરતાં એક ગાથાપદ ગ્રેષ્ઠ છે જે સાંભળીને માણસ ઉપશમ પામે છે. ૨

૧૦૨. જે અનર્થ પદથી મિશ્રિત સો ગાથા બોલે તે કરતાં એક ધર્મપદ ગ્રેય છે જે સાંભળીને માણસ ઉપશમ પામે છે. ૩

૧૦૩. જે સંશ્રામમાં હલ્લરના હલ્લર (=દશ લાખ) માણસોને હતે, તે કરતાં એક આત્મને હતે તે ઉત્તમ ચોંદા છે. ૪

૧૦૪. આ બીજી પ્રજાઓને હતવા કરતાં આત્માને હતવો જ ગ્રેય છે; આત્માનુ દમન કર્યું છે એવા, હમેશાં સંયમથી ચાલનારા પુરુષનું— ૫

૧૦૫. પ્રદ્યા સહિત દેવ ગન્ધર્વ અને માર—એવા સ્વરૂપના જન્નુલું હત્યું અહત્યું કરી શકતા નથી. ૬

૧૦૬. માસે માસે સહસ્ર ખરવીને જે સો વરસ યજ્ઞ કરે અને એક ભાવિતાત્માનં (રિચતપ્રસને) મુદ્ગર્ત પહો પૂજે; તે સો વરસ કરેલા યજ્ઞ કરતાં એ પૂજા જ ગ્રેય છે. ૭

१०७. यो च वस्ममत्तं जगुः अग्निं परिप्रेषे वने ।
एकं च मात्स्यस्यार्थं सुदुर्लभं विदुःशते ।
सा येषु दूतानां सैष्यो यतो वस्ममत्तं दृष्टं ॥ ८ ॥
१०८. यं किञ्चिद्विदुः व दृष्टं च लोके
संयमं यत्रैव पुम्नसंस्मृतं ।
मन्त्रे वि सं न चतुर्नागमेति
अग्निवादनं उच्यते ननु सैष्यो ॥ ९ ॥
१०९. अग्निवादनं नीडिस्म निजं यद्वापनापिनो ।
चतानो यन्ना वदुग्नि आयु वज्जो मुञ्चं वडं ॥ १० ॥
११०. यो च वस्ममत्तं जीवे दूर्मीडे अमनाहितो ।
एकाहं जीवितं सैष्यो सर्वावन्तस्म ज्ञापिनो ॥ ११ ॥
१११. यो च वस्ममत्तं जीवे दुष्पञ्जे अमनाहितो ।
एकाहं जीवितं सैष्यो पञ्चावन्तस्म ज्ञापिनो ॥ १२ ॥
११२. यो च वस्ममत्तं जीवे बुर्मातो हं नर्वाग्नियो ।
एकाहं जीवितं सैष्यो विरियनाम्भतो दद्वहं ॥ १३ ॥
११३. यो च वस्ममत्तं जीवे अपस्तं उदयज्यद^{१५} ।
एकाहं जीवितं सैष्यो पस्ततो उदयज्यद^{१५} ॥ १४ ॥
११४. यो च वस्ममत्तं जीवे अपस्तं अनत पदं ।
एकाहं जीवितं सैष्यो पस्ततो अनतं पदं ॥ १५ ॥

૧૦૭. જે જન્તુ સો વરસ ગુધી અગ્નિની પરિવ્યર્થા
વનમાં કરે, અને એક લાવિતામાને સુવૃત્ત પશુ પૂજે; તે
સો વરસ કરેલા યજ્ઞ કરતાં એ પૂજા ય ધેય છે. ૮

૧૦૮. સુવૃત્તની અપેક્ષાથી એક સંવત્સર આ લોકમાં
જે કાઈ યજ્ઞ કે હવન કરે તે સર્વ જન્મગતની અભિવાદ-
નના યોધા ભાગ જેટલું પશુ ધેય નથી. ૯

૧૦૯. અભિવાદન કરનારાના, નિત્ય વૃદ્ધની ઉપવ્યર્થા
કરનારાના ચાર ધર્મો—આયુ, વર્ષ (કાન્તિ), ગુણ, ણલ—
વધે છે. ૧૦

૧૧૦. જે દુઃશીલ અસમાહિત સો વરસ જીવે તે
કરતાં શીલવન્ત ધ્યાનીનું એક દિવસ જીવ્યું ધેય છે. ૧૧

૧૧૧. જે દુઃપ્રસ અસમાહિત સો વરસ જીવે તે
કરતાં પ્રસાવાન ધ્યાનીનું એક દિવસ જીવ્યું ધેય છે. ૧૨

૧૧૨. જે સુરત વીર્યહીન સો વરસ જીવે તે કરતાં
દૃઢ વીર્યમાં પ્રયત્નવાનનું એક દિવસ જીવ્યું ધેય છે. ૧૩

૧૧૩. જે (જમતનો) ઉત્પત્તિ નાશ નહિ જોતો સો
વરસ જીવે તે કરતાં ઉત્પત્તિ નાશ જોનારનું એક દિવસ
જીવ્યું ધેય છે. ૧૪

૧૧૪. જે અમૃત પદને નહિ જોતો સો વરસ જીવે
તે કરતાં અમૃત પદને જોનારાનું એક દિવસ જીવ્યું
ધેય છે. ૧૫

११५. यो च वस्ससतं जीवे अपस्सं धम्ममुत्तमं ।
 एकाहं जीवितं सेय्यो पस्सतो धम्ममुत्तमं ॥ १६ ॥
 सदहम्मवग्गो अट्टमो ॥

९

[पापवग्गो]

११६. अभित्थरेथ कल्याणे पापा चित्तं निवारये ।
 दग्धं हि कगेतो पुज्जं पाप्पस्मि रमती मनो ॥ १ ॥
११७. पापं चे पुरिसो कयिरा न तं कयिरा पुनप्पुनं ।
 न तम्मिह छन्दं कयिराथ दुक्खो पापस्स उच्चयो ॥ २ ॥
११८. पुज्जं चे पुरिसो कयिरा कयिराधेनं पुनप्पुनं ।
 तम्मिह छन्दं कयिराथ मुखो पुज्जस्स उच्चयो ॥ ३ ॥
११९. पापोऽपि पस्सति भद्रं याव पापं न पच्चति ।
 यदा च पच्चति पापं अथ पापो पापानि पस्सति ॥ ४ ॥
१२०. भद्रोऽपि पस्सति पापं याव भद्रं न पच्चति ।
 यदा च पच्चति भद्रं अथ भद्रो भद्रानि पस्सति ॥ ५ ॥
१२१. माप्पमञ्जेथ पापस्स न मं तं^{१५} आगमिस्सति ।
 उदविन्दुनिपातेन उदकुम्भोऽपि पूरति ।
 पूरति घाटो पापस्स थोकथोकं पि आचिने ॥ ६ ॥

૧૧૫. જે ઉત્તમ ધર્મને નહિ જોતો સો વરસ છેવે તે દરનાં ઉત્તમ ધર્મને જોનારાનું જોકે દિવસ અંબુ થયે છે. ૧૬

આમો સદમર્મ સમામ

૯

[પાપવર્ગ]

૧૧૬. દૃશ્યાણમાં ત્વરા કરવી પાપથી ચિત્ત નિવારણું; આજસ સાથે પુણ્ય કરનારનું મન પાપમાં રમે છે. ૧

૧૧૭. પુરુષ પાપ કરે તો તે ફરી ફરીને ન કરે, તેમાં છન્દ ન લગાટે; પાપનો સમુચ્ચય દુઃખકર છે. ૨

૧૧૮. પુરુષ પુણ્ય કરે તો તે ફરી ફરીને કરે, તેમાં છન્દ લગાટે; પુણ્યનો સમુચ્ચય સુખકર છે. ૩

૧૧૯. પાપ પાકતું નથી ત્યાં સુધી પાપી પણ ભદ્ર (સુખ) જીવે છે; જ્યારે પાપ પાકે છે ત્યારે પાપી પાપને જીવે છે. ૪

૧૨૦. ભદ્ર પાકતું નથી ત્યાં સુધી ભદ્ર પણ પાપ (દુઃખ) જીવે છે; જ્યારે ભદ્ર પાકે છે ત્યારે ભદ્ર ભદ્રોને જીવે છે. ૫

૧૨૧. મારા ઉપર નહિ આવી પડે જોમ પાપને અદ્ય ગળી ઠાઠવું નહિ; પાણીનાં ટીપાં પડવાથી પાણીનો ઘટો પણ ભરાઈ જાય છે; થોડું થોડું બેચું કરતાં આજક પાપથી ભરાઈ જાય છે. ૬

१२२. माप्पमञ्जेथ पुञ्जस्स न मं तं आगभिस्सति ।
उद्विन्दुनिपातेन उदकुम्भोऽपि पूरति ।
पूरति धरो पुञ्जस्स धोकथोकं पि आचिनं ॥ ७ ॥
१२३. वाणिजो व भयं मगं अप्पसाथो महद्वनो ।
विसं जीविनुकामो व पापानि परिवज्जये ॥ ८ ॥
१२४. पाणिन्दि चे वणो नास्स हरेय्य पाणिना विसं ।
नाच्चणं विसमन्वेति नत्थि पापं अजुव्वतो ॥ ९ ॥
१२५. यो अप्पदुट्टस्स नरस्स दुस्सति सुदस्स पांसस्स अनङ्गणस्स ।
तमेव वालं पञ्चेति पापं मुखुमो रजो पट्टिवातं व म्बिनो ॥ १० ॥
१२६. गम्भेके उप्पज्जन्ति निरयं पापकम्बिनो ।
सगं सुगतिनो यन्ति परिनिव्वन्ति अनासथा ॥ ११ ॥
१२७. न भन्तलिक्खे न समुदमञ्जे
न पच्चतानं विवरं पविस्स ।
न विज्जती सो जगतिप्पदेसो
यत्तट्टितो मुखेय्य^{१७} पापकम्मा ॥ १२ ॥

૧૨૨. આરા ટપર નદિ જાવે જ્યેમ પુણ્યને જડપ
 ગણી ઠાવવું નરિ; પાણીનાં ટીપાં પડવાથી પાણીને ઘટા
 પણ જરાઈ જાય છે, ઘોડું ઘોડું બેશું કરતાં ધીર પુરુષ
 પુણ્યથી જરાય છે. ૭

૧૨૩. જ્યોછા સાથવાળો જને ધણા ધનવાળો
 વાળીજી જયમાત્રને છોડે, જીવવાની ઇચ્છાવાળો વિષને
 છોડે. તેમ પાપીને છોડવાં. ૮

૧૨૪. દ્વાયમાં જો મણ ન દોય તો દ્વાયમાં વિષ
 લઈને ફરાય; મણ વિનાનાને વિષ લાગતું નથી, નદિ કર-
 નારને પાપ લાગતું નથી. ૯

૧૨૫. જે જામદુષ્ટ નરને, ગુહ, પાપ સદિત પુરુષને,
 દોષ દે, તે જાળકને. સામે વાયે દેડેલી ઝીણી રજની પેઠે,
 પાપ પાણું આવે છે. ૧૦

૧૨૬. દેહલાક પાપકર્મીજી ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 દેહલાક નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે; સુમતિવાળા સ્વર્ગમાં જાય
 છે, આસવ વિનાના નિર્વાણ પામે છે. ૧૧

૧૨૭. અન્તરિક્ષમાં, સગુરૂમાંયે, પર્વતની શુક્ષ્માં
 પેરીને, જગનમાં જ્યેવો પ્રદેશ નથી જ્યાં રહેલો માણસ
 પાપકર્મથી સુખ થાય. ૧૨

१२८. न अन्वित्तये न मनुष्यगणे
 न पञ्चगाने विरते पतिष्म ।
 न विजयी मां शरित्पदयोः
 दशरुणे नान्यगदेव मय्यु ॥ १३ ॥
 पञ्चवर्गो मयमे ॥

१०

[दृष्टवर्गो]

१२९. मध्ये तमन्नि दृष्टम्भ मध्ये भावन्ति मय्युनो ।
 अन्नानं उपमं कथा न हनेष्य न घातये ॥ १ ॥
१३०. मध्ये तमन्नि दृष्टम्भ मध्येन त्रिपित पिय ।
 अन्नानं उपमं कथा न हनेष्य न घातये ॥ २ ॥
१३१. सुखकामानि भूतानि यो दृष्टेन विद्विसति ।
 अन्ननो सुखमेसानो पेश नो न लभते सुखं ॥ ३ ॥
१३२. सुखकामानि भूतानि यो दृष्टेन न हिसति ।
 अन्ननो सुखमेसानो पेश सो लभते सुख ॥ ४ ॥
१३३. मावोच परमं कथि^{१८} बुक्ता पटिवदेष्यु^{१९} त ।
 दुक्त्वा हि सारम्भकथा पटिदृष्टा कुसेष्यु^{२०} तं ॥ ५ ॥

૧૨૮. જન્તરિક્ષમાં, સમુદ્ર મધ્યે, પર્વતની ગુફામાં
પેસીને, જ્વલતમાં જ્વેલો પ્રદેશ નથી જ્યાં રહેલને મૃત્યુ ન
પહોંચી શકે. ૧૩

નરમેઃ ૧:૫૨૨ સમાપ.

૧૦

[૬૭૬વર્ગ]

૧૨૬. સર્વે ૬૭૬થી ત્રાસે છે. સર્વે મૃત્યુથી જ્ઞીવે
છે; આત્માની ઉપમા લઇને ઘાત કરવો નહિ, કરાવવો
નહિ. ૧

૧૩૦. સર્વે ૬૭૬થી ત્રાસે છે, સર્વેને અવિત પ્રિય
છે; આત્માની ઉપમા લઇને ઘાત કરવો નહિ, કરાવવો નહિ. ૨

૧૩૧. મુખની ઈચ્છાવાળાં જૂતોની જે ૬૭૬થી હિંસા
કરે છે, તે આત્માનું મુખ ખેંચતો છતાં મુખ પછી મુખ
પામતો નથી. ૩

૧૩૨. મુખની ઈચ્છાવાળાં જૂતોની, જે ૬૭૬થી હિંસા
કરતો નથી, તે આત્માનું મુખ ખેંચતો, મુખ પછી મુખ
પામે છે. ૪

૧૩૩. કાંઈને કહેર વાણી ન કહીય, જેને કહીય
તે તને સામી કહેયે; સામી વેઢેલી વાણી દુઃખકર હોય
છે; તને પ્રતિદંડ સ્વયં કરયે. ૫

१३४. सन्ने मेरेमि अग्गाने केमो उदरतो वगा ।
एमं पत्तोऽमि निव्याने मत्तम्भो वे न विज्जति ॥ ६ ॥
१३५. पथा दण्डेन गोवात्रे गायो पाभेनि गोचरं ।
एयं जग ध मच्चु च आयुं पानेमित्ति पाणिनं ॥ ७ ॥
१३६. अथ पापानि कम्मामि करं वात्रे न बुद्धति ।
सेहि कम्मेहि दुम्भेधो अग्गिददो व तत्तति ॥ ८ ॥
१३७. यो दण्डेन अदण्डेसु अण्डदुट्टेसु दुस्मति ।
दमन्नमन्नतरं टानं पिप्पमेव निगच्छति ॥ ९ ॥
१३८. वेदनं कस्मं जानि सरीरम च भेदनं ।
गरकं वा पि आव धं विन्दक्खेपं व पापुणे ॥ १० ॥
१३९. राजतो वा उपससगं^{२१} अन्नक्यान व^{२२} दाप्पं ।
परिक्खयं व ज्ञातानं भोगानं व^{२२} पभङ्गुर^{२३} ॥ ११ ॥
१४०. अथवस्स अगासानि अग्गि दहति पावको ।
कायस्स भेदा दुप्पञ्जे निरयं मोपपज्जति^{२४} ॥ १२ ॥
१४१. न नग्गचरिया न जटा न रङ्गा
नानासका धण्डिलमायिका वा ।
रजो च जल्लं उक्कुट्टिकप्पधानं
सोधिन्ति मच्चं अवित्तिप्पकस्सं ॥ १३ ॥

२१ म. उपससगं. २२ न. च. २३ म. पभङ्गुर. २४ न. मा उपपज्जति.

૧૩૪. જાપા મૂકેલા કાંસાના ઠામની પેઠે જો તું આત્માને ક'પાવીને અવાજ ન કરે, તો તું નિર્વાણ પામ્યો છે, તારે સામું બોલવાનું રહેતું નથી. ૬

૧૩૫. જેમ જોવાળ હંડ વડે ગાયને ગોચર તરફ હાંકે છે એમ જરા અને મૃત્યુ પ્રાણીના આયુષ્યને હાંકે છે. ૭

૧૩૬. પાપકર્મ કરતો બાળક બનતો નથી—પોતાનાં જ કર્મોથી તે દુર્મેષ અભિદ્યની પેઠે તપે છે. ૮

૧૩૭. જે અદ્યુષ્ટ અને અપ્રદુષ્ટને દુઃક વડે હેરાન કરે તે તરત જ દસમાંની એક સ્થિતિ પામે છે;— ૯

૧૩૮. બયંકર વેદના, નુકસાન, શરીરનું ભેદન, ઝોટી બિમારી, અથવા ચિત્તક્ષેપ પામે; ૧૦

૧૩૯. રાજાઓથી ત્રાસ, અથવા દારુણ મિથ્યારોપ, અથવા સગાંઓનો નાશ, અથવા બોગોનો ભંગ; ૧૧

૧૪૦ અથવા અગ્નિ—પાવક તેનાં ઘર બાળે છે. કાપના નાશ પછી એ દુષ્પ્રજા નરકમાં જાય છે. ૧૨

૧૪૧. નમ્રચર્મા, જટા, કાદવ લગાડવો, ખાવું નહિ, ચોકા પર સૂવું, પૂજનું બનું રાખવું, નહિ સૂવાનું ઘડ લેવું, એ કોઈ પણ, શ'કાની પાર નહિ ગયેલા મત્યને શુદ્ધ કરતું નથી. ૧૩

१४२. अहो वै वि मत्तं मात्तं
 कर्त्तुं दत्ते विद्यते शक्तयमी ।
 शक्यं शक्यं विद्यते शक्यं
 गो शक्यो गो शक्यो म विद्यते ॥१४२॥
१४३. विद्यते गो विद्यते गो विद्यते गो विद्यते ।
 गो विद्यते शक्यो गो शक्यो शक्यो शक्यो ॥१४३॥
१४४. शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो
 शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो ।
 शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो
 शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो ।
 शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो
 शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो शक्यो ॥ १४४ ॥
१४५. उदकं हि नयन्ति नेत्रिका अनुकाग नयन्ति नेत्रन ।
 दारं नयन्ति तच्छका अत्तान दमयन्ति मुष्यता ॥१४५॥

दृष्टव्यो दमयो ॥

૧૪૨. (વચ્ચથી) અલંકૃત હોય તોપણ જે સામ ચર્ચા કરતો હોય, ચાન્ત દાન્ત નિયત પ્રભચારી હો સર્વ જ્ઞાતોમાં જેણે દંડ છોડી દીધો હોય, તે પ્રાદ્યજ તે શ્રમણ છે, તે ભિક્ષુ છે.

૧૪૩. ચરમથી નિષેધ પામે એવો પુરુષ કષ્ટિ જ લોકમાં હોય છે જે, ભદ્ર અથ્થ ચાણુક પહેલાં ચેતે તેમ, નિન્દા પહેલાં જ ચેતી બાય છે.

૧૪૪. ચાણુકની અંદર આવેલા ભદ્ર અર્થની વ પ્રયત્નવાન અને સવેગી થાઓ, પ્રદામી શીલથી વીર્ય સમાધિથી ધર્મવિનિશ્ચય એટલે પ્રજ્ઞાથી, વિદ્યા અને આચ સંપન્ન થઈ, સ્મૃતિવાણાં થઈ આ અનલ્પ દુઃખને છોડી દો.

૧૪૫. પાણી પાનાર પાણીને વાળે છે, બાણ શાકને વાળે છે, સુતારો લાકડાને વાળે છે, સુવત પુર આત્માને દમે છે.

[जरावग्गो]

१४६. को नु हासो किमानन्दो विञ्चं पज्जटिते सदि ।
अन्धकारेण ओन्दद्वा पटीपं न गवेसथ^{२१} ॥ १ ॥
१४७. पम्म चित्तकतं विञ्चं अक्कायं समुरिसं ।
आतुरं बहुसद्दप्पं यत्त नथि धुवं टिति ॥ २ ॥
१४८. परिजिष्णमिदं रूपं वेगनिद्धं पभङ्गुरं ।
निज्जनि पूतिस्संदेहो नरणन्तं हि जीवितं ॥ ३ ॥
१४९. यानिमानि अपय्यानि अलादूनेव सारदे ।
कापोतकानि अट्टीनि तानि टिस्वान का रति ॥ ४ ॥
१५०. अट्टीनं नगरं कतं मंसल्लोहेतलेपनं ।
यत्थ जरा च मच्चु च मानो मक्खो च ओहितो ॥ ५ ॥
१५१. जीरन्ति वे राज्जया मुच्चित्ता
अथो सरिरं पि जरं उपेत्ति ।
सतं च धम्मो न जरं उपेत्ति
सन्तो ह्वे सग्भि पवेदयन्ति ॥ ६ ॥

[જરાવર્ગ]

૧૪૬. નિત્ય આગ લાગેલી છે ત્યાં હસવું શું કર્યો ? અન્ધકારમાં બધાયેલા તને પ્રતીપને કેમ ખોળતા નથી

૧૪૭. વિચિત્ર રીતે બનાવેલું આ બિંબ—જાયેલું, ઉપસાવેલું, આતુર, બહુ સંકેતપવાળું શરીર—જુનેની સ્થિતિ ક્રુષ નથી.

૧૪૮. આ રૂપ પરિભ્રમણ છે, રાગનો માળો છે બંધુર છે; ગંધાતો દેહ નાશ પામશે, અવિતનો અંત મરણ છે.

૧૪૯. જે આ શરદ ઋતુનાં ફેંકી દીધેલાં કલ્પાં વૃંદાં જેવાં કપોત રંગનાં હાડકાં છે તે જોધને રતિ શી ? ૪

૧૫૦. માંસ અને લોહીના લેપવાળું હાડકાળું નગર કરેલું છે જેમાં જરા અને મૃત્યુ અને માન અને અન્યની અવસા મૂકેલાં છે. ૫

૧૫૧. સુંદર રાજરથો અર્થ થાય છે અને શરીર પણ અર્થ થાય છે; સન્તો સન્તોને કહે છે કે સન્તોનો ધર્મ અર્થ થતો નથી. ૬

१५२. अप्पस्सुतायं पुरिसो बलिवद्दो व जीरति ।
मंसानि तस्स वड्ढन्ति पञ्चा तस्स न वड्ढति ॥ ७ ॥
१५३. अनेकजातिसंतारं सन्धाधिस्सं अनिच्चिसं ।
गहकारकं गवेसन्तो दुक्खा जाति पुनप्पुनं ॥ ८ ॥
१५४. गहकारक दिट्ठोसि पुन गेहं न काहसि ।
सञ्चा ते कामुका भग्गा गहकूटं विसंखतं ।
विसंखारगतं चित्तं तण्हानं खयमज्झगा ॥ ९ ॥
१५५. अचरित्वा ब्रह्मचरियं अलद्धा योच्चने धनं ।
जिण्णकोञ्चा व ज्ञायन्ति खीणमच्छे व पट्टे ॥ १० ॥
१५६. अचरित्वा ब्रह्मचरियं अलद्धा योच्चने धनं ।
सेन्ति चापतिग्गीणा व पुगणानि अनुत्थुनं ॥ ११ ॥

जरावग्गो एकादससो ॥

१२

[अत्तवग्गो]

१५७. अत्तानं चे पियं जञ्जा रक्खेय्य नं मुरङ्गितं ।
तिण्णमञ्जतरं यामं पट्टिजग्गेय्य पण्डितं ॥ १ ॥

૧૫૨. આ અલ્પશુભ પુરુષ બળદની જેઠે મોટો થાય છે. તેનું માંસ વધે છે, તેની પ્રજા વધતી નથી. ૭

૧૫૩. ઘર બનાવનારને ચોષતાં અનેક જન્મવાળા સંસારમાં હું નિષ્કળ ઢોલતો હતો; હઃખ આપનારો જન્મ કરી કરીને આવતો હતો. ૮

૧૫૪. ઘર બનાવનાર તું દેખાયો છે, તું કરી ઘર કરી શકીય નહિ, તારી સર્વ પાંસળીઓ-પાટડીઓ ભાંગી ગઈ છે, પાટડો તૂટ્યો છે, સંસ્કારની પાર ગયેલા ચિત્તે વૃષ્ણાનો કાચ બાણી લીધો છે. ૯

૧૫૫. પ્રહાયર્થ નહિ પાળીને, યૌવનમાં ધન નહિ મેળવીને, ઘરડા બગલા ક્ષીણ થયેલાં માંછલાંવાળા ખાળો-ચીઆમાં બાણે ધ્યાન કરે છે. ૧૦

૧૫૬. પ્રહાયર્થ નહિ પાળીને, યૌવનમાં ધન નહિ મેળવીને, પુરાણ વાતો ચોચતા ચોચતા અતિશુભ આપની જેઠે પડી શકે છે. ૧૧

અભિપ્રાયમાં કરાવે સમાપ્ત.

૧૨

[આત્મવર્ગ]

૧૫૭. આત્માને જે પ્રિય બળુતા દો તે તેને સુરક્ષિત રાખો; ત્રણમાંથી ગમે તે એક યામે પડિતે તેને સાફ કરવો એપ્રયે. ૧

१५८. अत्तानमेव पटमं पतिरूपे^{२८} निवेशये ।
अथञ्जमनुसासेय्य न किट्टेस्सेय्य पण्डितो ॥ २ ॥
१५९. अत्तानं चे तथा कथिरा यथञ्जमनुसासति ।
मुदन्तो वत दमेय अत्ता हि फिर द्दुड्ढो ॥ ३ ॥
१६०. अत्ता हि अत्तनो नाथो को हि नाथो परो भिया ।
अत्तना हि मुदन्तेन नाथं लभाने द्दुल्लभं ॥ ४ ॥
१६१. अत्तना व^{२९} कतं पापं अत्तजं अत्तमंभयं ।
अभिमन्थति^{३०} दुम्भेधं वजिरं वन्हमयं मणिं ॥ ५ ॥
१६२. यस्म अच्चन्तदुस्साल्लियं मालुवा सालामवोत्थतं^{३१} ।
करोति सो तथत्तानं यथा नं इच्छती दिसो ॥ ६ ॥
१६३. मुकरानि लसाघूनि अत्तनो अहितानि च ।
यं वे हितं च साधुं च तं वे परमदुक्करं ॥ ७ ॥
१६४. यो सासनं अरहतं अरियानं धम्मजीविनं ।
पटिकोत्तति दुम्भेधो दिट्ठिं निस्साय पापिकं ॥
फलानि फट्टकस्सेव अत्तघञ्जाय फल्लति ॥ ८ ॥

२७ म. विसंखतं. २८ म. पटिरूपे. २९ म. हि. ३० म. अभिमन्ति. ३१ अ. *बोततं.

૧૫૮. પ્રથમ આત્માને જ યોગ્ય વસ્તુમાં મૂકી જોવો (અર્થાત્ પોતાને પ્રથમ કોઈ પણ વાત લાગુ કરી જોવી), પછી બીજાને શાસન કરવું; પંડિતે કલેશ ન કરવો. ૨

૧૫૯. જેમ બીજાને શાસન કરીએ તેમ આત્માને કરવું, તે સુદાન્ત થાય તેમ હમન કરવું; કારણ કે આત્મા ખરેખર દુર્લભ છે. ૩

૧૬૦. આત્મા જ આત્માનો નાથ છે બીજો કોણ નાથ હોય ? સુદાન્ત આત્મા વડે દુર્લભ નાથ મળે છે. ૪

૧૬૧ જેમ પરધરના મલિને વજ્ર કાપે છે તેમ આત્માથી કરેલું, આત્માથી જન્મેલું, આત્માથી ઉત્પન્ન થયેલું પાપ જ દુર્મેધ પુરુષનો નાથ કરે છે. ૫

૧૬૨. જેનું અત્યન્ત ખરાબ શીલ. સાત ઉપર માણવા લાગતા પેઠે દેશાય છે તે આત્માનું એવું કરે છે જેનું દુશ્મનો એવું ધરે છે. ૬

૧૬૩. અસાધુ અને આત્માનાં અહિત કર્મો કરવા સહેલા છે; જે હિન અને સાધુ છે તે જ અતિ દુષ્કર છે. ૭

૧૬૪. અરહન્તના, આર્યોના, ધર્મજીવીના શાસનને, જે દુર્મેધ જન પાપ દષ્ટિ નાખીને માણે કે, તે પાંસના ફળની પેઠે આત્મનાથ માટે જ ફળે છે. ૮

१६१. अगमा व कर्त्तव्यं अगमा व विमुक्तयि ।
अगमा मकर्त्तव्यं अगमा व विमुक्तयि ।
मुक्ती अगुक्ती एतन्नां भाव्योः अगमं विमुक्तये ॥ १. ३

१६६. अगदर्थं पर श्रेयं बहुनाति न शक्ये ।
अगदर्थमभिरुजःव गदर्थमगुतो मियः ॥ १० ॥

अगदर्थो इदमने ॥

१३

[श्लोकान्तो]

१६७. हीनं धम्मं न मेवेथ्य एमादेन न मयमे ।
मिच्छादिष्टि न मेवेथ्य न मिया लंक्कवट्टनो^{३२} ॥ १ ॥

१६८. ठत्तिट्टे नयमग्नेथ्य धम्मं मुचरितं चरे ।
धम्मचारी मुवं सेति अस्मि लोके परमिह च ॥ २ ॥

१६९. धम्मं चरे मुचरितं न नं दुचरितं चो ।
धम्मचारी मुवं सेति अस्मि लोके परमिह च ॥ ३ ॥

१७०. यथा बुब्बुलकं पस्से यथा पस्से मरीचिकं ;
एवं लोकं अवैक्कवत्तं मच्चुराजा न पस्सति ॥ ४ ॥

૧૬૫. આત્માએ કરેલા પાપથી આત્માને જ કલેશ થાય છે, આત્માએ નહિ કરેલા પાપથી આત્મા જ મુક્ત થાય છે, પ્રત્યાત્માને—દરેક વ્યક્તિને, શુદ્ધિ અને અશુદ્ધિ કોઈ બીજા કરી શકતો નથી.

૧૬૬. બહુ પરાર્થ માટે પણ આત્માર્થને હાનિ કરવી નહિ. આત્માર્થને જાણીને સદર્થમાં લાગવું.

જાગ્રમે. આત્મવર્ગ સમામ.

૧૩

[લોકવર્ગ]

૧૬૭. હીન ધર્મ સેવવો નહિ, પ્રમાદથી રહેવું નહિ, મિથ્યાદષ્ટિ સેવવી નહિ, લોકવર્ધન—સંસાર વધારનારા યજ્ઞ નહિ.

૧૬૮. લોકવું, પ્રમાદ ન કરવો, સુચરિત ધર્મ આચરવો; ધર્મચારી જા લોકમાં અને પરલોકમાં સુખે મુખે છે.

૧૬૯. સારી રીતે ધર્મ આચરવો, ખરાબ રીતે આચરવો નહિ, ધર્મચારી જા લોકમાં અને પરલોકમાં સુખે મુખે છે.

૧૭૦ જેમ પરપોટા ભુવે અને જેમ મૃગતૃષ્ણા ભુવે, લોકને જીવી રીતે વિચારનારાને મૃત્યુશબ્દ દેખતો નથી. ૪

१७१. एय पस्सथिमं लोकं चित्तं राजरथूपमं ।
यत्थ वाला विर्सादन्ति नत्थि संगो विजानतं ॥ ५ ॥
१७२. यो च पुब्बे पमज्जित्वा पच्छा सो नप्पमज्जति ।
सोमं लोकं पभासेति अग्ग्हा मुत्तो व चन्दिमा ॥ ६ ॥
१७३. यस्स पापं कतं कम्मं कुसलेन पिथीयन्ति ।
सोमं लोकं पभासेति अग्ग्हा मुत्तो व चन्दिमा ॥ ७ ॥
१७४. अन्वभूतो अयं लोको तनुकेन्ध विपस्सति ।
सकुन्तो जालमुत्तो व अप्पो सम्गाय^{३३} गच्छति ॥ ८ ॥
१७५. हंनदिच्चपथे^{३६} यन्ति आकासे यन्ति इद्धिया ।
नीयन्ति धीरा लोकन्हा जेत्वा मारं सवाहनं^{३५} ॥ ९ ॥
१७६. एकं धम्मं अर्तातस्स मुत्तावादिस्स जन्तुनो ।
वित्तिण्णपरलोकस्स नत्थि पापं अकारियं ॥ १० ॥
१७७. न वे कदरिया देवलोकं व न्ति
बाला हवे नप्पसंसन्ति दानं ।
धीरो च^{३५} दानं अनुमोदमानो
तेनेव सो होति सुखी परत्थ ॥ ११ ॥

३३ सी. अप्पोस्मगाय. ३४ अ. हसा आदिच्च^०. ३५ सी.
सवाहिनि. ३६ म. व.

૧૭૧. આવો. વિચિત્ર રાજસ્થ લેવો આ લોક જીવો; જેમાં બાળકો કુળી જાય છે. જલ્પનારાઓને જેમાં સંગ થતો નથી.

૧૭૨. જે પહેલા પ્રમાદ કરીને પછી પ્રમાદ કરતો નથી, તે વાદળાથી મુક્ત ચન્દ્રમાની પેઠે આ લોકને પ્રકાશિત કરે છે. ૬

૧૭૩. જેવું કરેલું 'પાપકર્મ' કુચલ કર્મથી ઠંકાય છે તે વાદળાથી મુક્ત ચન્દ્રમાની પેઠે આ લોકને પ્રકાશિત કરે છે. ૭

૧૭૪. આ લોક આંધળો થયેલો છે, આમાં થોડા જ દેખે છે જાગમાર્ગ મુક્ત થતા ચક્રુન્તાની પેઠે અલ્પ જ સ્વર્ગમઃ જાય છે (ભોક્ષ પાને છે). ૮

૧૭૫. હસો આદિત્યપય એટલે આકાશમાં જાય છે, યોગસિદ્ધિથી આકાશમાં જાય છે, (પરંતુ) ધીર પુરુષો સેના સહિત મારને હરાવીને આ લોકથી નિર્વાણ પામે છે. ૯

૧૭૬. જેણે એકકર્મ (સત્ય) છોડી દીધા છે, એવા મૃષાવાદી જન્મને—જેણે પરલોક પણ છોડી દીધા છે એવાને એક પણ પાપ અકાર્ય નથી. ૧૦

૧૭૭. કૃપણો દેવલોકમાં જતા નથી, કેવળ બાળકો દાનની પ્રથા સા કરતા નથી; પણ દાનને અનુભોદન આપનારો ધીર પુરુષ તેના વડે જ પરલોકમાં મુખી થાય છે. ૧૧

१७८. पयव्या एकरज्जेन समगस्स गमनेन वा ।
सम्बलोकाधिपच्चेन सोतापत्तिफलं वरं ॥ १२ ॥

लोक्त्वग्गो तेरसमो ॥

१४

[बुद्धवग्गो]

१७९. यस्स जितं नावजीयति जितमस्स नो याति कोचि लोके ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥ १ ॥
१८०. यस्स जालिनी विसत्तिका तण्हा नत्थि कुहिञ्चि नेतवे ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥ २ ॥
१८१. ये ज्ञानपमुता धीरा नेक्खम्मूपसमे रता ।
देवा पि तेसं पिहयन्ति सम्बुद्धानं सतीमंत ॥ ३ ॥
१८२. किच्छो मनुस्सपटिलाभो किच्छं मच्चान जीवितं ।
किच्छं सद्धम्मसवणं किच्छो बुद्धानमुप्पादो ॥ ४ ॥
१८३. सम्बपापस्स अकरणं कुत्तलस्स उपसम्पदा ।
सचित्तपरियोदपनं एतं बुद्धान सासनं ॥ ५ ॥

૧૭૮. પૃથ્વીના એક રાજ્ય કરતાં, સ્વર્ગના ગમન કરતાં,
સર્વલોકના આધિપત્ય કરતાં, સોતાપત્તિ કેલ વધારે છે. ૧૨

તેરમો લોકવર્ગ સમાપ્ત.

૧૪

[શુદ્ધવર્ગ]

૧૭૯. જેવું જીવું અજીવું થતું નથી, જેવું જીવેલું
લોકમાં ક્યાંઈ જતું નથી, એવા, અનન્તને વિષય કરનાર,
અપદ (અનાસક્ત) જીવને કયા કારણ વડે લઈ જશે ? ૧

૧૮૦. જાણ જેવી આસક્ત કરનારી તૃષ્ણા જેને
ક્યાંઈ લઈ જનારી નથી, એવા, અનન્તને વિષય કરનાર
અપદ જીવને કયા કારણ વડે લઈ જશે ? ૨

૧૮૧. જે ધ્યાનમાં રહેનારા, ધીર, નૈષ્કર્મ્ય અને
ઉપશમમાં રત રહે છે તેવા સંજીવ સ્મૃતિમાનની દેવો
પણ સૃષ્ટી કરે છે. ૩

૧૮૨. માનવ દેહ મેઘવવો સુરિકલ છે, મત્યં જીવન
સુરિકલ છે, સદ્મનું થવણ સુરિકલ છે, જીવોનો પ્રાદુર્ભાવ
સુરિકલ છે. ૪

૧૮૩. સર્વપાપોનું અકરણ, કુચલની પ્રાપ્તિ, ચોતાના
ચિત્તનું ચોધન, એ જીવોનું શાસન છે. ૫

१८४. खन्ती परमं तपो तितिक्खडा
निच्चानं परमं वदन्ति बुद्धा ।
न हि पच्चजितो पन्नूपवाती
सन्नो ^{३७} होति परं विहेठयन्तो ॥ ६ ॥
१८५. अनूपवादो अनूपवातो पातिमोक्खे च संवरो ।
मत्तञ्जुता च मत्तास्मि पन्तं च सयनासनं ।
अधिचित्तं च आयोगो एतं बुद्धान सासनं ॥ ७ ॥
१८६. न कहापणवस्सेन तित्ति कानेमु विज्जति ।
अप्पस्सादा दुक्खा कामा इति विञ्जाय पण्डितो ॥ ८ ॥
१८७. अपि दिव्वेनु कामेमु रतिं सो नाधिगच्छति ।
तप्पहक्खयरतो होति सन्मासम्बुद्धमावको ॥ ९ ॥
१८८. वहुं ^{३८} वे सरणं यन्ति पच्चतानि वनानि च ।
भारामक्खवेत्थानि मनुस्सा भयतज्जिता ॥ १० ॥
१८९. नेतं खो सरणं खेमं नेतं सरणमुत्तमं ।
नेतं सरणमागम्म सच्चदुक्खत्ता पमुच्चति ॥ ११ ॥
१९०. यो च बुद्धं च धम्मं च संघं च सरणं गतो ।
चत्तारि अरियसच्चानि सम्मप्पञ्जाय पस्सति ॥ १२ ॥

૧૮૪. તિતિસા રૂપી કામા એ જ પરમ તપ છે, નિર્વાણને જ ભુદ્ધો પરમશ્રેષ્ઠ કહે છે; બીજાનો ઘાત કરનારો, બીજાને ઉપદ્રવ કરનારો પ્રમજ્જિત થયેલો, ધમલ્લ ચર્ધી શકતો નથી

૧૮૫. બીજા સાથે ઝગડો ન કરવો, બીજાનો ઘાત ન કરવો, ભિક્ષુના નિયમોમા સંવર-સંધમ (રાખવો), ભાતમાં (ખાવામાં) માત્રા નહીં, ગામ બહાર (એકાન્તમાં) શયન સન રાખવાં, સમાધિમાં યુક્ત રહેવું, એ ભુદ્ધોનું શાસન છે.

૧૮૬. નાણાંનો વરસાદ થાય તો પણ કામોપલોગની વૃત્તિ થતી નથી; કામોપલોગ અટક સ્વાહવાળા અને દુઃખ દેનારા છે એમ જાણીને પંડિત—

૧૮૭. દિવ્ય કામોપલોગમાં પણ તે રતિ કરતો નથી, સમ્યક્ રીતે સંપુર્ણ આવક થઇને વૃષ્ટ્યાશય (નિર્વાણ)માં રત થાય છે.

૧૮૮. ભયથી ડરેલા મનુષ્યો પરંત. વન, આરામ વૃક્ષ, વૈભવોનાં ધણાએ શરણ લે છે;

૧૮૯. તે શરણ શેમ નથી, તે શરણ ઉત્તમ નથી, તે શરણ પામીને સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થતો નથી.

૧૯૦. જો, ભુદ્ધ ધર્મ અને સંધને શરણે ગયેલો, ચાર ભાઈ સત્યો સમ્યક્ પ્રજ્ઞાથી દેખે છે;—

૬

૭

૮

૯

૧૦

૧૧

૧૨

१९१. दुक्खं दुक्खसमुप्पादं दुक्खस्स च अतिक्रमं ।
अरियं चट्टङ्गिकं मगं दुक्खूपसमगामिनं ॥ १३ ॥
१९२. एतं खो सरणं खेमं एतं सरणमुत्तमं ।
एतं सरणमागम्भ सच्चदुक्खा पमुच्चति ॥ १४ ॥
१९३. दुल्लभो पुंरिसाज्जब्बो न सो सच्चत्थ जायति ।
यत्थ सो जायति धीरो तं कुळं सुखमेधति ॥ १५ ॥
१९४. मुखो बुद्धानमुप्पादो मुखा सदम्मदेसना ।
मुखा संघस्स सामग्गी समग्गानं तपो मुखो ॥ १६ ॥
१९५. पूजारहे पूजयतो बुद्धे यदि व सावके ।
पपञ्चसमातिक्रान्ते तिण्णसोकपरिद्वे ॥ १७ ॥
१९६. ते तादिसे पूजयतो निच्च्युते अकुतोभये ।
न सक्का पुञ्जं सङ्ख्वालुं इमेत्तमपि केनचि ॥ १८ ॥

बुद्धवग्गो सुरमगो ॥

पटमभाणवार ॥

१५

[सुखवग्गो]

१९७. मुमुग्गं यत्त जीवाम वेरिनेमु अपेरिनो ।
वेरिनेमु मनुस्सेमु विहराम अपेरिनो ॥ १ ॥

१९८. सुमुग्गं वन जीवाम आग्गेसु अजग्गुम ।
आग्गेसु मग्गुग्गेसु विदमम अजग्गुम ॥ २ ॥
१९९. सुमुग्गं वन जीवाम उग्गुग्गेसु अजग्गुम ।
उग्गुग्गेसु मग्गुग्गेसु विदमम अजग्गुम ॥ ३ ॥
२००. सुमुग्गं वन जीवाम देवो नो नधि किम्मनं ।
पानिभस्सा भविस्साम देवा आभम्मम कथा ॥ ४ ॥
२०१. जयं वेण पमवनि दुक्कं मेति जग्गिम्मो ।
उपमन्तो सुग्गं मेति द्विवा जयपराजय ॥ ५ ॥
२०२. नधि रग्गममो अग्गि नधि टोममनो कट्ठी ।
नधि मग्गधादिमा दुक्कमा नधि मन्निपरं सुग्गं ॥ ६ ॥
२०३. जिचण्ठापरमा रोगा मङ्गुवारा परमा दूवा ।
एतं भत्वा यथाभूतं निव्वानं परमं सुग्गं ॥ ७ ॥
२०४. आरोग्यपरमा एवमा मग्गुद्विपरमं धनं ।
विस्सासपरमा ज्ञाति निव्वानं परमं सुत्तं ॥ ८ ॥
२०५. पन्निवेकरसं पीत्वा रसं उपसपस्स च ।
निदरो होति निप्पापो धम्मपातिरसं पिवं ॥ ९ ॥

૧૯૮. પીડિતોમાં અપીડિત યદ્ય સારી જેઠે મુખી
 બને હીએ; પીડિત મનુષ્યોમાં અપીડિત યદ્ય વિહાર
 બને હીએ.

૨

૧૯૯. ઉત્સુકોમાં અતુત્સુકે યદ્ય સારી જેઠે મુખી
 બને હીએ; ઉત્સુક મનુષ્યોમાં અતુત્સુક યદ્ય વિહાર
 બને હીએ.

૩

૨૦૦. જેમને કદ્ય કશું નથી તે અમે સારી જેઠે
 બની જીએ હીએ; આભારવર દેવો છે તેમ પ્રીતિ
 યદ્યશું.

૪

૨૦૧. જ્ય વેરને ઉત્પત્ત કરે છે, પરજિત પુરુષ
 મુખી બને છે; ઉપશાન્ત પુરુષ જ્ય પરાજ્ય છોડી દઇને
 બને છે.

૫

૨૦૨. રાગ સમાન અમિ નથી, દ્વેષ સમાન હાનિ
 ; રક્ષો સમાન દુઃખ નથી, શાન્તિથી મોટું મુખ

૬

૨૦૩. ભૂખ બે પરમ રાગ છે, અવિનસરેકાર બે
 દુઃખ છે; એમને યથામૂલ જાણીને પરમ મુખ,
 નિર્વાણ યાય છે.

૭

૨૦૪. આરોગ્ય પરમ લાભ છે, સંતોષ પરમ ધન
 જેનામાં વિશ્વાસ હોય તે મોટું સચું છે; નિર્વાણ પરમ
 છે.

૮

૨૦૫. એકાન્તવાસનો રસ અને ઉપશમનો રસ પીને,
 મીતિરસ પીતો એવો નિઠર અને નિઃપાપ થાય છે. ૯

२०६. साहु दस्सनमरियानं सन्निवासो सदा मुत्तो ॥
अदस्सनेन बालानं निच्चमेव मुत्ती सिपा ॥ १०
२०७. बालसङ्गतचारी हि दीवमदान सोचति ।
दुक्खो बालेहि संवासो अनित्तेनेव सच्चदा ।
धीरो च मुक्खसंवासो जातीनं व समागमो ॥ १२
तस्मा हि
२०८. धीरं च पञ्चं च बहुस्सुतं च
धोरप्पहसीलं वतवन्तमरियं ।
तं तादिसं सन्पुरिसं मुमेधं
भजेथ नक्खत्तपथं व चन्दिमा ॥ १३ ॥
मुक्खम्मोपञ्जरम्मो ॥

१६

[पियवग्गो]

२०९. अयोगे युञ्जमत्तानं योगस्मिं च अर्याजयं ।
अथं हित्वा पियग्गाही पिहितत्तानुयोगिनं ॥ १ ॥
२१०. मा पियेहि समागञ्छि अप्पियेहि कुदाचन ।
पियानं अदस्सने दुक्ख अप्पियानं च दस्सने ॥ २ ॥
२११. तस्मा पियं न कपिगप्य पियापायां हि पायफो ।
पत्था वेस न विचत्ति मेस त्ति पियापियं ॥ ३ ॥

२०६. आशौचं दृश्यं भापु उ. तेभ्यो आशौचो
निवासं दृश्यां सुप्रसन्नं हि; आशौचोनां नदृश्यां दृश्यां
शुभी वाचः १०

२०७. आशौचं आशौचोनां संगेन व्यासनादेः सांघि
काणः शोकं करे हि, अभिप्रेता आशौचः संवासनी चेहे आशौचः
आशौचो संवास दुःखः उ. अने भीरुनेः संवास संगं आशौचो
संवासनी चेहे सुप्रसन्नं हि ११

२०८. आटे धीः प्राज्ञः बहुयुगः पुरधर शीलवाजो,
मनवाजो, आश तेवा मुनेषः सत्पुरुषने, चन्द्रमा ज्ञेय
नक्षत्रपथ मेदि उ तेन भवेवो १२

५३५५६ ।

१६

। प्रियवर्ग ।

२०९. आशौचोनां अयोगमां ज्ञेयो अने योगमां नहि
ज्ञेयो, अशौचो छोटी दृश्ये प्रियनुं शक्यं करना, आशौचानु-
योगीनी शृङ्गा करे उ. १

२१०. प्रियने हे अप्रियने कदापि संगं न करवो;
प्रियनुं अदृश्यं दुःखं उ अप्रियनुं दृश्यं दुःखं उ. २

२११. आटे [कथाने], प्रिय न करतुं, प्रियने नाश दुःखकारक
उ; ज्ञेयने प्रिय अप्रिय नथी तेभ्यो अन्विष्यो रहती नथी. ३

२१२. पियतो जायती सोको पियतो जायती भयं ।
पियतो विष्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भयं ॥ ४ ॥
२१३. पेमतो जायती सोको पेमतो जायती भयं ।
पेमतो विष्पमुत्तस्म नत्थि सोको कुतो भयं ॥ ५ ॥
२१४. रतिथा जायती सोको रतिथा जायती भयं ।
रतिथा विष्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भयं ॥ ६ ॥
२१५. कामतो जायती सोको कामतो जायती भयं ।
कामतो विष्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भयं ॥ ७ ॥
२१६. तण्हाय जायती सोको तण्हाय जायती भयं ।
तण्हाय विष्पमुत्तस्स नत्थि सोको कुतो भयं ॥ ८ ॥
२१७. सीउदस्सनसम्पन्न धम्मट्ठं सच्चयेदिनं^{३२} ।
अत्तनो कम्, कुब्बानं तं जनो कुरते पिय ॥ ९ ॥
२१८. छन्दवातो अनक्खते मनसा च पुटो सिया ।
कामेसु च अपट्टिवद्धधितो उद्धसोतो ति वुच्चति ॥ १० ॥
२१९. चिरप्पयासि पुरिमं दूरतो सोपिमागत ।
वातेनिता मुह्वा च अभिगन्दन्ति आगतं ॥ ११ ॥

૨૧૨. પ્રિયથી શોક થાય છે, પ્રિયથી ભય થાય છે, પ્રિયથી મુક્ત થવ્લેલાને શોક નથી તો ભય ક્યાંથીજ હોય ? ૪

૨૧૩. પ્રેમ (કામપ્રેમ)થી શોક થાય છે, પ્રેમથી ભય થાય છે; પ્રેમથી મુક્ત થવ્લેલાને શોક નથી તો ભય ક્યાંથી જ હોય ? ૫

૨૧૪. રતિથી શોક થાય છે, રતિથી ભય થાય છે; રતિથી મુક્ત થવ્લેલાને શોક નથી તો ભય ક્યાંથીજ હોય ? ૬

૨૧૫. કામથી શોક થાય છે, કામથી ભય થાય છે; કામથી મુક્ત થવ્લેલાને શોક નથી તો ભય ક્યાંથી જ હોય ? ૭

૨૧૬. વૃષ્ણાથી શોક થાય છે, વૃષ્ણાથી ભય થાય છે; વૃષ્ણાથી મુક્ત થવ્લેલાને શોક નથી તો ભય ક્યાંથી જ હોય ? ૮

૨૧૭. શીલ સંપન્ન અને દર્શન વ્યાર્થજ્ઞાન સંપન્ન, ધર્મંરથ, [ચાર આર્થ] સત્યેને બલુનાર, આત્મકર્મ (આત્મહિત) કરનાર, તે લોકને ગમે છે. ૯

૨૧૮. અનાખ્યાત વ્યાર્થ અપ્યાખ્યેય નિર્વાણમાં જેને છન્દ લાગ્યો છે, અને તેનો મનથી જે સ્પર્શ કરી શકે છે વ્યાર્થ મનથી બાણી શકે છે, અને જે કામમાં અપ્રતિબદ્ધિત છે તેને જીવંસોત કહે છે. ૧૦

૨૧૯. ચિર પ્રવાસમાંથી દૂરથી હેમ હેમ આવેલા પુરુષને સમાં મિત્રો અને મુદ્દો જામિનન્દે— ૧૧

२२०. गणेष कणपुञ्जं वि अस्मा सोका दं एते ।
पुञ्जाणि परिगणन्नि दिवं जानीं व अमरं ॥ १२ ॥

१२५५भो मात्तमं ॥

१३

[कोधपग्गो]

२२१. कोधं जहे विण्णज्जेय्यं मानं
सयोजनं सव्वमनिद्वमेय्यं ।
न नामग्दपम्मि अमज्जमानं
अकिञ्चनं नानुपतन्ति दुक्खं ॥ १ ॥
२२२. यो वे उप्पतित्तं कोधं ग्यं भन्तं व धम्मये ।
तमहं सारथिं ब्रूमि रस्सिग्गाहो इत्थो जने ॥ २ ॥
२२३. अक्कोधेन जिने कोधं असाधुं साधुना जिने ।
जिने कदारिथं दानेन सच्चेन अलीकवादिनं^{४०} ॥ ३ ॥
२२४. सच्चं भणे न कुञ्जेय्यं दज्जाप्पस्मिं पि वाचित्तो^{४१} ।
एतेहि तीहि ठानेहि गच्छे देवानं सन्तिके ॥ ४ ॥
२२५. अहिंसका ये मुनयो निच्चं कायेन संबुता ।
ते यन्ति अच्चुत्तं ठानं यत्थं गन्त्वा न सौचरे ॥ ५ ॥

४० सी. सच्चेनालीकवादिन. ४१ म. दज्जा अप्पस्मिं वाचित्तो.

૨૨૦. તેમજ આ લોકમાંથી પરલોકમાં ગયેલા પુણ્ય કરેલા પુરુષને, પોતાનાં પુણ્યો. સર્ગાં જેમ પ્રિયને કરે છે તેમ, સ્વાગત કરે છે. ૧૨

મોળમે પ્રિયવર્ગ સમાપ્ત

૧૭

[ક્રોધવર્ગ]

૨૨૧. ક્રોધ છોડવો; માન છોડવું; સર્વ સંયોજનોનું અતિક્રમણ કરવું; તેવા નામરૂપાત્મક જગતમાં અનાસક્ત અક્રિયન પુરુષ ઉપર દુઃખો પડતાં નથી. ૧

૨૨૨. જે ક્રૂરકા મારના ક્રોધને બમતા રથની પેઠે ધારણ કરી શકે, તેને હું સારયિ કહું છું, બીજા તો રસી ગણનારા છે. ૨

૨૨૩. અક્રોધથી ક્રોધને છૂટવો, સાધુત્વથી અસાધુને છૂટવો, જ્ઞાનથી સૂમને છૂટવો, સત્યથી અસત્યવાદીને છૂટવો. ૩

૨૨૪. સત્ય બોલવું; ક્રોધ ન કરવો, ક્રોધ માગે તો થોડામાંથી ધન આપવું; આ ત્રણ સ્થાનોથી કેવો પાસે જવાય છે. ૪

૨૨૫. જે મુનિઓ અહિંસક છે, નિત્ય કાયથી સંવૃત-રક્ષિત છે, તે અમ્યુત સ્થાનમાં જાય છે, ત્યાં જઈને શોક કરતા નથી. ૫

२२६. सदा जागरमानानं अहोरत्तानुसिक्खिनं ।
निव्वानं अधिमुत्तानं अत्थं गच्छन्ति आसवा ॥ ६ ॥
२२७. पौराणमेतं अतुल्ल नेतं भज्जत्तनामिव ।
निन्दन्ति तुण्हीमासीनं निदन्ति बहुभाणिनं ।
मित्तभाणिनं पि निदन्ति नत्थि लोकै अनिन्दितो ॥
२२८. न चाहु न च भविस्सति न चेतरहि विज्जति ।
एकन्तं निन्दितो पोसो एकन्तं वा पसंसितो ॥ ८ ॥
२२९. यं चे विज्जू पसंसन्ति अनुविच्च सुवे सुवे ।
अच्छिद्दवुत्ति मेधाविं पज्जासील्लसमाहितं ॥ ९ ॥
२३०. नेक्खं^{१२} जम्भोनदस्सेव को तं निन्दितुमरहति ।
देवा पि नं पसंसन्ति ब्रह्मुना पि पसंसितो ॥ १० ॥
२३१. कायप्पकोपं रक्खेय्य कायेन संवुतो सिया ।
कायदुच्चरितं हित्वा कायेन मुच्चरितं चरे ॥ ११ ॥
२३२. वच्चीपकोपं रक्खेय्य वाचाय संवुतो सिया ।
वच्चीदुच्चरितं हित्वा वाचाय मुच्चरितं चरे ॥ १२ ॥
२३३. मनोपकोपं रक्खेय्य मनसा संवुतो सिया ।
मनोदुच्चरितं हित्वा मनसा मुच्चरितं चरे ॥ १३ ॥

૨૨૬. સદા જાગનારાઓના, દિવસ રાત શીખનારાઓ અર્થાત્ આત્માનું દમન કરનારાઓના, નિર્વાણમાં મદદ રાખનારાઓના આસવો અસ્ત પામે છે. ૬

૨૨૭. હે અતુલ ! આ વાત પુરાણ છે, બાઈઠાણની નથી. મૂંગા બેસી રહેનારાને નિન્દે છે, બહુ બોલનારાને નિન્દે છે, થોડાબોલાને પણ નિન્દે છે; લોકમાં ઠાઈ અનિન્દિત નથી. ૭

૨૨૮. એકલી નિન્દા પામેલો કે એકલી પ્રશંસા પામેલો પુરુષ થયો નથી, થયો નહિ, અત્યારે છે પણ નહિ. ૮

૨૨૯. પણ મુસો વારે વારે વિવેક કરીને જેની પ્રશંસા કરે છે એવા છિદ્ર વિનાના, મેઘાવી, પ્રજ્ઞા અને શીલથી સમાહિત પુરુષને— ૯

૨૩૦. જાંબૂનદ સોનાના નિષ્કની પેઠે તેની નિન્દા ઠેલણ કરી શકે ? કેવો પણ તેની પ્રશંસા કરે છે, પ્રજ્ઞા પણ તેની પ્રશંસા કરે છે. ૧૦

૨૩૧. કાયનો પ્રકોપ અર્થાત્ કાયની હીલચાલથી રક્ષણ કરવું, કાયથી સંવૃત રહેવું, કાયનાં દુઃસ્વરિતો છોડી દઈ કાયથી મુચરિત આચરવું. ૧૧

૨૩૨. વાણીના પ્રકોપથી રક્ષણ કરવું, વાણીથી સંવૃત રહેવું, વાણીનાં દુઃસ્વરિતો છોડી દઈને વાણીથી મુચરિત આચરવું. ૧૨

૨૩૩. મનના પ્રકોપથી રક્ષણ કરવું, મનથી સંવૃત રહેવું, મનનાં દુઃસ્વરિતો છોડી દઈને મનથી મુચરિત આચરવું. ૧૩

२३४. कायेन संबुता धीरा अयो वाचाय संबुता ।
मनसा संबुता धीरा ते वे मुपरिंबुता ॥ १४ ॥

कोषवग्गो मत्तरममो ॥

१८

[मन्त्रवग्गो]

२३५. पण्डुपलासो व दानिसि
यमपुरिसा पि च तं^{४३} उपट्ठिता ।
उय्योगमुखे च तिट्ठसि
पाथेय्यं पि च ते न विज्जति ॥ १ ॥
२३६. सो करोहि दीपमत्तनो
खिण्णं वायम पण्डितो भव ।
निद्धन्तमलो अनङ्गणो
दिष्वं अरियभूमिभेहिसि^{४४} ॥ २ ॥
- २३७ उपनीतवयो च^{४५} दानिसि
संपयातो सि यमस्स सन्तिके ।
वासो पि च ते नत्थि अन्तरा
पाथेय्यं पि च ते न विज्जति ॥ ३ ॥

૨૩૪. કાચથી સંવૃત ઘઝેલા, વાણીથી સંવૃત ઘઝેલા અને મનથી સંવૃત ઘઝેલા ધીરો, તે જ બધી બાજુથી સારી રીતે સંવૃત ઘઝેલા છે.

સતરમે કોષવર્મ સમાપ્ત.

૧૪

૧૮

[મહાવર્ગ]

૨૩૫. અત્યારે ખાખરાના પીળા પાંદડા નેવો છે, ચમપુરુષો પણ તારી આગળ આવી ઊભા છે, જવાની તૈયારીમાં તું છે, તારી પાસે ભાતું પણ નથી.

૧

૨૩૬. માટે આત્માનો દ્વીપ કર, તરત પ્રયત્ન કર, પડિત યા, મલને કૂંઠી નિષ્પાપ થઈ દિવ્ય આયંબૂમિમાં

૨

૨૩૭. તારી વય અત્યારે નહક આવી છે, યમની સે પ્રવાણ કયું છે, વયમાં વાસો રહેવાની જગા પણ

૩

२३८. मां कमेहि दीरमत्तमां
 गियं वायम पण्डितो मय ।
 निदन्तमत्तो अन्तुणां
 न पुन जातिजं उपेदिमि ॥ ४ ॥
२३९. अनुपुप्वेन मेवावी थोकं थोकं^{४५} मणे मणे ।
 कम्मारो रत्तस्सेव निदमे मलमननो ॥ ५ ॥
२४०. अयसा व मळं समुट्ठितं^{४७}
 तदुट्ठाय तनेव खादति ।
 एवं अनिद्येनचारिनं
 साने कम्मनि^{४८} नयन्ति दुग्गति ॥ ६ ॥
२४१. असज्जायनला मन्ता अनुट्ठानमला घरा ।
 मळं वण्णम्मस कोसज्जं पमादो रक्खतो मळं ॥ ७ ॥
२४२. मह्ठित्तिया दुच्चरितं मच्छेरं ददतो मळं ।
 मला वे पापका धम्मा अस्मि लोके पग्गहि च ॥ ८ ॥
२४३. ततो मला मळतरं अविज्जा पामं मळं ।
 एतं मळं पहत्वान निम्मला होय निक्खवो ॥ ९ ॥

૨૩૯. માટે આત્માનો દ્વીપ કરે, તરત પ્રયત્ન કરે,
પડિત યા, મતને કૃષ્ટી નિષ્પાપ મહં જન્મ જન્મ ફરી
પામીય નહિ. ૪

૨૪૦. ક્રોધાવીએ ક્રમશઃ શબ્દે શબ્દે યાઠા યાઠા
આત્માનો મળ, મોની મોનાનો મળ ધરી કારે તેમ, ધરી
કાઢવો. ૫

૨૪૦. લોહાથી ઉત્પન્ન થએલો મેલ તેમાંથી ઉત્પન્ન
થઈને તેને જ ખાવ શિ, એવી રીતે શુદ્ધિનો અતિક્રમ
કરનારને પાતાનાં જ ક્રમી દુર્ગતિમાં તથા જાય શિ. ૬

૨૪૧. અસ્વાખ્યાય મન્ત્રનો મત છે, અનુસ્થાન એ
થરનો મત છે, આજસ કાન્તિનો મત શિ, પ્રમાદ રહકનો
મત છે. ૭

૨૪૨. દુઃખરિત સ્ત્રીએનો મત છે, માત્સર્ય' હાતાનો
મત છે, પાપ ધર્મી આ લોકમાં અને પરલોકમાં
મત શિ. ૮

૨૪૩. તેથી પણ મલોમી પણ અધિક મત અધિકા
પરમ મત શિ; એ મતને ભાગી થઈને કે લિધુઓ ! નિર્મલ
થાઓ. ૯

२४४. मुर्जावं अहिरिकेन काकमूत्रेण धंसिना ।
पक्खन्दिना पगम्भेन संकिञ्चित्ठेन जीवितं ॥ १० ॥
२४५. हिरान्तिवा च द्रुर्जावं निद्धं मुचिगवेत्तिना ।
अलानेनपगम्भेन मुद्धाजीवेन पस्सता ॥ ११ ॥
२४६. यो पाणनतिपातेति नुसावाटं च नासति ।
लोके अदिन्नं आदियति परदारं च गच्छति ॥ १२ ॥
२४७. सुरामेरपपानं च यो नरो अनुयुञ्जति ।
इधेवमेसो लोकास्मि मूलं खगति अत्तनो ॥ १३ ॥
२४८. एवं भो पुरिन जानाहि पादवन्ना अनञ्जता ।
ना तं लोभो अधम्भो च विरं दुक्खताप रन्धयुं ॥ १४ ॥
२४९. ददाति^{४५} वे ययासदं यथादनादनं जनां ।
तथ यो मंजु भवति पोरसं पानभोजने ॥
न सो दिवा वा रति वा समाधिनाधिगच्छति ॥ १५ ॥
२५०. यस्म चेत्तं समुच्छिन्नं मूलघच्चं समूहत ।
स वे दिवा वा रति वा समाधिनाधिगच्छति ॥ १६ ॥
२५१. नथि रागममो अग्नि नथि दोससमो गहो ।
नथि मोहसमं जालं नथि तज्हासमा नदी ॥ १७ ॥

૨૪૪. શરમ વિનાને, કાકશર (કાગડા જેવો સૂર) (બીજની કિતિને) પ્વંસ કરનારો, પુસલ્કીએ, પ્રગલ્ભ જે રીતે સંક્રિષ્ટ યનાશને અવધું સરેલું છે. ૧૦

૨૪૫. શરમવાળો, નિત્ય ગુહિને ખોળવાવાળો, સાવધાન, અપ્રગલ્ભ, ગુહ અભિવિકાવાળો, જોનારો, જ્વેવાને અવધું દોઢાલું છે. ૧૧

૨૪૬. જે અવનં મારે છે. મૃષાવાદ જોલે છે, લોક-મા નહિ રીધેલું લે છે. પરદાર ગમન કરે છે, ૧૨

૨૪૭. સુરાપાન અને મધુપાનમાં જે નર લાગેલો રહે છે તે આ લોકમાં જ આત્માનાં મૂળ ખોટે છે. ૧૩

૨૪૮. જે પુરુષ, પાપધર્મને સંયમ નહિ કરે તેા જ્વેમ થયે જ્વેમ જાણે. લોભ અને અધર્મ દુઃખ દેવા માટે તને લાંબો કાળ રાધો નહિ. ૧૪

૨૪૯. ઘડા પ્રમાણે અને મનના પ્રચાર પ્રમાણે માણસ દાન આપે છે. ત્યાં બીજને પાન જોલ્ય અપાતાં જે કૌચવાય છે, તે દિવસે કે રાત્રિએ સમાધિ મેળવી શકતો નથી. ૧૫

૨૫૦. જ્વેલું કૌચવાયું જેનું ઉદાયું છે, મૂળ સહિત નષ્ટ થયું છે, તે દિવસે કે રાત્રિએ સમાધિ પામે છે. ૧૬

૨૫૧. રાગ સમાન અભિ નથી, દ્રેષ સમાન આદ નથી, મોહ સમાન બળ નથી, નૃષ્ટ્યા સમાન નરી નથી. ૧૭

२५२. मुद्दसं वज्रमञ्जसं अत्तनो पन दुद्दसं ।
 पेसं हि सो वज्र'नि ओजुजाति यया मुसं^{५०} ।
 अत्तनो पन छादेति कळिं व कित्त्वा सठो ॥ १८ ॥
२५३. परवज्जानुपस्मिस्स निच्चं उज्झानमञ्जिनो ।
 आसवा तस्स वहुन्ति आरा सो आसवक्कलपा ॥ १९ ॥
२५४. आकासे^{५१} पदं नत्थि समणो नत्थि वाहिरे ।
 पपञ्चाभिरता पजा निप्पपञ्चा तथागता ॥ २० ॥
२५५. आकासे^{५२} पदं नत्थि समणो नत्थि वाहिरे ।
 संखारा सस्मता नत्थि नत्थि बुद्धानमिञ्चितं ॥ २१ ॥

मलवणां अट्टारसमो ॥

१९

[धम्मद्वयम्भो]

२५६. न तेन होति धम्मद्वो येनत्थं म्हसा^{५२} नये ।
 यो च अत्थं अनत्थं च टनो निच्छेय पण्डितो ॥ १ ॥
२५७. असाहसेन धम्मेन समेन नयती परे ।
 धम्मस्स गुतो मेधावी धम्मद्वो ति पवुच्चति ॥ २ ॥

૨૫૨. બીજને દોષ જોવો સહેલો છે પણ પોતાનો દોષ જોવો મુશ્કેલ છે; માણસ બીજના દોષો જુસાની જેમ દ્રિપણે છે, પણ પોતાનો દોષ શક જુગારી બીજ જુગારીથી પોતાનો હારનો હાથ સંતાડે, તેમ સંતાડે છે.

૨૫૩. બીજને દોષ જોવારના. હમેશાં બીજની ટીક કરવાની કલ્પના વાળાના માસવો વધે છે; તે આસવશયક રૂર રહે છે.

૨૫૪. આકાશમાં પગલું પડતું નથી, બહારના પંચમાં અમલુ નથી. પ્રજા પ્રપંચમાં રત હોય છે, તથાગતો નિમ્નપંચ જાય છે.

૨૫૫. આકાશમાં પગલું પડતું નથી, બહારના પંચમાં અમલુ નથી, દુલિત સંસ્કારોમાં કમું સાશ્વત નથી, જુદો કંપ-બંદીક નથી.

અદારમેઃ મનવર્ગ સમાપ્ત.

[ધર્મસ્થવર્ગ]

૨૫૬. અર્થો જોટલે બ્યવહારનો સહસા નિકાલ કરી તેનાથી ધર્મસ્થ (ન્યાયાપીય) થવાતું નથી; જે પંડિત બને અને અનર્થ બનેનો નિશ્ચય કરે—

૨૫૭. અસાહસથી ધર્મથી અને સામ્વથી બીજને દોષો તેવા ધર્મથી ગુપ્ત મેધાવીને ધર્મસ્થ કહે છે.

२५८. न तेन पण्डितो होति यावता बहु भासति ।
खेमा अवेरी अभयां पण्डितो ति पवुच्चति ॥ ३ ॥
२५९. न तावता धम्मधरो यावता बहु भासति ।
यो च अप्पं पि मुत्वान धम्मं कायेन पस्सति ।
स वे धम्मधरो होति यो धम्मं नप्पमज्जति ॥ ४ ॥
२६०. न तेन धेरो सो होति येनस्स फलितं सिरं ।
परिपक्को वयो तस्स मोघजिण्णो ति वुच्चति ॥ ५ ॥
२६१. यन्धि सच्चं च धम्मो च अहिंसा संयमो दमो ।
स वे वन्तमलो धीरो सो^{५०} धेरो ति पवुच्चति ॥ ६ ॥
२६२. न वाक्करणमत्तेन वण्णपोक्कलत्ताय वा ।
साधुरूपो नरो होति इस्सुकी मच्छरी सटो ॥ ७ ॥
२६३. यस्म चेत्तं समुच्छिन्नं मूलघणं समूहतं ।
स वन्तदोसां मेधावी साधुरूपो ति वुच्चति ॥ ८ ॥
२६४. न मुण्डकेन समणो अघ्यतो थल्लिकं भणं ।
इच्छाद्योभसमापलो समणो किं भविरगत्ति ॥ ९ ॥
२६५. यो च समेति पापानि अणुं धृत्तानि मच्चसां ।
समित्ता टि पापानं समणो ति पवुच्चति ॥ १० ॥

૨૫૮. જહુ જોડે જોડવાથી પડિત યતો નયો
વાન જવેરી જલમ હોય તે પડિત કહેવાય છે.

૨૫૯. જહુ જોડે જોડવાથી ધર્મધર યતો
જલપ પણ સાંભળીને ધર્મને ઠાય સાથે જુએ છે
પ્રમાણે આચરણ કરે છે), જે જ ધર્મધર યાય છે, જે
પ્રમાદ કરતો નથી.

૨૬૦. માથે પજિયાં આખ્યાથી માણસ સ્થવિ
નથી; તેની વચ પરિપક્વ થઈ છે; તે ગુણ અર્જી
છે.

૨૬૧. જેનામાં સત્ય, ધર્મ, અહિંસા, સયમ વ
હોય તે જ મહ વિદ્યાનો ધીર સ્થવિર કહેવાય છે.

૨૬૨. [મધુર] વાણી માવથી કે કાન્તિની દોલા
દખ્યાંજુ માલ્લર્થવાળો શક સાધુરૂપ નર યતો નથી

૨૬૩. જે જેનાં ઉદાર્થ જવાં છે, મૂળ અહિ
યથ છે, તે દોષવિનાનો ઝેધાવી સાધુરૂપ કહેવાય છે

૨૬૪. સુવૃદ્ધી યવાથી પ્રમજુ યવાતું નથી;
વિનાનો જહુઓ, ઈચ્છા અને લોભવાળો કેવી રીતે
યાય ?

૨૬૫. જે જલ્પ અને સ્વંક પાપોને પૂરપૂરા
છે, તે પાપોને શમાવવાથી સમજુ કહેવાય છે.

२६६. न तेन भिक्खु सो होति यावता भिक्खते परे ।
विस्सं धम्मं समादाय भिक्खु होति न तावता ॥ ११ ॥
२६७. योध पुञ्जं च पापं च बाहेत्वा ब्रह्मचरियवा ।
संखाय लोके चरति स वे भिक्खु ति वुच्चति ॥ १२ ॥
२६८. न मोनेन मुनि हांति मूळरूपो अविद्वु ।
यो च तुलं व पग्गह्द वरमादाय पण्डितो ॥ १३ ॥
२६९. पापानि परिवज्जेति स मुनी तेन सो मुनी ।
यो मुनाति उभो लोके मुनी तेन पवुच्चति ॥ १४ ॥
२७०. न तेन अरियो होति येन पाणानि हिंसति ।
अहिंसा सच्चपाणानं अरियो ति पवुच्चति ॥ १५ ॥
२७१. न सीलच्चतमत्तेन बाहुसच्चेन वा पुन ।
अयवा समाधिळाभेन विवित्तसयनेन^{५५} वा ॥ १६ ॥
२७२. फुसामि नेक्खम्मसुखं अपुथुज्जनसेवितं ।
भिक्खु विस्सासमापादि अप्पत्तो आसवक्खयं ॥ १७ ॥

धम्मदुत्तमो एकूनवांसतिमो ॥

૨૬૬. બીજાએ પાસે શીખ માગે એટલાથી ભિદ્ધુ થતો નથી; વિષમ ધર્મને દે તેટલાથી ભિદ્ધુ થતો નથી. ૧૧

૨૬૭. જે બ્રહ્મચારી પુણ્ય અને પાપને હાંધી કાઢીને જ્ઞાનથી લોકમાં ચર્ચા કરે છે તે ભિદ્ધુ કહેવાય છે. ૧૨

૨૬૮. મૂઢશ્પ અવિદ્વાન પુરુષ મૈનથી મુનિ થતો નથી; જે પરિત વ્રાજ્જુ' જાડીને ઉત્તમનું ગ્રહણ કરે, ૧૩

૨૬૯. અને પાપને છાડી દે તે મુનિ છે, તેનાથી તે મુનિ છે, બન્ને લોકોને માપે છે [પાલીમુક્તિ] તેનાથી મુનિ કહેવાય છે. ૧૪

૨૭૦. પ્રાણીઓની હિંસા કરે છે તેનાથી આય' થતો નથી; સર્વ પ્રાણીઓની અહિંસા (દયા)થી તે આય' કહેવાય છે. ૧૫

૨૭૧. નથી માત્ર શીલ અને મતથી, અથવા નથી બહુમુતપણથી, અથવા નથી સમાધિ મેળવ્યાથી, અથવા નથી એકાન્તમાં યતન કર્યાથી, ૧૬

૨૭૨. [કિંવલ એનાથી] હે ભિદ્ધુઓ, વિશ્વાસ રાખો, આસવક્ષય પ્રાપ્ત કર્યો સિવાય, અપૃથગ્જનોએ સેવેલું નેકમ્ય' મુખ હું લોત્રવતો નથી. ૧૭

જોત્રણીસમે ધર્મસ્થવર્મ સુમાત.

[मग्गवग्गो]

२७३. मग्गानट्टङ्गिको सेट्ठो सच्चानं चतुरो पदा ।
विरागो सेट्ठो धम्मानं द्विपदानं च चक्खुमा ॥ १ ॥
२७४. एसो व मग्गो नात्यञ्जो दस्सनस्स विमुद्धिया ।
एतम्हि तुम्हे पटिपज्जथ मारस्सेतं पमोहनं^{५५} ॥ २ ॥
२७५. एतम्हि तुम्हे पटिपज्जा दुक्खलस्सन्तं करिस्सथ ।
अक्खातो वे मया मग्गो अञ्जाय सल्लफन्तनं^{५६} ॥ ३ ॥
२७६. तुम्हेहि किञ्चं आतण्यं अक्खातारो तथागता ।
पटिपज्जा एमोक्खन्ति ज्ञापिनो मारवन्धना ॥ ४ ॥
२७७. सन्धे संवारा अनिच्चा ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दतां दुक्खे एम मग्गो विमुद्धिया ॥ ५ ॥
२७८. मन्धे सङ्कारा दुक्खा ति यदा पञ्जाय पस्सति ।
अथ निब्बिन्दती दुक्खे एम मग्गो विमुद्धिया ॥ ६ ॥

[માર્ગવર્ગ]

૨૭૩. માર્ગોમાં જ્યાંગિક માર્ગ છેક છે, સત્યોમાં ચાર પદો છેક છે, ધર્મોમાં વિરાગ છેક છે, ભેષ્યામાં અધુમ્માન (લુહ) છેક છે. ૧

૨૭૪. કથાંતની વિશુદ્ધિ માટે જા જ માર્ગ છે બીજે નથી; તમે જાને જ પકડો જે જ મારનું મોહન છે. ૨

૨૭૫. જે માર્ગે ચાલીને તમે દુઃખનો છેડો લાવી શક્યો, શક્યને કાઢવું જે શું છે તે જાલીને મેં જા માર્ગ કહેલો છે. ૩

૨૭૬. તમારે જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, તથાગતો તો (માત્ર) કહેનારા છે; માર્ગે ચડેલા ધ્યાન ધરનારા માર-જનનથી મુક્ત થશે. ૪

૨૭૭. સર્વ સંસ્કારો અનિત્ય છે જેમ પ્રજાથી જુએ છે ત્યારે દુઃખથી નિવેંદ પામે છે; જા વિશુદ્ધિને માર્ગ છે. ૫

૨૭૮. સર્વ સંસ્કારો દુઃખકર છે જેમ પ્રજાથી જુએ છે ત્યારે દુઃખથી નિવેંદ પામે છે; જા વિશુદ્ધિને માર્ગ છે. ૬

२७९. सम्भे धम्मा अनता ति यदा पञ्जाय पम्मनि ।
अय निम्बिन्दती दुग्गे एम मग्गो विसुद्धिया ॥ ७ ॥

२८०. उट्टानकालमिह अनुट्टहानो
सुवा बडी आलसियं उपेतो ।
संसन्नमद्गुप्पमनो कुसीतो
पञ्जाय मग्गं अलमो न विन्दति ॥ ८ ॥

२८१. वाचानुरक्खी मनसा सुसंयुतो
कायेन च अकुसलं न कथिरा ।
एते तयो कम्मपये विसोवये
आरावये मग्गमि.सिप्पवेदितं ॥ ९ ॥

२८२. योगा वे जायती भूरि अयोगा भूरिसुखवो ।
एतं द्वेषापथं अत्वा भवाय विभवाय च ॥
तयत्तानं निवेसेथ्य यथा भूरि पवडुति ॥ १० ॥

२८३. पनं छिन्दथ मा खखं वनतो जायते भयं ।
छेत्वा वनं च वनयं च निम्बना होथ भिक्खवो ॥ ११ ॥

૨૭૬. સર્વ ધર્મો અનાત્મ છે એમ પ્રજા છે ત્યારે દુઃખથી નિર્વેદ પામે છે; આ માર્ગ છે.

૨૮૦. કૃત્યાનકાલે પણ કૃત્યાન નહિ કરનારે યથેતો બળવાન યુવાન, [મિથ્યા] સંકલ્પમાં ને દુષ્ટી ગચ્છુ છે તેવે; એટલી, આજસુ પ્રજાથી માર્ગ શકતો નથી.

૨૮૧. વાઙ્મનુ રક્ષણ કરે, મનથી સંવૃત રહે, અપ્રયત્ન ન કરે; આ ત્રણ કર્મપથનું વિશેષાધન કર્મિઓએ કહેલો માર્ગ આરાધયે—પ્રાપ્ત કરયે.

૨૮૨. યોગથી પ્રજા ઉત્પન્ન થાય છે, અચો પ્રજાનો ક્ષય થાય છે. વૃદ્ધિ અને નાશને માટે આ એ જ બાણીને આત્માને એવી રીતે લગાડો તેથી પ્રજા વધે.

૨૮૩. વન (વૃષ્ણ) નો નાશ કરે. વૃક્ષનો નાશ વન (વૃષ્ણ) થી અથવા થાય છે; વન (વૃષ્ણ) અને વન (નાની વૃષ્ણાઓ) નો નાશ કરીને દેહિણીઓ, નિર્વાન (વૃષ્ણ વિનાના) થાઓ.

२८४. याव हि वनथो न छिञ्चति
अणुमत्तो पि नरस्स नारिसु ।
पटिवद्दमनो व ताव सो
वच्छो खीरपको^{५७} व मातरि ॥ १२ ॥
२८५. ठच्छिन्द सिनेहमत्तनो कुमुदं सारदिकं व पाणिना ।
सन्तिमग्गमेव ब्रूह्य निव्व्यानं नुगतेन देसितं ॥ १३ ॥
२८६. इध वस्सं वसिस्साभि इध हेमन्तागिन्दिमु ।
इति वालो विचिन्तति अन्तरायं न बुञ्जति ॥ १४ ॥
२८७. तं पुत्तपमुसम्मत्तं व्यासत्तमनसं नरं ।
मुत्तं गामं महोवो व मञ्जु आदाय गच्छति ॥ १५ ॥
२८८. न सन्ति पुत्ता ताणाय न णपता न पि वन्धवा ।
अन्तकेनाधिपन्नस्स नत्थि जातिमु ताणता ॥ १६ ॥
२८९. एतमत्यवसं बत्वा पण्डितो सीलसंबुतो ।
निव्व्यानगमनं मग्गं खिप्पमेव विसोधये ॥ १७ ॥

मग्गयमो वीर्यदिमो ॥

૨૮૪. નારીમા રહેલી અણુમાત્ર પણ નરની કા
 વ્યાં મુખી કપાતી નથી ત્યાં સુધી તેનું મન, ક્ષય પીનાર વાક્ય
 મન માતામાં રહે છે તેમ. બધાએકું રહે છે.

૨૮૫. યરહ કુતુહ કુમુદ હાલે કાપી નાખીએ તે
 આત્માને સ્નેહ છેડી નાખે: મુખતે ઉપદેશેતા નિર્વાણ
 શાન્તિ માગને જ વધારે.

૨૮૬. અહીં વરસાદમા રહીશ, અહીં હોમ-તમ
 અહીં શીખમા રહીશ, તેમ જાણક વિચાર કરે છે, અન્તરા
 બજુતો નથી.

૨૮૭. તેવા, પુત્ર પશુમા પ્રમત્ત થએલા. આસક્ત
 મનવાળા માણસને, સૂતા ગામને મોડું પૂર તાણી જાય તેમ.
 મૃત્યુ પકડીને લઈ જાય છે.

૨૮૮ યમે હસ્તેા કરેલા માણસનેા જ્યાવ પુત્રથી
 નથી યતો, પિતાથી, જાન્ધવથી કે સમ્રાંથી નથી યતો. ૧૯

૨૮૯. એ પ્રમાણે કારણ જાણીને પડિતે શીવથી
 સંવૃત થઈને નિર્વાણ પાળવાના માર્ગનું તરત જ વિચોધન
 કરવું.

[पकिण्णकरगो]

२९०. मत्तामुलपरिखाणा पस्से चे त्रिपुट्टे मुणं ।
चजे मत्तामुलं धीरो संपस्यं त्रिपुट्टं मुणं ॥ १ ॥
२९१. परदुक्खपथानेन अत्तनो मुलमिच्छति ।
येरसंसागासंसट्ठो येरा मो न परिमुच्चति^{५८} ॥ २ ॥
२९२. यं हि किञ्चं अपविद्धं अकिञ्चं पन कपिरति ।
उत्तडानं^{५९} पमत्तनं तेषं वड्डन्ति आसवा ॥ ३ ॥
२९३. येषं च मुसमारद्धा निच्चं कायगता सति ।
अफिच्चं ते न सेवन्ति किञ्चे सातच्चकारिनो
सतानं सम्पजानानं अत्थं गच्छन्ति आमवा ॥ ४ ॥
२९४. मातरं पितरं हन्त्वा राजानो द्वे च खत्तिये ।
ः रट्टं सानुचरं हन्त्वा अनीघो याति ब्राह्मणो ॥ ५ ॥
२९५. मातरं पितरं हन्त्वा राजानो द्वे च सौत्थिये ।
वेय्यग्धपञ्चमं हन्त्वा अनीघो याति ब्राह्मणो ॥ ६ ॥

૨૧

[પ્રતીર્ણવર્ગ]

૨૬૦. મર્ધાવિન મુખના પરિત્યાગથી જે વિપુલ મુખ
જુએ, તેા પીર વિપુલ મખને જેઇને મર્ધાવિન મુખને
છાડે છે. ૧

૨૬૧. ક્ષીભને દુઃખ ઇતિ ય આમાનુ મુખ ઇચ્છે
છ તે વૈશ્વપી મિથિન કચ્છેલેા વૈશ્વપી મુખ કલેા નથી. ૨

૨૬૨. જે કૃત્યને ઇ.પ્રી ઇતિ જ્ઞકૃત્યને ઠરે છે, તે
ઉદત (જ્ઞાન્તચિત) પ્રમાદીના જ્ઞાસયો વપે છે. ૩

૨૬૩. જેમની કાયા સંભવી (કાયા રોપવાળી છે
એવી) સ્મૃતિ હમિયાં તાલ રોપ છે, તેઓ જ્ઞકૃત્યનું સેવન
કરના નથી, સગત કૃત્યપરાયણ નોય છે; સ્મૃતિવાળા
જને જ્ઞાનવાળા એવા તેમના જ્ઞાસયો જ્ઞસ્ત પામે છે. ૪

૨૬૪. મ.તા પિતા (વૃષ્ટા-અભિમાન)ને મારીને, એ
ક્રોધિય શબ્દ (૧ યાચત દલિ ૨ ઉચ્છદ દલિ)ને મારીને,
અનુચર (બીજા રોપે) સદિત શમુને મારીને જ્ઞાદાણુ દુઃખ
વહિત થાય છે. ૫

૨૬૫. માતા પિતાને મારીને અને એ ક્રોધિય શબ્દને
મારીને, અને જેમાં પાંચમો સંઘય છે તેમને મારીને
જ્ઞાદાણુ દુઃખ વહિત થાય છે. ૬

२९६. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति मदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च निच्चं बुद्धगता सति ॥ ७ ॥
२९७. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च निच्चं धम्मगता सति ॥ ८ ॥
२९८. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च निच्चं संघगता सति ॥ ९ ॥
२९९. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च निच्चं कायगता सति ॥ १० ॥
३००. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च अहिंसाय रत्तो मनो ॥ ११ ॥
३०१. मुष्पबुद्धं पबुञ्जन्ति सदा गोतमसावका ।
येसं दिवा च रत्तो च भावनाय रत्तो मनो ॥ १२ ॥
३०२. दुष्पम्बञ्जं दुरभिरमं दुरावासा वरा दुखा ।
दुक्खोसमानसंवासो^{१०} दुक्खानुपतितद्दगू ।
तस्मा न चद्दगू न^{११} च दुक्खानुपतितो सिपा ॥ १३ ॥
३०३. सद्धो सीलेन संपन्नो यसोभोगसमपितो ।
यं यं पदेसं भजति तथ तथेव पूजितो ॥ १४ ॥

૨૬૧. જેમને વિવસ રાત દર્શિયાં જુદની રમૂનિ છે તેવા યોગમના સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૭

૨૬૨. જેમને વિવસ રાત દર્શિયાં પર્ધની રમૂનિ છે તેવા યોગમન સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૮

૨૬૩. જેમને વિવસ રાત દર્શિયાં સવની રમૂનિ છે તેવા યોગમન સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૯

૨૬૪. જેમને વિવસ રાત દર્શિયાં કાવની રમૂનિ છે તેવા યોગમના સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૧૦

૩૦૦ જેમનું વિવસ રાત અદિંસામા મન રત છે તેવા યોગમના સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૧૧

૩૦૧ જેમને વિવસ રાત જાવનામાં મન રત છે તેવા યોગમના સાવહે: ઉત્તમ પ્રતોષ પામિ છે. ૧૨

૩૦૨ ખરાજ પ્રવત્યા દુરનિરમ છે, ખરાજ વાસવાજું ધર દુ:ખર છે, અસમાન લોકો સાથે સંવાસ દુ:ખર છે, સુસાક્ષની પછવાટે દુ:ખ જાય છે; માટે [સંસારના] સુસાક્ષ ન થવું; દુ:ખ પછવાટે આવે એવાં ન થવું. ૧૩

૩૦૩. યદા, શીલ, યથા અને ભોગથી સંપત્ત મનુષ્ય જે જે દેશમાં જાય છે ત્યાં ત્યાં પૂજાય છે. ૧૪

३०४. दूरे सन्तो पकामन्ति हिमवन्तां व पन्वतो ।
असन्तेत्य न दिस्सन्ति रत्तिखित्ता^{१२} यथा सरा ॥ १५ ॥
३०५. एकासनं एकसंख्यं एको चरमतट्टिता ।
एको दनयमतानं वनन्ने गमितो निया ॥ १६ ॥

पक्खिण्णकम्मो एकवीमतिनो ॥

२२

[निरयवग्गो]

३०६. अभूतवादी निरयं उपेनि
यो चापि^{१३} कथा न करोमि चाह ।
उभो पि ते पेच्च सन्ना भवन्ति
निहीनकम्मा मनुजा परत्थ ॥ १ ॥
३०७. कासावकण्ठा बहवो पापघम्मा असंयता ।
पापा पापेहि कम्मेहि निरयं ते उपपज्जरे ॥ २ ॥
३०८. सेथ्यो अयोगुट्ठो मुत्तो तत्तो अग्गिसिखूपमो ।
यञ्जे मुञ्जेय्य दुस्सीलो रट्टपिण्डं असंयतो ॥ ३ ॥

૩૦૪. ક્ષિમવાન પરતની જેઠે સન્તો ફર પણ
 છે; શત્રે દુઃખેલા શરની જેઠે અસન્તો હેખાતા નથી.

૩૦૫. જોકણું આસન જોકણું શયન અતન્કિત હ
 થયા કરવી; જોકલા આત્માનું કમન કરતાં વને રમ
 રહેવું.

એકીસમે પ્રાણવર્મ સમાપ્ત.

[નરકવર્ગ]

૩૦૨. બન્યું નથી તે કહેનારો અથવા જે કરીને
 નથી કર્યું એમ કહે છે તે નરકમાં જાય છે; નીચ કામ
 કરનારા તે બન્ને માણસો અહીંથી બીજે-બીજા લોકમાં
 સરખા થાય છે.

૩૦૭. કાપાય વસ્ત્ર ધારણ કરનારા, પાપ ધર્મવાળા,
 ક્ષયમ વિનાના, ઘણા પાપી પુરુષો પાપકર્મો વડે નરકમાં
 જાય છે.

૩૦૮. જે દુઃશીલ ક્ષયમ વિનાનો પુરુષ સપ્તપિંડ
 ય છે તેના કરતાં અમિશિખા જેવો વધારેલો લોકાનો
 તે આવો વધારે સારો.

३०९. चत्वारि ठानानि नरो पमत्तो
 आपज्जाति परदारूपसेवी ।
 अपुञ्जलाभं न निकामसैव्यं
 निन्दं तनियं निरयं चनुत्थं ॥ ४ ॥
३१०. अपुञ्जलाभो च गती च पादिका
 भीतस्त भीताप रती च धौकिका ।
 राजा च दष्टं गच्छं पणोति
 तस्मा नरो परदारं न सेवे ॥ ५ ॥
३११. कुसो यथा दुग्गाहितो हत्यमेवानुकन्ताति ।
 सामञ्चं दृप्परामट्टं निरयायुपरुड्ढति ॥ ६ ॥
३१२. दं किञ्चं निविडं कम्मं मंकिण्डित्तं च यं वत्तं ।
 मङ्गलमा श्रद्धचरियं न ते होति मङ्गलत्ते ॥ ७ ॥
३१३. ययिरा ये कयिगयेन दब्धमेन परकमे ।
 निविट्तो हि परिस्वात्तो निव्यो आकिते रज ॥ ८ ॥
३१४. अकते दृक्कत्तं^१ सेव्यो पच्छा तपति दृक्कत्तं^२ ।
 कम्मं च मुक्कमं सेव्यो य कत्था नानुत्तपति ॥ ९ ॥

૩૦૯. પરદારાત્રુ સેવન કરનારો પ્રમત્ત અવસ્થા પામે છે; અપુણ્ય મળે, નિશ્ચિંત શમ્યા ત્રીજી નિંદા અને શ્વેતુ નરક.

૩૧૦. અપુણ્ય થાય છે. પાપી ગતિ થાય છે, મ પુરુષની સખમીત સ્ત્રી સાથે થોડી જ ગતિ થાય છે, મોટો દંડ દે છે, માટે માણસે પરદારાત્રુ સેવન કરવું નહીં.

૩૧૧. તેમ ખરાબ રીતે લીધેલો દર્ભ વધને મારે છે; તેમ ખરાબ રીતે લીધેલું અમલપણું નરકને મારે છે.

૩૧૨. જે કંઈ ચિથિલ રીતે કરેલું કર્મ હોય. કલેશથી કરેલું મત હોય, જેવું સમરણ કરવાં શકા (ભય) થાય એવું પ્રહાયક હોય તે મોટું દંડ આપનારું થતું નથી.

૩૧૩. કરવું હોય તો એવું કરવું. કે ૬૯ પરાક્રમ કરવું, ચિથિલ પરિમાણક પૂજા રજા હલાટે છે.

૩૧૪. કુટુંબ ન કરવું હોય તો સાફ—કુટુંબ પાછળથી તપે છે; કુટુંબ કરેલું એવું છે, જે કરીને પાછળથી અનુતાપ થતો નથી.

३१५. नगरं यथा पञ्चन्तं गुत्तं सन्तरवाहिरं ।
 पद्वं गोपेथ अत्तानं रणो वे मा उपच्चगा ॥
 एणाताता हि सोचन्ति निरयम्हि समापिता ॥ १० ॥
३१६. अउज्जिताये उज्जन्ति लज्जिताये न उज्जरे ।
 मिच्छादिट्ठिसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥ ११ ॥
३१७. भमये भयदस्सिनो भगे चाभयदस्सिनो ।
 मिच्छादिट्ठिसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥ १२ ॥
३१८. अवज्जे वज्जमत्तिनो वज्जे चावज्जदस्सिनो ।
 मिच्छादिट्ठिसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥ १३ ॥
३१९. वज्रं च वज्जतो जन्वा अवज्रं च अवज्जतो ।
 सम्मादिट्ठिसमादाना सत्ता गच्छन्ति दुग्गतिं ॥ १४ ॥

निरयस्सगो वपस्सगिभं ॥

११

[नागरगो]

३२०. एवं नागो व गह्वाये थापते^१ एतिय स ।
 अनिवाकयं त्तिस्सग्गो दुग्गती दो दि वट्ठजनो ॥ १ ॥

૩૧૫. સીમાડા ઉપરના નગરને અંદર બહાર રક્ષિત રાખે તેમ આત્માનું રક્ષણ કરવું; ક્ષણ પછી જવા ન દે, કારણ કે ક્ષણ જતી રહેલા નરકમાં પડેલા સૌચ કરે છે. ૧૦

૩૧૬. નહિ લાજવા જેવામાં લભય, લાજવા જેવામાં ન લભય, તેવા મિથ્યાદષ્ટિવાળા જીવો દુર્ગતિ પામે છે. ૧૧

૩૧૭. અભયમાં ભય જોનારા અને ભયમાં અભય જોનારા, મિથ્યાદષ્ટિવાળા જીવો દુર્ગતિ પામે છે. ૧૨

૩૧૮. અનિન્દમાં નિન્દાની ભુલિ કરવાવાળા, અને નિન્દામાં અનિન્દા દેખવાવાળા મિથ્યાદષ્ટિવાળા જીવો દુર્ગતિ પામે છે. ૧૩

૩૧૯. નિન્દામાંથી નિન્દા બહીને અને અનિન્દામાંથી અનિન્દા બહીને સમ્યક્દષ્ટિવાળા જીવો સ્વર્ગગતિ પામે છે. ૧૪

જાતીસનો નાગવર્ગ સમાપ્ત.

૩૨૦. સંપ્રામમાં જેમ નાગ (દાણી) ચાપડી પડેલું થર સહન કરે છે તેમ દુઃ (નાગબળ, અન્ન-નિષ્પાપ) વધારા પડતું વેળું સહન કરીશ કરણી વજા માણસો દુઃશીલ હોય છે. ૧

३२१. दन्तं नयन्ति सभित्तं दन्तं गजाभिस्सहति ।
दन्तो सेट्टो मनुष्येषु योनिवाक्यं तितिस्रगति ॥ २ ॥
३२२. परमस्मृतग दन्ता आजानीया च मिश्रया ।
कुञ्जग च महानला अतदग्गो मगो वरं ॥ ३ ॥
३२३. न हि प्लेहि यानेहि गच्छेत्त अगत दिमं ।
पयतना मुदग्गेन दग्गे दग्गेन गच्छति ॥ ४ ॥
३२४. धनया दग्गो नाम कुञ्जगे
कट्टुकाग्गेदग्गो^१ दृष्टिवारयो ।
वग्गो कवन्दे न मुञ्चति
मुमगति नागवन्धम कुञ्जगे ॥ ५ ॥
३२५. निदी यदा होति महत्तमो च
निदायिना मग्गिदग्गमायी ।
महावग्गो च निदायपुट्टो
पुट्टुन गग्गमग्गेति मग्गो ॥ ६ ॥

૩૨૧. દમન કરેલાને સમિતિ-મેળામાં લોક
દમન કરેલા ઉપર રાજ સ્વારી કરે છે, જે અ
સહન કરી લે તે દમન કરવો માણસોમાં
ગણાય છે.

૩૨૨. દમન કરેલાં અન્યરો, દમન કરેલા
દેશના ઘોડા, કુંજર જાતના મહાન દ્વાથી સારા; જ્વાલ
દમન કર્યો છે એ તેમનાગી પણ સારા;

૩૨૩. કારણકે જ્વા વાહનોથી અગત અર્થાંત
અથેલી વિશામાં જઈ ચકાર્તુ નથી; જેમ મુદાન્ત આત
દાન્ત પુરુષ જઈ શકે છે તેમ.

૩૨૪. મદ જરતો દુનિવાય' ધનપાલક નામનો કું
બાંધ્યો બાંધ્યો પૂજો ખાતો નથી; એ કુંજર નાગવનનું સમ
કરે છે.

૩૨૫. એની હોય, ખાડધર હોય, પાલ્લ દેવ
દેશી ઉપનારો, ખાણ ખાઇને મીટો ઉધર જેરો; પુ
મજેલો મન્દ પુરુષ વારંવાર ગભમાં પડે છે.

३२६. इदं पुरे चित्तमचारि चारिकं
 येनिच्छकं यत्थकामं यथामुखं ।
 तदज्जहं निग्गहेस्साभि^{१७} योनिसो
 हात्थिप्पभिन्नं विय अंकुसग्गहो ॥ ७ ॥
३२७. अप्पमादरता होध सचित्तमनुरक्कथ ।
 दुग्गा उदरथत्तानं पट्टे सन्नो व कुञ्जरो ॥ ८ ॥
३२८. सत्थे लभेध निपकं सहाय
 मद्धिचरं साधुविहारिधीरं ।
 अभिभुध्य सच्चानि परिम्सयानि
 चरेध्य तेनत्तमनो सतीमा ॥ ९ ॥
३२९. नो धे लभेध निपकं सहाय
 मद्धिचरं साधुविहारिधीरं ।
 गज्जा व रट्टं विजितं पट्टाय
 एको धरे मानङ्गरञ्जे व नागो ॥ १० ॥
३३०. एकम्म चरिभं मेध्यां
 नात्थि वाटे गट्टायना ।
 एको धरे म थ पायानि कदिग
 अप्पोरगुञ्जो मानङ्गरञ्जे व नागो ॥ ११ ॥

३२६. आ चित्त पडेखां छिन्नामां आवे त्यां, भरल्ल
आवे त्यां, मोल पटे त्यां, इतुं छतुं; तेमो आवे ह
होटेखा हाथीने अंकुशधारी निग्रह करे तेम, कारुण्यपुरः
अथोत् उपायथी निग्रह करीश.

३२७. अभभादी रडो, स्वचित्तनु रक्षु करी, पंठ
भूषेखा हाथीनी पेटे कक्षी जगामांथी आत्मानो उद
करी.

३२८. जे निपुण साथे आसनार. साधु विहारवाणा थी
पुरुषने भिन्न तरीके भेजवे तो तेनी साथे सर्व विमोने न
गणकारीने स्मृतिवायां यथ मुद्दिन मनथी यथा करवी.

३२९. जे निपुण साथे आसनार. साधु विहारवाण
धीर पुरुषने भिन्न तरीके न भेजवे तो, हारेलु सान्य छोप्री
साल जय तेम, मातंग अरण्यामां हाथी हरे तेम, जेकल
इरवुं.

३३०. जेकली यथा यथ छे, जाणक पासेथी सहायत
भजती नथी; मातंग अरण्यामा हाथीनी पेटे अहपोत्सुक
यथ जेकली यथा करवी; पाप न करवुं.

३३१. अयमिह जातमिह मुग्धा सहाया
तुष्टी मुग्धा या इतरीतरेन ।
पुञ्चं मुखं जं.वितसंखयमिह
सन्धस्व दृक्कस्व मुखं पहानं ॥ १२ ॥
३३२. मुग्धा नत्तेय्यता लोके अयो पत्तेय्यता मुग्धा ।
मुग्धा सानञ्जता लोके अयो ब्रह्मञ्जता मुग्धा ॥ १३ ॥
३३३. मुखं याव जरा सीलं मुग्धा सद्वा पतिट्टिता ।
मुखो पञ्चाय पट्टिलाभो पापानं अकरणं मुखं ॥ १४ ॥

नागवन्धो तेर्वापतिभो ॥

२४

[तण्डावगो]

३३४. मनुजस्व पमत्तचारिणो तण्डा वडुति माड्डवा विय ।
सो प्रवति दुरादुरं फलमिच्छं व वनम्मि वानरो ॥ १ ॥
३३५. यं एसा सहंती^{१८} जम्मी तण्डा लोके विसत्तिका ।
सोका तस्स पवडुन्ति अभिवुट्टं^{१९} व धीरण ॥ २ ॥

૩૩૧. ઠામ આવી પડે ત્યારે મિત્રો મુખ છે, ગમે તેનાથી સંતોષ માનવો એ મુખ છે; અચિત્તે ક્ષય યાપ ત્યારે પુણ્ય મુખ છે, સર્વ હુઃખનું પ્રદાણ—નિર્વાણ મુખ છે. ૧૨

૩૩૨. લોકમાં માતૃભક્તિ મુખ છે, અને પિતૃ-ભક્તિ મુખ છે. લોકમાં યમણભક્તિ મુખ છે પ્રાણજ્ઞભક્તિ મુખ છે. ૧૩

૩૩૩. ષડ્પણ મુખી આચરેહું શીલ મુખ છે, પ્રતિષ્ઠિત મદ્દા મુખ છે, પ્રસાને લાભ મુખ છે, પાપોનું અકરણ મુખ છે. ૧૪

તેવીસમેઃ નામવર્ગ સમાપ્ત.

૨૪

[તૃપ્ત્યાવર્ગ]

૩૩૪. પ્રમત્ત આચરણવાળા માણસની તૃપ્ત્યા માહુલા વેકની પેઠે વધે છે; વનમાં ફલ દમ્બડતા વાનરની પેઠે તે એક જન્મથી બીજા જન્મપર ફૂદાફૂદ કરે છે. ૧

૩૩૫. આ કુચ્છી તૃપ્ત્યા, લોકમાં આસક્તિ. જેને દશવે છે, તેના ચોઠો વરસાદ પડેલા વીરળની પેઠે વધે છે. ૨

३३६. यो चेत् सद्यती जग्मि तच्छं लोके दुग्दयं ।
मोक्षा तग्हा पपनन्ति उदविन्दू य फोक्त्वा ॥ ३ ॥
३३७. तं वो वदामि भदं वो यावन्तेत्य समागता ।
तण्डाय मूलं स्वगय उर्मार्थो व वीरणं ।
मा वो नष्टं व मोनो व मार्गे भाञ्छि पुनपुनं ॥ ४ ॥
३३८. यथापि नूले अनुपदवे दद्वं
छिन्नोऽपि स्ववो पुनरेव रूहति ।
एवं पि तण्डानुसये अनूहते
निव्वत्तती दुक्वभिदं पुनपुन ॥ ५ ॥
३३९. यस्स छत्तिमती सोता मनापस्सवना भुसा ।
वाहा वहन्ति दूदिद्विं सङ्कप्पा गगानिस्मिता ॥ ६ ॥
३४०. सवन्ति सव्वधी सोता उता उच्चिज्ज^{००} तिट्ठति ।
तं च दिस्वा उतं जात मूलं पञ्चाय छिन्दय ॥ ७ ॥
३४१. सग्गतानि सिनेहितानि च
सोमनस्मानि भवन्ति जन्नुनो ।
ते सातसिना सुग्गेसिनो
ते वे जातिवरूपगा नरा ॥ ८ ॥

૩૩૬. જે આ હુમ્મચી, દુસ્તર, લોકમાં તૃષ્ણાને હરાવે છે, તેના ઉપરથી શોકો કમળ ઉપરથી પાણીનાં બિન્દુની પેઠે ખરી પડે છે. ૩

૩૩૭. જે અહીં આવ્યા છે તેમનું ભદ્ર યાત્રો જેમ કહું છું; વાળો ભેદતો હોય તે માણસ વીરણને ખોદી કાઢે તેમ તૃષ્ણાનું મૂળ ખોદી કાઢા; બંને જેમ સ્રોત ભાંગી નાખે છે તેમ માર તમને વારંવાર ભાંગી આ નાંખો. ૪

૩૩૮. જેમ મૂળ સાબળં અને દહ રહ્યાં હોય તે કાપેલું આઠ ફરી વાર ઉગે છે, તેમ તૃષ્ણાની સૂક્ષ્મ વાસનાનો નાશ ન થયો હોય તે આ દુઃખ ફરી ફરી થાય છે. ૫

૩૩૯. જેનાં છત્રીસ સ્રોતો પ્રિય પદાર્થો તરફ ભ્રેશથી વહે છે તેને દુર્દંભિવાળાને શગમુક્ત સંકલ્પરૂપી પ્રવાહો વહી જાય છે. ૬

૩૪૦. સ્રોતો ચારેય બાજુ વહે છે, તેમાંથી બેક લવા ફૂટી નીકળે છે, તેને ઉત્પન્ન થએલી ભેદને તેના મૂળને પ્રજ્ઞાથી ઉડા. ૭

૩૪૧. યાદ કરેલા સ્નેહો જન્મને આનન્દિત કરે છે, તે ભોગો ઉપર આશય શખનાશ અને મુખ ઇન્દ્રિયનાશ નરો જન્મ અને જરાને પામે છે. ૮

३४२. तत्तिगाय पुरकउता पवा
परित्थन्ति सत्तो व वाविट्ठो ।
संपोजनत्तद्दत्तत्ता दुक्क-
उपेन्ति पुनप्पुनं विराय ॥ ९ ॥
३४३. तत्तिगाय पुरकउता पवा
परित्थन्ति सत्तो व वाविट्ठो ।
तस्मा तनिगं विनोदये
भिक्षु आकंडी विरागनत्तनो ॥ १० ॥
३४४. यो निव्वनधो वनाविनुत्तो वनमुत्तो वनमेव धवति ।
तं पुग्गलनेय^१ पत्तथ मुत्तो वन्वनमेव धवति ॥ ११ ॥
३४५. न तं दब्बं वन्वननाहु धांता
ददात्तं दाब्बं दब्बं च ।
सारत्तरत्ता नगिज्जुप्पलेनु
पुत्तेनु दात्तेनु च दा अपेक्कण ॥ १२ ॥
३४६. एतं दब्बं वन्वननाहु धांता
ओहारिनं निधिउं दुम्पनुत्तं ।
एतं वि छेत्तवान् परिव्वज्जन्ति
अनपेक्खित्तनो काननुग्गं पहाय ॥ १३ ॥

૩૪૨. તૃષ્ણાને આગળ કરેલી છે એવી પ્રજા બાંધેલા સસલાની પેઠે હોયહોડ કરે છે; સંયોજનના સંગથી બધા-એલા ચિરકાળ વારંવાર દુઃખ પામે છે. ૯

૩૪૩. તૃષ્ણાને આગળ કરેલી છે એવી પ્રજા બાંધેલા સસલાની પેઠે હોયહોડ કરે છે; માટે આત્માનો વૈરાગ્ય ધરિતનારા નિહુએ તૃષ્ણાને હાંટી કાઢવી. ૧૦

૩૪૪. જે બાહ્ય ઉપાધિથી મુક્ત છે-વનથી મુક્ત છે અને વન તરફ જ રોડે છે, આવેા અને તે જીવને જીવેા. તે બધનથી મુક્ત થઈને બન્ધન તરફ રોડે છે. ૧૧.

૩૪૫. હોહાનું, લાકડાનું, કે બર્બજ ઘાસનું જે બધન છે તેને ધીર પુરુષો હદ બન્ધન કહેતા નથી; મલિકુ'ંડભાં જે અતિ આસન્નિ પુત્રમાં દારામાં જે અપેક્ષા છે, ૧૨

૩૪૬. તેને ધીર પુરુષો હદ બન્ધન કહે છે; જે વાદ્ય છે, ટીકું છે [પણ] ઊડ્યું દુષ્કર છે; એને પણ ઉડીને, નિરપૂઠ જનો કામમુખને ઊડીને, પ્રતજ્ઞા છે છે. ૧૩

३४७. ये रागरत्तानुपतन्ति सौतं
सपं कतं मज्झको व जालं ।
एतं पि छैत्रान वजन्ति धीरा
अनपंखिनो सध्वदुक्कं पहाय ॥ १४७
३४८. मुञ्च पुरे मुञ्च पच्छतो मज्झे मुञ्च मवस्स परए ।
सध्वत्थ विनुत्तमानसो न पुन जातिवरं उपेहिसि ॥
३४९. धितङ्गपमधितस्स जन्तुनो तिप्परागस्स मुभानुपस्मिने
मित्थो तण्हा परवुत्ति एस्स एवो दब्बं^{१२} करोति बंधनं ॥
३५०. धितङ्गपसमे च यो एतो अमुधं भावयति मदा सतो
एस्स एवो व्वन्तिक्काहिनि एस्स छेच्छति माएस्सने ॥१५०
३५१. निट्ठगणो अमन्तामीः वीतवःहो अनङ्गणो ।
अच्छिन्दि^{१३} भवमट्ठानि अरिततोयं ममुग्गयो ॥ १५१
३५२. वीतवःहो अनादानो निग्गणिवद्वोविदा ।
अक्खमानं मन्निपत्तं जज्झा पुग्गवद्वानि थ ।
म वे अस्सिद्वमग्गो महाद्वग्गो महापुग्गिणो निवुत्ति ॥१५२

३५०. तिणदोसानि खेतानि इच्छादोसा अयं पजा ।
तस्मा हि विगतिच्छेसु दिनं होति महण्फलं ॥ २६

तथावगो चतुर्वीसतिमो ॥

२५

[भिक्षुवग्गो]

३६०. चक्खुना संवरो साधु साधु सोतेन संवरो ।
घानेन संवरो साधु साधु जिह्वाय संवरो ॥ १ ॥
३६१. कायेन संवरो साधु साधु वाचाय संवरो ।
मनसा संवरो साधु साधु सच्चत्य संवरो ।
सच्चत्य संवुतो भिक्षु सम्यदुक्खा पमुवति ॥ २ ॥
३६२. हत्यसंयतो पादसंयतो
वाचाय संयतो संयतुत्तमो ।
अश्रत्तरतो समाहितो
एको सन्तुसितो तमाह भिक्षुं ॥ ३ ॥
३६३. यो मुखसंयतो भिक्षु मन्तभाणी अनुदतो ।
अर्थं धम्मं च दीपेति मधुरं तस्म भासितं ॥ ४ ॥
३६४. धम्मारामो धम्मरतो धम्मं अनुविचिन्तयं ।
धम्मं अनुस्मरं भिक्षु सद्दग्गा न परिहायति ॥ ५ ॥

૩૫૬. વૃષ્ટ ખેતરનો દોષ છે, ઈચ્છા આ પ્રજા દોષ છે; માટે વિગતે-છાને આપેલું જ્ઞાન મહાન ફળવાચક છે.

ચોતીસમે વૃષ્ટાવર્મ સમાપ્ત.

૨૫

[ભિક્ષુવર્ગ]

૩૬૦. ચક્ષુથી સંવરણ સાફ, ઓતચી સંવરણ સાફ, પ્રાણથી સંવરણ સાફ, નિર્દોષી સંવરણ સાફ, ૧

૩૬૧. કાન્ધથી સંવરણ સાફ, વાણીથી સંવરણ સાફ, મનથી સંવરણ સાફ, સર્વત્ર સંવરણ સાફ; સર્વત્ર સંવૃત્ત થયેલો ભિક્ષુ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે. ૨

૩૬૨. હાથથી સંયત, પગથી સંયત, વાણીથી સંયત, હૃત્તમરીતે સંયત અધ્યાત્મમાં રત, સમાધિવાળો, એકલો, સંગ્રહ હોય તેને ભિક્ષુ કહે છે. ૩

૩૬૩. જે ભિક્ષુ મુખથી સંયત, વિચારીને (પ્રજાથી) બોલનારો, અનુદત્ત અર્થોત્ આપણ્યવિનાનો દોષ, તે અર્થ અને ધમને લીધાવે છે, તેનું ભાવણ મધુર છે. ૪

૩૬૪. ધર્મમાં આરામવાળો, ધર્મમાં રત, ધર્મનું ચિન્તન કરતો, ધર્મને અનુસરતો ભિક્ષુ સદ્ધર્મથી સજિત થતો નથી. ૫

३६५. सलाभं नातिमञ्जेय्य नाञ्जेसं पिहयं चरे ।
अञ्जेसं पिहयं भिक्षु समार्थि नात्रिगच्छाते ॥ ६ ॥
३६६. अप्पलाभोपि चे भिक्षु सलाभं नातिमञ्जति ।
तं वे देवा पसंसन्ति सुद्धाजीवि अतन्दितं ॥ ७ ॥
३६७. सव्यसो नामरूपस्मिं यस्स नत्थि ममायितं ।
असता च न सोचति स वे भिक्षू ति बुच्चति ॥ ८ ॥
३६८. मेत्ताविहारी यो भिक्षु पसन्नो बुद्धसासने ।
अत्रिगच्छे पदं सन्तं संग्गारूपसमं सुखं ॥ ९ ॥
३६९. सिअ भिक्षु इमं नाथं मित्ता ते लह्मेस्समि ।
छेत्वा रागं च दासं च ततो निच्चानमेहिसि ॥ १० ॥
३७०. पय छिन्दे पय जहे पय चुत्तरे भावये ।
पयसद्धानिगो भिक्षु भोचनिष्णो ति बुच्चति ॥ ११ ॥
३७१. श य भिक्षु मा^{१५} पमादो
मा ते कानगुण मनस्सु चिने ।
मा लोहगुट्टे गिट्ठी पमत्तो
मा कान्दि दृक्कनिदि ति दह्ममानो ॥१२॥
३७२. नत्थि ज्ञानं अपञ्ज-म पञ्जा नत्थि धम्मपत्तो^{१६} ।
दत्थि ज्ञानं च पञ्जा य म वे निच्चानमन्तिने ॥१३॥

३७३. मुञ्जागारं पविट्ठस्म सन्तचित्तस्म भिक्खुनो ।
अमानुमी रती होति सग्गा घम्मं विपरमनो ॥ १४ ॥
३७४. यतो यतो सम्मसति गन्धानं उदयन्वयं ।
उभती पीणिगामोञ्जं अमनं ते विजानतं ॥ १५ ॥
३७५. तत्रायमादि मवति इध पञ्चस्म भिक्खुनो ।
इन्द्रियगुति सन्नुट्ठि पातिमोक्खे च संवगे ॥ १६ ॥
३७६. मित्ते मजस्सु कल्याणे मुद्दार्जावे अतन्द्रिते ।
पटिसन्धारवुव्यस्स आचारकुमलो मिया ।
ततो पामोञ्जवहुलो दुक्खस्मन्तं करिस्समि ॥ १७ ॥
३७७. वस्सिका विय पुफ्फानि मद्धानि पमुच्चति ।
एवं रागं च दोसं च विप्पमुञ्जेथ भिक्खवो ॥ १८ ॥
३७८. सन्तकायो सन्तवाचो सन्तमनो मुसमाहितो ।
वन्तलोकामिसो भिक्खु उयमन्तो ति बुच्चति ॥ १९ ॥
३७९. अत्तना चोदयत्तानं पटिमासं अत्तमत्तना ।
सो अत्तगुत्तो सतिमा सुखं भिक्खु विहाहिसि ॥ २० ॥
३८०. अत्ता हि अत्तनो नाथो अत्ता हि अत्तनो गाति ।
तस्सा संयमयत्तानं अस्सं भद्दं व वाणिजो ॥ २१ ॥

૩૭૩. સૂન્યાગારમાં પેઠેલા શાંત ચિત્તવાળા બિહુને,
સમ્યક્ રીતે ધમને જોતાં અમાતુષી—દેવી રતિ થાય છે. ૧૪

૩૭૪. જેમ જેમ સ્કંધોના ઉદય અને નાશનો વિચાર
કરે છે તેમ તેમ તેને પ્રીતિ અને પ્રમોદ મળે છે જે જ્ઞાતા-
ઓને માટે અમૃત છે. ૧૫

૩૭૫. અહિંસા (બુદ્ધ શાસનમાં) જેની પ્રજ્ઞા થઈ હોય
તેવા બિહુની ચર્ચાનો આરંભ આ પ્રમોદે થાય છે:—ઈદ્રિયનું
રક્ષણ, સંતોષ અને પાતિમોક્ષ્ય નિયમોમાં સંવરણ અર્થાત્
તેઓનો જંગ ન કરવો. ૧૬

૩૭૬. શુદ્ધ આજીવિકાવાળા અતન્દ્રિત કલ્યાણ
મિત્રોનું સેવન કર, ખીજાનું આહરથી રવાગત કરવાની વૃત્તિ-
વાળો થા, આચારકુશલ થા તેથી બહુ પ્રમોદ પામીને
દુઃખનો અંત લાવીશ. ૧૭

૩૭૭. જુદાં જેમ પોતાં દુઃખોને ગેરબી નાખે છે, તેમ
બિહુઓ! રાગ અને ઠેવને ઊંઘી દો. ૧૮

૩૭૮. શાન્ત કાયાવાળો, શાન્ત વાણીવાળો, શાન્ત
મનવાળો, સમાધિવાળો, લોકાગિષ અર્થાત્ વૃષ્ટાનું જેલે
વમન કર્યું છે એવો બિહુ ઉપશાન્ત કહેવાય છે. ૧૯

૩૭૯. આત્માથી આત્માની તપાસ કરવી, આત્માથી
આત્માની પરીક્ષા કરવી; એવો આત્મચુસ, સ્મૃતિવાળો
થઈને, હે બિહુ ! તું ચુખે વિદાર કરીશ. ૨૦

૩૮૦. આત્મા જ આત્માનો નાથ છે આત્મા જ
આત્માની પ્રતિ છે, માટે જેમ વેપારી જદ્ર અશ્વનો સંયમ
કરે તેમ આત્માનો સંયમ કર. ૨૧

३८१. पामोजवहुलो भिक्खु पसन्नो बुद्धसासने ।
अधिगच्छे पदं सन्तं संखारूपसमं सुखं ॥ २२ ॥
३८२. यो हवे दहरो भिक्खु युञ्जति बुद्धसासने ।
सोमं लोकं पभासंति अन्भा मुत्तो व चन्दिमा ॥ २३ ॥
भिक्खुवग्गो पयवीसतिमो ॥

२६

[ब्राह्मणवग्गो]

३८३. छिन्द सांतं परक्कम्म कामे पनुद ब्राह्मण ।
संखारान् खयं अथा अकतप्पूसि ब्राह्मण ॥ १ ॥
३८४. यदा द्वयेसु धम्मेसु पारगू होति ब्राह्मणो ।
अथस्स रुन्ध्वे संपोगा अथं गच्छन्ति जानतो ॥ २ ॥
३८५. यस्स पारं अपारं वा पाराभारं न विज्जति ।
वीतहरं विसंयुतं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ३ ॥
३८६. शायिं विरजमासीने कतकिच्चं अनासवं ।
उत्तमत्थमनुत्पत्तं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ४ ॥
३८७. दिवा तपति आदिघो रणि आभाति चन्दिमा ।
सन्नदो गतिधो तपति शायी तपति ब्राह्मणो ।
— पारगोपसं पदो पपति देवता ॥ ५ ॥

૩૮૧. બહુ પ્રમોદવાળો જુદશાસનમાં પ્રસત એવો
ભિષુ, સંસ્કારોનો ઉપચમ યાય એવા મુખવાળા યાન્ત
પદને પામે છે. ૨૨

૩૮૨. જે તરુણ ભિષુ જુદશાસનમાં લાગે છે, તે
વાદળથી મુક્ત ચન્દ્રમા પેઠે આ લોકને પ્રકાશે છે. ૨૩

૫૫ીસમો ભિષુવર્ગ સમાપ્ત

૨૬

[બ્રાહ્મણુવર્ગ]

૩૮૩. હે બ્રાહ્મણુ, સોન (તૃષ્ણા)ને કાપ, પરાકેમ
કરે, કામને હાંકી ક.ઠ; સંસ્કારોનો ક્ષય જાણીને, હે બ્રાહ્મણુ,
અકૃત (કોઈએ કર્યું નથી એવું તે નિર્વોણ) બલુનારો યર્ધય. ૧

૩૮૪. જ્યારે બસે ધર્મ (ધ્યાન અને પ્રજ્ઞા)માં
બ્રાહ્મણુ પાર જાય છે ત્યારે, બલુનાર તેવા તેના, સર્વ
સંયોગો—સંયોજનો અસ્ત પામે છે. ૨

૩૮૫. જેને પાર (ઉર્ધ્વલાગી સંયોજન) અપાર
(અવરલાગી સંયોજન) અથવા પારાપાર નથી એવા નિહર
અવિષકત પુરુષને હું બ્રાહ્મણુ કહું છું. ૩

૩૮૬. ધ્યાની, નિષ્પાપ, સ્થિર, કૃતકૃત્ય, અનાસવ,
ઉત્તમ અર્થ પ્રાપ્ત કરેલાને હું બ્રાહ્મણુ કહું છું. ૪

૩૮૭. આદિત્ય દિવસે તપે છે, ચન્દ્રમા રાત્રે પ્રકાશે
છે, ક્ષત્રિય મુચ્ચન્ન તપે છે, બ્રાહ્મણુ ધ્યાની તપે છે અને
જુદ સર્વ અહોરાત્ર તેજથી તપે છે. ૫

३८८. वाहितपापो ति ब्राह्मणो
समघरिया समणो नि बुच्चति ।
पञ्चाजयमत्तनो मळं
तस्मा पञ्चजितो नि बुच्चति ॥ ६ ॥
३८९. न ब्राह्मणस्स पहरेय्य नास्स मुञ्जेथ ब्राह्मणो ।
धी ब्राह्मणस्स हन्तारं ततो धी यस्स मुच्चति ॥ ७ ॥
३९०. न ब्राह्मणस्सेतदकिञ्चि सेय्यो
यदा निसेधो मनसो पियेहि ।
यतो यतो हिंसमनो निवत्तति
ततो ततो सम्मतिमेव दुक्खं ॥ ८ ॥
३९१. यस्स कोयेन वाचाय मनत्ता नत्थि दूक्कतं^{७७} ।
संबुत्तं तीहि ठानेहि तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥ ९ ॥
३९२. यम्हा धम्मं विज नेय्य सन्नासंबुद्धदेसितं ।
सक्कच्चं ते नमस्सेय्य अग्गिदुत्तं व ब्राह्मणो ॥ १० ॥
३९३. न जटाहि न गात्तेन न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
यम्हि सच्चं च धम्मो च सो मुर्छी^{७८} सो च ब्राह्मणो ॥ ११ ॥
३९४. किं ते जटाहि दुम्मेष किं ते अजिनसाटिया ।
अब्भन्तरं ते गहनं चाहिरं परिमज्जसि ॥ १२ ॥

૩૮૮. પાપને બાહ્ય કરવાથી આદ્યજ્ઞાન ઠહેવાય છે, સમચર્ચાથી સમજ—અમજ ઠહેવાય છે, પોતાનો મેલ પ્રવચિત કરેલો (કાઠી નાખેલો) હોય તેથી પ્રવચિત ઠહેવાય છે. ૬

૩૮૯. આદ્યજ્ઞાન પર પ્રકાર ન કરવો, આદ્યજ્ઞાન તેના પર કોપ ન કરવો; આદ્યજ્ઞાનના મારનારને ચિહ્નકાર છે અને જે (આદ્યજ્ઞાન) કોપ કરે તેને તેથી પણ વધારે ચિહ્નકાર છે. ૭

૩૯૦. ત્યારે મનના પ્રિયનો—સંસ્કારનો નિરેષ કરે છે ત્યારે તે આદ્યજ્ઞાને યોગ્ય ગ્રંથ નથી; જેમ જેમ હિંસામાંથી મનને નિવારે છે, તેમ તેમ તેનું દુઃખ યમે જ છે. ૮

૩૯૧. જેને કાષ્ટથી વાસ્તવિકી મનથી દુષ્ટ નથી, જે વલેય રચાનેથી સવૃત છે. તેને દુઃ આદ્યજ્ઞાન કહું છું. ૯

૩૯૨. જેની પાસેથી સમ્યક્ સંજ્ઞાનો ઉપરેશેલો ધર્મ લાલુવા મળે તેને, આદ્યજ્ઞાન અભિહોત્રને નમસ્કાર કરે તેમ, સત્કારપૂર્વક નમસ્કાર કરવો. ૧૦

૩૯૩. જટાથી ગોત્રથી જન્મથી આદ્યજ્ઞાન ઘટે નથી; જેનામાં સત્ય અને ધર્મ હોય તે શુચિ છે, તે આદ્યજ્ઞાન છે. ૧૧

૩૯૪. હે દુર્ભેદ, જટાથી તારે શું વળવાનું, મૂન-ચર્મના વસ્ત્રથી તારે શું વળવાનું! તારે અભ્યંતર સંકીર્ણ છે અને બહારથી મુલે છે. ૧૨

४०२. धीं दुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तनो ।
पन्नभारं विसंयुत्तं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २० ॥
४०३. गम्भीरपञ्चं मेधायि मग्गामग्गस्स कोविदं ।
उत्तमायं अनुप्पत्तं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २१ ॥
४०४. असंसदुं गहट्टेहि अनागारेहि चूमयं ।
अनोकसारिं अप्पिच्छं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २२ ॥
४०५. निधाय दण्डं भूतेसु तसेसु धावरेसु च ।
यो न हन्ति न घातेति तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २३ ॥
४०६. अविरुद्धं विरुद्धेसु अत्तदण्डेसु निम्बुत्तं ।
सादानेसु अनादानं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २४ ॥
४०७. यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो ।
सासपोरिव आरग्गा तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २५ ॥
४०८. अक्कसं विग्जापनिं गिरं सच्चं उदीरये ।
याव नाभिसजे किञ्चि तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २६ ॥
४०९. पोथ दीयं वा ररसं वा अणुं धूलं सुमानुमं ।
लोकं अदिन्नं नादियति तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ २७ ॥

૪૦૨. જે અહીંયાં જે આત્માના દુઃખના ક્ષયને જાણે તે, તેવા, [તૃષ્ણાને] ભાર પડી ગએલા, અનાસકતને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૦

૪૦૩. ગંભીર પ્રજ્ઞાવાળા, મેધાવી, માર્ગ અમાર્ગના જાણનાર, ઉત્તમ અર્થ પ્રાપ્ત કરનાર, તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૧

૪૦૪. ગૃહસ્થ અને ગૃહવિનાના બંનેના સંસર્ગની બહાર હોય, ગૃહવિનાનાઓના માર્ગને અનુસરનારો, અદ્ય ઇચ્છાવાળો હોય તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૨

૪૦૫. જે જંગમ અને સ્થાવર ભૂતો વિશે દંડને ઠાડી દઈને ઘાત કરતો નથી કરાવતો નથી તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૩

૪૦૬. વિરુદ્ધોમાં જે અવિરુદ્ધ છે. દંડધારીઓમાં જેણે દંડ ઠાડી દીધો છે, જે શ્રદ્ધલક્ષણ કરનારામાં શ્રદ્ધલક્ષણ નહિ કરનારો છે, તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૪

૪૦૭. જેનો રાગ, દ્વેષ, માન, તિરસ્કાર, આરતી અણી ઉપરથી સરસવની પેઠે પડી ગયો છે તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૫

૪૦૮. જે અકર્કંદ, સ્પષ્ટ અર્થ વ્યક્ત કરવાવાળી, અને સત્યવાણી કહે છે, જેનાથી કોઈના પર આક્ષેપ થતો નથી તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૬

૪૦૯. જે લોકમાં, દીર્ઘ કે દ્રશ્ય, અણુ કે સ્પૃહ, શુભ કે અશુભ દીધા વિના લેતો નથી તેને હું શ્રાદ્ધલક્ષણ કહું છું. ૨૭

४१८. द्वित्वा रति च भरणि च संतिमृतं निष्पदि ।
सन्वयोकाभिमुं वीरं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ३६ ॥
४१९. चुनि यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सञ्चसो ।
असतं मुगतं बुद्धं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ३७ ॥
४२०. यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धर्व्वनानुसा ।
खीणासवं अरहन्तं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ३८ ॥
४२१. यस्स पुरे च पच्छा च मञ्जे च नत्थि किञ्चनं ।
अकिञ्चनं अनादानं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ३९ ॥
४२२. उसभं पवरं वीरं महेसिं विजिताविनं ।
अनेज्जं नहातकं^{८२} बुद्धं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ४० ॥
४२३. पुञ्चेनिवासं यो वेदि सग्गापायं च पस्सति ।
अथो जातिस्सुखयं पत्तो अभिञ्जा वोसितो मुनि ।
सञ्चवोसितवोसानं तमहं भूमि ब्राह्मणं ॥ ४१ ॥

ब्राह्मणवग्गो उच्चोमतिनो ॥

॥ घम्मपदं निरुत्तं ॥

૪૧૮. સતિ અને અસતિને છોડીને જે થટા અને
જે ઉપાધિરહિત થયો છે, એવા સર્વ લોકોનો
કરનાર વીરને હું પ્રાક્ષણ કરું છું.

૪૧૯. સર્વ જીવોના મરણ અને જન્મ જે
એવા અસંકલ સુખત ભુજને હું પ્રાક્ષણ કરું છું.

૪૨૦. જેની મતિ દેવ ગન્ધર્વ મનુષ્યો
નથી, એવા ક્ષીણ આશ્રવવાળા અરહન્તને હું
કરું છું.

૪૨૧. જેને પૂર્વ પાછળ અને મધ્યમાં કાંઈ (અ-
નથી એવા અકિંચન, કાંઈ પણ શ્રદ્ધણ નહિ કરનાર
પ્રાક્ષણ કરું છું.

૪૨૨. વૃષભ, પ્રવર, વીર, મહર્ષિ, વિજયી,
સ્નાતક, ભુદ, તેને હું પ્રાક્ષણ કરું છું.

૪૨૩. જે પૂર્વનિવાસ-પૂર્વ જન્મને જાણે છે
અને નરકને જુએ છે, જેણે જન્મનો સય પ્રાપ્ત કર્યો
જેણે જાણીને શ્યેષ પ્રાપ્ત કર્યું છે, ને સર્વ શ્યેષના
પામિલો છે તેવા મુનિને હું પ્રાક્ષણ કરું છું.

હરીસમે પ્રાક્ષણર્થ સમાપ્ત.

૬૩૫૫૬ સમાપ્ત.

ટિપ્પણ

૧. શ્લોકોનામે

૧. મન મન એવ સર્વેસ ને એવા વિદ્યાલયવાના મનુ ભવો
જુલ ને રક્ષક કરે છે કે નર્મ પાદોમા મન સર્વથી વધારે મદતનુ
છે, પાતી કરે છે કે મન નર્મ પાદોમા કેવ છે. અને ઉપરે કરે છે
કે પાદોમાન મનમય છે.

૨. આવા શ્લોકોના શ્લોકોને વચ્ચે કરે છે.

૩. શ્. શ્લોકોના પંચરાગન અર્થે નીચે પ્રમાણે છે:—વરે
સામન્થ મ ખુમા જાખુલા નથી કે અમે વદામને-જન્યુ સમીપ જાએ
જાએ પણ જોએ: તે જાણે છે ત્યા રક્ષણા કરે છે. પણ વદામનેનો
સામન્થ અર્થે 'સવમ કરીએ' એવો જ છે તેથી આ અર્થે અમે
સ્વીકારવા નથી. અમરના આપેલા અર્થને સ્વિકારવાના શરેણમુલ
(૨૫૨ ૮)માના નીચેના અવગમજુથી સમર્થન મળે છે. ૧૫ થો વન થો
કુન્દ શરેણા શરણોદો-વરે વિદિશવા મશિવત્તમ, મદયેષ અધિદિશવા
મશિવત્તમ નિ શરેણા શરણોદો : " હવે સુન્દ, એથી મુદિ કરી—
જુલનો દિસક અમે કાના, અમે અટોઆ અદિસક વપજુ એવી
મુદિ કરી "...વધેરે

૩૧. આ શ્લોકોના ન્દાના મોટા સંધેશનોને જાણનો અર્થ છે
એમ રજુ છે તેનો અર્થ તે અરહન્ત શાષ છે એવો છે. આવાર્થ કે
અમરથી અરહન્ત શાષ છે. અમિના ઉપમાનનું રક્ષક એ છે કે
અમિ જેમ નથી સામર્થને જાણને ઉપરે પેલે શાન્ત શર્ જલય છે
તેમ માખુસ પણ સર્વ સંધેશનોને જાણી રોટીપમાન રક્ષ ઉપરે
નિર્વંજુ શામે છે.

૩૨. તેજનનો મૂળ અર્થ વાસ શાષ છે. જાણુ જનાવનોનો
વસને સંધિ કરીને તેમાં જાણુનું રક્ષ જોએ છે. જનુ આપણે ત્યાં

વાંસ કરનાં શું વપરાય છે અને બોધાય છે. પણ શું માટે એ શબ્દ રાખેલો છે.

૩૯. પુણ્ય પાપ છોડી દીધાં છે—પાપ અકરુણી કરી નથી એવો, અને કુશલ કર્મ અનાસ્કય થઈ કરે છે એવો, અર્થાત્ નિષ્ક્રમ શુદ્ધ કર્મ કરનારો. સરખાવો શ્લોક ૧૮૩.

૪૪. વિવેક્ષાદિ શોધરો. સરખાવો ધર્મવિચય (શુભો મર્ત્યવિચયં).

૭૦. માસે માસે અહીં અનેક પ્રકારનાં અપવાસના વ્રતે કરનારા માણસોને ઉદ્દેશીને આ લખેલું છે.

૯૭. આ અવગ વાણીનો શ્લોક છે. અહીં વિરોધઃપ્રતી ઉલટાં વિશેષણથી અરુદન્તવું વર્ણન કર્યું છે. અશ્વ એટલે અશ્વ, જેને હવે અહાની જરૂર નથી એવો; અકૃત—અકૃત એટલે કેદ એ નદિ કરેલું એવું નિર્વાણ તેને અભુતાન; સન્ધિ એટલે પુનર્જન્મની સન્ધિનો હેઠ કરનારો; હનાવકાશ, એટલે દેવશોક વગેરે અવકાશો જેને માટે નથી એવો; વન્તાશ એટલે તેણે આશાનુ, વશ્યનુ વગન કર્યું છે—નિરૂપદ છે.

૧૩૪. કાસાના કામને ગદાથી અધાત કરીએ તો તે કર્ણને સામો અવાજ કરે પણ તે કામને જેવું મુઠ્ઠી દીધું હોય તો તેમથી અવાજ જ ન થાય તેવી જ રીતે જે માણસ ગદાના અધાતથી આમાને કંપવાજ ન દે, અસર થવા જ ન દે. તેનામથી સામો અવાજ જ ન નીકળે, અને તે નિર્વાણ પ.મી મયો એમજ સમજવું. ટપકન—અહીં આનો અર્થ કંઈ વારેલો એમ ક્યાં છે અને એમ કરવાથી અંતરુમુખ ચિત્ત તે મુંદર ઉપમાન થઈ શકે છે તેલાએક તેનો અર્થ 'જાણેલું' એમ કરે છે.

૧૫૬. દીકાકાર વાગવિચંચાનો અર્થ " આપથી છડીને પાંજી વાણ " એવો; કરે છે પણ તે યોગ્ય સામનો નથી.

૧૫૭. ચાર નદિ પશુ ત્રણ જ વામોનો અહીં ઉલ્લેખ છે તે નોખવા જેવું છે. આવાર્થ એવો છે કે ત્રણમાંથી બે વામ બંને વ્યવહારને આપે. પશુ ત્રણે તે એક વામ ખાનને માટે ગમવો જોએ.

૧૧૨. માનુવાસતા. શૌક સાહિત્યમાં આનો વારંવાર ઉલ્લેખ આવે છે. તે જાડ પર ચડી છેવટે જાડનો નાશ કરે છે એમ મનાય છે.

૧૧૯. પરાઈ એટલે આત્મોન્નતિ ન થઈ શકે તેવો પરાઈનો આભાસ. વાસ્તવિક રીતે તો જો આત્માર્થ નથી કરી શકતો તે પરાઈ પશુ નથી કરી શકતો.

૧૧૭. લોકવર્ધન શું નહિ-પુનર્જન્મ લદને પ્રપચ વખાલનો નહિ મેવો પશુ અર્થ થઈ શકે.

૧૭૫. ભારતી સેના-બુદ્ધ મનેવિકારો, પ્રહોબનેને ભારતી સેના કહેવી છે. તેનું પશુન આતલકુલ્યા સંસ્કૃતિસ્તર આદિ મધોમા મળે છે.

૧૮૩-૮૪-૮૫-આ શ્લોકો પ્રાચીન જુદોનું અનુસાસન હતું.

૨૫૨. સરખાવે. And why beholdest thou the mote that is in thy brother's eye, and considerest not the beam that is in thine own eye?

St. Matthew 7. 3.

૨૧૬. વિગ્ન ધર્મ. અહીં જિલ્લો અર્થે ઠેકાક વિધન કરી 'સર્વસ.માન્ય ધર્મ' એવો અર્થ કરે છે તે ખોટો છે. વિગ્ન અહીં ન, વિગ્નમાંથી આવેલો છે અને અર્થ 'વિગ્ન, દાનિકારક' એવો થય છે.

૨૧૭. પુસ્ત્ર અને પાપને દાંડી ઠારીને--અર્થે માટે જુઓ. ગુપ્તપાપવહીવ્યમ શ્લોક રૂઠ ની રીત.

૨૭૩. જુરો વદાન્વાર પદો અર્થેત્ત માર અર્થેત્તો.

૨૭૪. મારસ્તેત્ત પમોચન એવો પશુ પાક છે અને ત્યાં "તે જ મારમાંથી મુક્તિ છે" એવો અર્થ કરવો.

૨૭૫. મન્દિનમગિકાદ, ચૂલ્લાલુંકયકુટ (૬૩) માં છુદ્ધ પોતાને સન્દકતની સાથે સરખાવે છે. મુત્તનિપાત સેલકુતમાં સેલ આક્ષણ છુદ્ધને સંબોધીને કહે છે— સદ્કતો મહાવીરો ઈહો વ નદતો વને (શ્લો. ૫૬૨) આ ઉપરથી અમે મદકંતન એવો પાઠ રાખીએ છીએ. એનું સં. શબ્દક્રમનંતન યાય. ઉપલબ્ધ પાઠો સયનં અને મંચનં બન્ને અનુપપન્ન છે.

૨૯૫. વેદ્યન્વ. મં. વૈયાક્ય મૂળ અર્થ વાચ રહેનો ટોચ તેવું જાગલ, લક્ષણથી બધ, અને તે ઉપરથી સંસ્ય એવો અર્થ અહીં યાય છે. અહીં પાંચમો સંસ્ય એ શબ્દોથી પંચ નાંવરણ દિદિષ્ટ છે. ૧ કાનરાગ ૨ ધ્યાપાદ ૩ વાનિનિદ્ધ આળસ, ૪ સદ્ધકકુકુષ્ઠ શ્રાંતચિત્તા, ચાપલ્ય ૫ વિચિકિચ્છા સંસ્ય.

૨૯૪-૨૯૫. બન્ને શ્લોકો અવગ વાણી છે. અને સાથે સાથે જે આક્ષણો કોઈને મારવામાં પાપ નથી એમ માનતા એમના પર આક્ષેપ છે.

૩૩૯. ૧ કામવૃષ્ટ્યા, ૨ ભવવૃષ્ટ્યા અર્થાત્ સારા શ્લોકોમાં જન્મ પામવાની વૃષ્ટ્યા, ૩ વિભવવૃષ્ટ્યા અર્થાત્ વિનાશની વૃષ્ટ્યા, એવી ત્રણ પ્રકારની વૃષ્ટ્યા છે. યજ્ઞ શ્રોત્ર, ધ્યાણ નિર્દો કામ અને મન એ ૭ અભ્યાંતર આચતન કહેવાય છે. ૩૫, સન્દ, મન્દ, રસ, રપઈ અને ધર્મ એ ૭ બાહ્ય આચતન કહેવાય છે. આ બાર આચતન સત્રથી દરેકની ત્રણ વૃષ્ટ્યાએ મગી કુલ ૩૬ તન્દાવિચરિત્તાનિ વિભંગ્યન્યમા બતાવેલ છે. તેને અહીં ૩૬ સ્રોત કલા છે.

૩૪૮. જૂત બવિધ્ય કે વર્તમાનમાં આસક્ત ન થવું અર્થાત્ પંચરકથમાં આસક્તિ ન રાખવી. જુઓ મરેદર મુળ, મોક્ષમનિકાય, વચ્ચાલક ૧ વગ ૨.

૩૫૨. બાપાના શબ્દો જ્ઞાનુનારો, અક્ષરોનો પૂર્વાપર સંનિપાત જ્ઞાનુનારો; તેનો અર્થ એવો છે કે તે બાપાથી બ્રમમા પડી જતો નથી.

૩૫૩. આ ત્રણ ઉપક આજીવકને સંબોધિતી હતી એમ સામે

છે. હિપ્તે જુદને પ્રમ પૂછેલો કે “તમારા આચાર્ય કોણ છે ?” તેનો
જવાબ આ છે.

૩૧૦. પહેલાં પાંચ સંયોજનો ઠાપવાં. બીજાં પાંચ મંયોજનો
છોડી દેવાં અને પછી પાંચ દ્વિયોજની અર્થાત્ મદ્યા રમૂતિ વીપ
સમાધિ પ્રણાની ભાવના કરવી એવો અર્થ છે. પાચની આસક્તિ છોડવી
અર્થાત્ પંચરહપની આસક્તિ છોડવી.

૩૧૧. વહિ, ચામણનું વરત. એ વેર-માર-દેણું ૩૫૩ છે.
વરત, દોરણની જગ. એ તાણાનું ૩૫૩ છે. વહિષ, ભોમજ. સન્નિમ-
નિશાદના ૨૩મા વર્ગોસ્મુત્તમા ભોમજને અવિદાનું ૩૫૪ કહેલી છે.

૩૨૧. પૂર્વે પછી અને માધ્યમા. સરખાવો શ્લોક ૩૪૮.

પરિભાષા ટિપ્પણ

(અકારાનુક્રમે)

અકૃતઞ્ઞ, મં. અકૃતઞ્ઞ, અકૃત એટલે કાંઈએ નહિ કરેલું એવું નિર્વાણુ, તેને જાણનાર. સંસ્કૃતમાં આ શબ્દનો સાધારણ અર્થ 'કરેલાને-ગુણને નહિ જાણનાર,' 'કૃત્ષ્ણ' થાય છે પણ પાલિમાં એ અર્થ ગૌણ જ છે. એ ગૌણ અર્થનો લાભ લઈ લગભગ શ્લોકમાં એ શબ્દ ઉપર શ્લેષ કરેલો છે. પણ ૩૮૩માં મુખ્યાર્થમઃ જ એ શબ્દ વપરાયો છે.

અટ્ટંગિકો મગ્ગો અષ્ટાંગિક માર્ગઃ આર્ય મત્ય જુઓ.

અત્તા, સં. અત્તમા જેને વેદાન્તમાં અંતઃકરણ કહે છે તેના જેવો આ શબ્દનો અર્થ છે. કૃતસ્થ આત્માના અર્થમાં આ શબ્દ કદી વપરાતો નથી એ માફ રાખવું.

અરિય, સં. આર્ય, સોતાપતિમગ્ગ અને તે પછીની નિર્વાણુ-માર્ગની બીજી બધી જુમિકાએ પટ્ટોચ્છેદા માણસને આર્થ કહે છે. જુઓ સંયોજન.

અરિયમચ્ચ, સં. આર્યમચ્ચ, સુદ્ધમના મુગ્ધપાપાર્પ આ ચાર આર્થસભ્યો મનાય છે. (૧) દુઃખ, અર્થાત્ રાયથી ગંક પર્યંત જીવો માત્ર દુઃખી છે. (૨) દુઃખસમુદય, અર્થાત્ તૃષ્ણા એ દુઃખનું કારણ છે. (૩) દુઃખનિરોધ, અર્થાત્ તૃષ્ણાના નિરોધથી દુઃખનો નાશ થાય છે, નિર્વાણુ પ્રાપ્ત થાય છે. (૪) દુઃખનિરોધમામિતી પ્રતિપદા, અર્થાત્ સમ્યક્ દષ્ટિ, સમ્યક્ સંકલ્પ, સમ્યક્ વાચા, સમ્યક્ કર્મોન્ન (કર્મ) સમ્યક્ આજ્ઞા, સમ્યક્ વ્યાયામ, સમ્યક્ સ્મૃતિ અને સમ્યક્ સમાધિ એજ દુઃખનિરોધ કરવાનો ખરો માર્ગ છે. આને જ આર્થ અષ્ટાંગિક માર્ગ કે અષ્ટમ પ્રતિપદા કહેલી છે. ત્રિશૈષ મારે જુઓ સુદક્ષીણાસારમંચદ બા. ૨. પ્ર.૫.

અનુમાનુવર્તે, અનુમ જોનાર. અનુમાનુવર્તિ શુભો.

આપસરદેવ, રૂપાવચર અક્ષરોક્તમાં એક દેવની પાપરી છે.

આમવ, આનો સામાન્ય અર્થ વિપત્તિઓ વાચ છે. બૌદ્ધ પરિ-
પામાં ચાર આસવો અનુમા છે. શુભો ધોષ.

આહાર, ચાર પ્રકારના છે. કવચીકાર જેને આપણે સામાન્ય
ને આહાર કહીએ છીએ તે. ૨ વસ્તો રૂપ રસાદિ વિષયોની
વિનો મનનો સંપર્ક, સ્પર્શ ક મનોવ્યવહાર અર્થાત્ મનના
પાર. ૪ વિગ્રહાન, ચિત્ત, મન.

અન્દગીલ, ગ. અન્દગીલ, શુભો શ્લોક ૬૫ ના અનુવાદની ટીપ-

૩૧

હિદિ, નં હિદિ, ચેગથી મેગવેલી સિદ્ધિ; જેની કે આકાશમાં
નું વધેરે. શુભો શ્લોક ૧૭૫

ઉદ્દાન, ગ. ઉદ્દાન, મૂળ અર્થ ઊભા થવું તે; અર્થાત્ કેાઠ
ન થઈ હોય તેા વિપાદ કરી બેસી ન શકેતાં કરી કરીને પ્રવલ
વેા.

ઉદ્દોલો, ગ. ઉદ્દોલો, અનાગમી, દુનિયામાં પાડો નહિ
વનાર. દયોચન શુભો.

ઉદ્દાન, ૬૬ શ્લોકી વૃષ્ટ્યા એવો મૂળ અર્થ છે.

બોધનો મૂળ અર્થ પૂર વાચ છે. અને અહીં તેનો અર્થ.
ખુસને તાણી જનારી વૃષ્ટ્યો એવો વાચ છે. બૌદ્ધશાસ્ત્રની
વેમાપ.મા એવ ચાર છે. કામ, મદ, દષ્ટિ, અને અવિદ્યા. કામ
દષ્ટિ બોધ્ય વસ્તુની સ્પર્શ, મદ એટલે પરલોકની વાસના, દષ્ટિ
દષ્ટિ કેાઠ પચેનું વાકાનું મમત્વ, દુરાચર. આના સંબંધી ચાર વાસનાને
માસવ' અને 'ચેગ' પણ કહે છે.

હત્તી, અથવા કલિ, વૈદિક સંસ્કૃતિમાં 'હલિ' નો અર્થ શુભાર્થનો
વાચ છે. પાલિ સાહિત્યમાં તેનો અર્થ 'દારનો દાવ' અને
ગી સમ્બંધી 'દાનિ' વાચ છે. શુભો શ્લોક ૨૫૨, ૨૦૨.

કામગુણ, પાંચ ઈંદ્રિયોના ઉપભોગના વિષયો.

કાચગતાસતિ, કાચા વિશેની સ્મૃતિ. આનો અર્થ અશુભ જ્ઞાપના થાય છે. સુમાનુવર્તિન વ્યુત્તો.

કુસલ, સ. કુશલ (કર્મ), બૌદ્ધ ધર્મશાસ્ત્રોમાં દસ અકુશલ કર્મપથ કહેલા છે: ત્રણ કાચિક (૧) પ્રાણુધાત (૨) અદાદાન (૩) વ્યભિચાર; ચાર વાચિક (૪) અસત્ય બાપણ (૫) ચાડી (૬) કંઠાર બાપણ (૭) બહુબાહત; અને ત્રણ માનસિક (૮) પદ્મવ્યનો લોભ (૯) ક્રોધ (૧૦) નાસ્તિકતા. આ દસ અકુશલ કર્મપથથી નિવૃત્ત રહેવું એ દસ કુશલકર્મપથ છે. આને જ કુશલ કર્મ પથ કહે છે. વધારે માટે વ્યુત્તો પ્યુદ્ધલીલાસારમંચલ બાગ ૩ ને પ્રકરણ ૨ જુઓ.

સળો, મં. ઠળ, ધડી, ક્ષણ, નિર્વાણ પામવાની તક એવો અર્થ છે. અંગુત્તરનિકાય અટુકનિપાત સુત્ત ૨૭ માં ૮ અક્ષરો વિસ્તારથી ગણાવેલી છે અને તે જ વૌધિચર્યાવતારપત્રિકામાં પૃ. ૧૦ મે ટૂંકમાં નીચે પ્રમાણે આપેલ છે. નરકપ્રેતતિવંચો મ્લેષ્ટા દોષાણુવૌમરા: ॥ નિચ્ચાદગ્વુદ્ધાન્તારા ગૂઠતાટાવિહાક્ષણા: ॥ નરકમાં જન્મ, પ્રેતલોકમાં જન્મ, પશુધોનિમાં જન્મ, મ્લેષ્ટોમાં જન્મ, દોષાણુવ અર્થાત્ અરૂપાવચર લોકોમાં જન્મ, મિચ્ચાદદિવાળા હોવું, પ્યુદ્ધ ન જ મળી શકે એવી જગામાં હોવું, મૃગાં અર્થાત્ જડ હોવું, એ આઠ અઘીં અક્ષરો છે. આ આઠ અક્ષણુ સિવાયની ક્ષણ મળતી ફલભ છે.

સન્ધ, મં. સ્કન્ધ, પાચ છે. ૧ સરકાર જેમા પૃથ્વી અપ્ તેજ અને વાયુ એ ચાર મહામૂનો આવે છે. ૨ વેદના:-સુખકારક વેદના, દુઃખકારક વેદના અને કપેક્ષા વેદના. ૩ સંગા-ધર ગ્રાહ ગામ વગેરે મૂર્ત અને અમૂર્ત પદાર્થોને એક બીજાથી ભિન્ન નામો આપનારી શક્તિ તેનું નામ મંદા. ૪ સરકાર ત્રણ પ્રકારના છે: કુશલ સરકાર જેવા કે પ્રેમ, ક્રોધને મદદ કરવાની ક્ષમ્ભા વગેરે અને તેથી ઉલટા તે અકુશલ જેવા કે લોભ કેવ મઃવા અસર અને તે બંનેથી

ભાન એવા અધ્યાત્મ સરકારો જેવા કે અમુક પદાર્થોની અભિ-
 રુચિ અથવા અમુક કાર્ય કરવાની સ્વભાવિક આવડત કે ઠકિત.
 ૫ વિદ્યાન એટલે જાણવું. અમુકવિદ્યાન, જ્યોત્સવિદ્યાન, પ્રાણવિદ્યાન,
 ગિદ્ધીવિદ્યાન કાષ્ઠવિદ્યાન અને મનોવિદ્યાન એ ૭ પ્રકારનાં વિદ્યાનોને
 વિદ્યાનરસકેષ કહે છે. વિદ્યાનને ઠાક જવાએ ચિત્ત અને મન પણ
 કચું છે આ રકષો અધ્યાત્મ છે તેમાં પડેલો મૂર્ત છે, નહ છે, અને
 નહીના ચાર અમૂર્ત છે.

દગ્ધ, સં. દગ્ધિ, અન્વિઓ ચાર છે. ૧ અભિગ્ઞા સં. અભિગ્ઞા
 એટલે પારકા ધનની દગ્ધા. ૨ ક્યાગદ પડેલ. ૩ હાલજનનરા-
 કામો શીલ અને વૃત્તથી ઉપવાસ વગેરેથી મોક્ષ મળી જાય છે એમ
 માનવું. ૪ દ્વંદ્વસમ્પ્રાપ્તિવિદેહો દુઃ દુઃ છું એવે સાચું છે એવો
 દુઃખદ.

જાતિ, આ પાલિ શબ્દ છે અને તેનો અર્થ સાધારણ રીતે
 'જાત' વાચે.

જ્ઞાન, સં. જ્ઞાન, બૌદ્ધ સાહિત્યમાં કુલવિદ્ય નિષમ પ્રમાણે
 પ્રથમ, દ્વિતીય, તૃતીય, ચતુર્થ એવાં ચાર ખાનો છે. અને અભિષમ્ય
 પ્રમાણે પાચ છે. તેમની ચર્ચા વિષુદ્ધિમગ્ગ માં કરેલી છે.

જાદિ, સં. જાદ્. આ શબ્દનો અર્થ ધણી જવાએ અગદન્ત
 વ.ચ છે.

જેસ, સં. સ્વચિર એટલે ધરો. સાચો સમય કુદ ધર્મમાં
 રહેલા બિહુને સ્વચિર કહેવા. અર્વાચીન કાલમાં કલ વર્ષ બિહુ રહેવાને
 સ્વચિર કહે છે અને વીસ વરસ રહેવાને મહાસ્વચિર કહે છે.

જેમ, આ પાલિશબ્દ મુખ્યત્વે કરીને સં. જેનો સમાનાર્થ છે.
 જુઓ શ્લોક ૩૫૩. ઠાક જવાએ દોષ પણ અર્થ વાચ છે. જુઓ
 શ્લોક ૩૫૧.

જમ, સં. ધર્મ, આ બૌદ્ધસાહિત્યનો પારિભાષિક શબ્દ છે.
 ધણી વાર નામરૂપાત્મક પદાર્થ આવે તો વાચક છે.

પમ્મદ, મ. ધર્મણ, એટલે ન્યાયાધીશ. તે જે કેસ ચુકાવે તેને અર્થ અથવા વ્યવહાર કહે છે.

પમ્મદ, ધર્મનું વાક્ય.

નામકર, નામનો અર્થ કોઈવાર વેળા, સંગઠ અને મંરકર એ ત્રણ રકંધો થાય છે. કોઈવાર વિદ્યાન રકંધનો પણ તેમાં સમાવેશ કરવામાં આવે છે. રૂપ એટલે રૂપરકંધ. જુઓ મગ્ધ.

નિવહ્લુસક. કદાચ મ. વક શબ્દ સાથે આને સંબંધ દેવા, જેમાંથી દિંદીમાં વજા શબ્દ આવ્યો છે.

નિવહ્લુસક.

વમુક્લ, સંસ્કૃત વાંચુનો અર્થ ધૂળ થાય છે. ઐશ્વર્ય બિમ્બો શરીર શમશાન વગેરે જગ્યાએ નાંખી દીધેલાં મીઠાંચરાંમાંથી પોતાને માટે ચીવર બનાવતા. તેને માટે સામાન્ય શબ્દ વમુક્લ છે તે મ. હુક્લ શબ્દની પેઠે વ્યુત્પન્ન થયો લાગે છે.

વજ્ઞા, મ. પ્રજ્ઞા, જુદીની જે શક્તિથી વિદ્યાસ પમાય, વિવેક કરી શકાય અને મોક્ષ મળે તે શક્તિ.

વાનિમોક્ષ, મં. પ્રાતિમોક્ષ, બિમ્બો માટેના નિષેધત્મક ૨૨૭ નિયમોને' મંદ. તે વિનયમાં આવેલો છે. એ નિયમોનાં દરેક કુપોસથને દિવસે મંથ આગળ પાઠ કરવામાં આવતે. જુઓ ઐશ્વર્ય સંધનો પરિચય ભાગ ૨ નો.

વિયગ્માહી, પ્રિયનું મંદણ કરનાર. પ્રિયનો અર્થ અહીં મત્વ ગ્રાણી અને સંસ્કાર પદાર્થ એવો છે. સત્ત્વ અને સંસ્કારોની અસક્તિ ન કરવી જોઈએ એવો ૨૦૧ માં શ્લોકનો ભાવાર્થ છે.

વૌતિ, મં. પ્રીતિ, આનો અર્થ પેમ (સં.પ્રેમ) અને મિત્રેહ (મ.સ્નેહ) થી જુદો છે. કોઈપણ એક વ્યક્તિ તરફ આકર્ષનાર લાગણીને, આસક્તિને પેમ અને મિત્રેહ કહી છે; તે પરિણામે દુઃખકર છે અને ત્યાગ્ય છે. (જુઓ શ્લોક ૨૧૩, ૩૪૧.) વૌતિ કોઈપણ એક વ્યક્તિ તરફની લાગણી નથી પણ નિઃકામ ભાવથી દેખ થવો

કરવાં જોઈએ; એવી રીતે પોતાના શરીરમાં અશુભ જોવાના અભ્યાસથી બીજાના શરીરમાં કામાસક્ત થવાનું નથી. એ ભાવનાને અશુભ ભાવના કહે છે. અને તે કરવાવાળા અમુમાનુસિંઈ કહેવાય છે. અને તેનાથી ઉદ્ધતા તે મુમાનુસિંઈ અટકે કેવળ બાલ કાન્તિ ઉપર મોડ પામનારા.

સેનો, સં. હૈલ એટલે શિક્ષાયોગ્ય. આ પરિભાષિત શબ્દ છે. સર્વ સામાન્ય માણસો પૃથક્ જન કહેવાય છે. સૈતાપત્તિનગ (બુદ્ધો સંયોગન) જેને પ્રાપ્ત થયો છે તે આવે કહેવાય છે અને આર્ષો અર્હત્ ક્ષ પ્રાપ્ત કરે ત્યાં સુધી સંમ કહેવાય છે. અર્હત્ ક્ષ મળ્યા પછી ગુરુત તે અશૈક્ષ થાય છે અર્થાત્ તેને શિખાની જરૂર રહેતી નથી.

સૈતાપત્તિનગ-બુદ્ધો સંયોગન.

હિરી, સં. હૈ-એટલે પોતાને જ ખરાબ કામ કરતાં શરમ લાગે તે શરમ. બીજાની શરમ લાગે તેને જનકયા પાલી બોલવ્ય કહે છે.

श्लोकारानुक्रम

(अक्षरानुक्रमे)

अ		अनिष्टमाशो,	९
अकर्म,	४०८	अनूषवासो,	१८५
अकृतं,	३१४	अनुपुन्द्रेन,	२३९
अश्लोच्छि मं,	३, ४	अनेकप्रतिघातार्त्तं,	१५३
अशोधनं,	४००	अन्धभूतो,	१८४
अशोधनं,	२२३	अवि दिग्भेनु,	१८७
अशोम,	३९९	अपुष्पलाभो,	३१०
अचरित्वा,	१५५, १५६	अपि वि धे,	२०
अचिरं वत०,	४१	अप्यका से,	८५
अद्वैतं,	१५०	अप्यनाशो अयं,	५६
अङ्गा दि,	७५	अप्यनतो पनतोपु,	२९
अलक्ष्यं,	१६६	अप्यनादरता होष,	३२७
अलना चोदय०,	३७९	अप्यनादरतो,	३१, ३२
अलना व कृतं,	१६१, १६५	अप्यनादेन,	३०
अत्ता इवे,	१०४	अप्यनादो,	२१
अत्ता हि अतनी,	१६०, ३८०	अप्यलाभो वि,	३६६
अत्तानमेव,	१५८	अप्यस्तुतायं,	१५२
अत्तानं ये पियं,	१५७	अभवे,	३१७
अत्तानं ये तथा,	१५९	अभित्परेष,	११६
अत्यग्नि,	३२१	अभिवादनशीलित्वा,	१०९
अय पावानि,	१३६	अभूतवारी,	३०६
अयश्चन,	१४०	अयता व,	२४०
अनवद्विगच्छित्वा,	३८	अयोगे युद्धम०,	२०९
अनवस्तुनचित्वा,	३९	अत्यङ्गो ये,	१४२

अलम्बिताये	३१६	उट्टानक्यापदि,	२८०
अवबे वममतिनो,	३१८	उट्टानकनो,	२४
अविरुद्धं,	४०६	उट्टानेन,०	२५
असंसर्गं,	४०४	उदकं हि,	८०, १४५
असज्जायमला,	२४१	उपनीतवयो च,	२३७
असतं भावनमि,०	७३	उप्युञ्जन्ति,	९१
अमारे सारमतिनो,	११	उमभं पवरं,	४२२
असाहसेन,	२५७		
अमुभानुपस्त्रि	८	एकं घम्भं,	१७६
अस्तद्धो,	१७	एकस्त्र चरितं,	३३०
अस्मो यथा,	१४४	एकायन,	३००
अहं नागो व,	३२०	एनं खो सरणं,	१९२
अहिंसका ये,	२२५	एतं दग्धं,	३४६
		एतं विसेसतो,	२२
आ		एतमिह तुम्हे,	२७५
आकासे पद,	२५४, २५५	एतमश्ववचं,	२८९
आरोग्यपरमा,	२०४	एष पस्मधि०,	१७१
आसा यस्त,	४१०	एवं भो पुरिम,	२४८
		एवं सद्गारभूतेषु,	५९
इदं पुरे,	३२६	एमो व मग्गो,	२७४
इध तप्सति,	१७		
इध नन्दति,	१८	ओवदेण्या०,	७७
इध मोदति,	१६		
इध वसो,	२८६		
इध सोचति,	१५		
		कण्ठं घम्मं,	८७
उ		कथिरा ये,	३१३
उच्छिन्दतिनेहम०,	२८५	कामतो जायती,	२१५
उत्तिष्ठे नप्यमन्नम्य,	१६८	कायप्पकोपं,	२३१

कायेन गद्यो,	२६१			
कायेन संकुना,	२१४	छन्दजातो,	उ	२१८
दागारपच्छा,	३०७	छिन्द गोन,		२८७
दि ते अटादि,	३२४	छंका मन्दि,		२०८
विष्णो,	१८२		अ	
कुम्भुरम,	४०	अव दि,		२०१
कुगो दया,	३११	मिषण्डा,		२०३
को इमे पठयिं,	४४	जीमिन धे,		१५१
कोर्ष अटे.	२२१		आ	
को मु हागा,	१४६	भाय मिषणु,		३७१
		भायि विरज०,		१८६
गान्धी परमं,	१८४		अ	
		ने न कामे,		६८
गाम्भीरपञ्च,	४०३	ने पुतपणु०,		४१७
गणद्विनी,	२०	ते को बदामि,		२१७
गणधर्मके,	१२६	तण्दाय जायती,		०१६
गहवारक,	१५४	ततो मला,		२४३
गामे वा.	२८	तशाभिवर्ती०,		८८
		तशायमादि,		१७५
वक्त्रगुना,	१६०	तदेव वागपुत्रं,		२२०
वगारि,	३८२	तमिणाक पुरकण्णा,	३०२.	२४३
वन्दनं,	५५	तममा विदं,		२१६
वन्दे व,	४१६	विष्णोमनि,	२५१-२५२.	२०६
(धे	६१	पुटोदि विव,		२२
विन काला,	६६	ने शाशिनो,		१०१
वप्यवर्षि,	२१२	ने लालसे,		५७
ने वी.	४१०	नेव गीरकणीमध,		

द

ददाति वे,
दन्तं नयन्ति,
दिवा तपति,
दिसौ दिवं,
दोषा जायन्ते,
दुक्ख,
दुग्धिनाहस्य,
दुग्धवर्जं,
दुग्धमो,
दुग्धनं,
दूरे सन्तो,

२४९
३२१
३८७
४२
६०
१९१
३५
३०२
१९३
३७
३०४

न वाहु,
न वाहं,
न जटाहि,
न तं कम्मं,
न तं दब्धं,
न तं माता,
न तावता,
न तेन अरियो,
न तेन घेरो,
न तेन पण्डितो,
न तेन भिक्षु,
न तेन होति,
न नन्वचरिया,

२३
३९
३९
६
३४
४३
२५
२७
२६
२५
२६
२५
२४

घ

घनपालघो,
घनं बरे,
घन्यगीति,
घन्यारानो,
घोरं व,

३२४
१६९
७९
३६४
२०८

न परेम,
न पुच्छान्धो,
न प्राङ्गण्य,
न प्राङ्गण्ये,
न भजे,

५०
५४
३८
३९
७८

न

नत्थि क्षानं,
नत्थि रागसमो,
नेव देवो,
नेव खो,
न अण्डहेतु,
न अण्डलिखे,
न कदापम,
नत्थि दग्ध,

३७२
२०२, २५१
१०५
१८९
८४
१२७, १२८
१८६
३१५

न मुग्धकेन,
न मोनेन,
न वाहरण,
न वे कदरिया,
न गन्तु पुणा,
न मालज्वन,
न दि एतेदि,
न दि पाद,
न नि लेख,

२६४
२६८
२६२
१७७
२८८
२७१
३५३
७१
५

निट्टंगतो,	३५१	पुष्कानि देव,	४७, ४८
निषाय दण्ड,	४०५	पुष्पेनिवासे,	४२३
निपीने व,	७६	पूजार्हे,	१९५
नेकरी,	२३०	देमनो आयती,	२१३
नो खे हनेष,	३२९	पोरणमेत.	२२७
	प		फ
पंसुबूलपर,	३९५	फन्दन,	३३
पय टिग्दे,	३७०	फुत्तानि,	२७२
पटदीसनी,	९५	फेणुपमं,	४६
पणुपतापो,	२३१		प
पयग्गा,	१७८	बहु वि,	१९
पमादं,	२८	बुं वे,	१८८
पमादम०,	२६	बाल्लव्रवचारी,	२०७
पणुपणु,	२९१	बादिणपापो,	३८८
परबञ्जानुपरिषण्ण,	२०३		ब
परिञ्जिण्णनिदं,	१४८	भशोपि.	१२०
परे व न,	६		म
पथिदेहरतो,	२०५	मगगानहुद्धिपी,	२७३
पत्ता विसवण,	१४७	मत्तायुखपरिषाणा,	२९०
पाणिदिं खं,	१२४	मत्तु वा मज्जती,	६९
पार्वं खं,	११७	मत्तुजस,	३१४
पापानि,	२६९	मतोपघोपं,	२३३
पापो वि,	११९	मनोपुम्बत्रमा,	१, २
पानोच्चणहुत्तो,	३८१	समेद वल,	७४
पिमतो आयती,	२१२	मदिशियया,	२४२
पुम्भं खं,	११८	मत्तरं पिठरं,	२९४, २९५
पुत्ता मत्थि,	६२	मा पमाद०,	२७

मा पियेहि,	२१०	यस्म अचन्द्र०,	१६२
माप्पमअधेय,	१२१, १२२	यस्स कायेन,	३९१
माबोच करमं,	१३३	यस्स गतिं न,	६२०
मासे मासे	७०, १०६	यस्स चेतं,	२५०, २६३
मित्ते	३७६	यस्म छर्तिमती०	३३९
मिद्धो यदा,	३२५	यस्स जालिनी,	१८०
मुञ्च पुरे,	३४८	यस्म जितं,	१७९
मुहुत्तमपि चे,	६५	यस्म पारं,	१७३
मेताविहारो,	३६८	यस्म पारं,	३८५
य		यस्स पुरे,	४२१
यं एसा	३३५	यस्म रागो,	४०७
यं किञ्चि,	१०८, ३१२	यस्मालया न,	४११
यं चे विञ्जू,	२२९	यस्मात्तवा,	९३
यं हि किञ्चं,	२९२	यस्मिन्द्रियानि,	९४
यतो यतो,	३७४	यानिमानि,	१४९
यथा अगारं,	१३, १४	याव हि,	२८४
यथा दण्डेन,	१३५	यावजीव पि,	६४
यथापि पुष्क०,	५०	यावदेव,	७२
यथापि भनरो,	४९	ये च सो,	८६
यथापि मूले,	३३८	ये ज्ञानपमुता,	१८१
यथापि रहरो,	८२	ये रागरत्ता,	३४७
यथापि रुचिरं,	५१, ५२	येन गंतिचययो,	९२
यथा मुञ्जुलक,	१७०	येन गधोधिपत्तेसु,	८९
यथा सद्धार०	५८	येन च सुममाग्धा,	२९३
यदा इयेसु,	३८४	यो अणदुट्ठम्,	१२५
यदा धम्मं,	३९२	योगा ये,	२८२
यदिह सचं,	२६१	यो च गाया,	१०२

श्री च पुन्ये,	१७२	वज्रं च,	३१९
श्री च पुन्यं च,	१९०	वनं विन्दय,	२८३
श्री च वन्ताकपा०,	१०	वर्मस्तनरा,	३२२
श्री च वस्मसतं,	१०-	वस्मिन्ना विष्य,	३७७
	११०-११५	वाचानुगती,	२८१
श्री च समेति,	२६५	वाचिजो व,	१२३
श्री चेंनं सह्यो,	३३६	वारि पोक्करपणे व,	४०१
श्री दण्डेन,	३३७	वारिजो व,	३४
श्री दुस्सात,	६०२	विनहपमपितस्य,	३४९
श्रीय धामे,	४१५	विनकरूपसमे,	३५०
श्रीय लण्डं,	४ ६	वीतगण्टो,,	३५२
श्रीय शीपं,	४०९	वेदमं कर्म,	१३८
श्रीय पुञ्जे,	२६ ,४१२		स
श्री निच्यनयो,	३४४	सचे नरेति,	१३४
श्री पाचम०,	२४६	सचे समेष,	३२८
श्री बाह्यो मञ्जति,	६३	सथ मये,	२२४
श्रीमं वळिपयं	४१४	सदा अणरमानानं,	२२६
श्री सुरससञ्जतो,	२६३	सद्वाय सँडिन,	१४४
श्री वे उन्पतितं,	२-२	सन्तदायो,	३७८
श्री एरस्ने,	१०३	सन्तं तस्स,	९६
श्री साधनं,	१६४	सन्वत्य वे,	८३
श्री हने,	३८२	सन्वदानं,	३५४
	२	सन्ववापरा,	१८३
रतिवा आदती,	२१४	सन्वमेदोत्रं,	३९७
रमणीयानि,	९९	सन्वमो,	३६७
राजतो वा,	१३९	सन्वार्थिभू,	३५३
	४	सन्वे तसन्ति,	१९९, १२०
वचीपद्योपं,	२३३		

सन्धे घम्मा,	२७९	सुदुष्मं,	३६
सन्धे संखारा,	२७७,२७८	सुप्पबुद्धं,	२९६-३०१
सरित्तानि सिनेहितानि,	३४१	सुभानुपस्सिं,	७
सलामं,	३६५	सुरामेरयपानं,	२४७
सवन्ति सब्वधी,	३४०	सुसुखं वत,	१९७-२००
सहस्समपि,	१००,१०१	सेखो पठविं,	४५
सारं च,	१२	सेलो यया,	८१
साहु दस्सन,	२०६	सेव्वो अबोगुब्बो,	३०८
सिञ्च भिक्खु,	३६९	सो करोदि,	२३६,२३८
सीलदस्सन०,	२१७		ह
सुकरानि असावूनि,	१६३	हंसादिच्चपये,	१७५
सुखं याव जरा,	३३३	दत्थसञ्जनो,	३६२
सुखद्यामानि,	१३१,१३२	हनान्त भोगा,	३५५
सुसा मत्तयता	३३२	दित्वा मानुमकं,	४१७
सुखो बुद्धानं,	१९४	दित्वा रतिं,	४१८
सुज्जीवं अदिरिक्केन,	२४४	दित्तीनिसेधो,	१४३
सुञ्जागारं पविट्ठस,	३७३	दित्तीमता च,	२४५
सुदत्तां वज्ज,	२५२	हीनं घम्भं,	१६७

शुद्धिपत्र पाणि

श्लोक	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१४	१	मुचिकम्मस	मुचिकम्मस
७४	३	वदति	वदति
८८	१	तद्गान्धिरति०	तद्गान्धिरति०
८९	१	सम्बोधित्त्रेषु	सम्बोधित्त्रेषु
९६	१	हति	होति
१५६	२	थापतिसोपा	थापतिसोपा
२०१	२	अपरात्रय	अपरात्रयं
२७६	२	पमोषन्ति	पमोषसन्त
२७८	१	सदारा	संसारा
३०५	१	तन्दिता	तन्दिती

गुजराती अनुवाह

श्लोक	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
६	२	अपाय	अपाय
१०	२	अपाय	अपाय
१५	१-२	सैय	सैय
५३	१	सपत्तशीष	सपत्तशीष
१८०	२	म्पादी	म्पाद्य
१८३	१	पुरप को	पुरपको
२१५	१	परेपरा	परेपरा
३०१	१	नेमने	नेमनु
३५४	३	तम्पाक्षयने	तम्पाक्षय—
३६८	१	दण्ड	दण्ड
४१६	१	अवेना	अवेनां

प्राचीन दर्शनशास्त्रना अभ्यासीने अत्यन्त उपयोगी
सिद्धसेन दिवाकरकृत

सम्मतितर्क

न्यायपर्यायानन अणयडेव सुरिकृत

तत्त्वभोाधनी साथे

भा. १

[आ अथमां प्राचीन दर्शनामां थर्याता वाढोना
संकेत थयो डोवाथी अतिहासिक अने तात्त्विक दृष्टिअे
अत्यन्त महत्त्वना छे.]

संपादको पं. सुभवावलु

जेयरदास किं. इ. १०-०-०

पुरातत्वमंदिरग्रन्थावलीभां प्रकट यज्ञेतां
जौद्ध धर्मना अन्य ग्रंथो

सुददीवासारसंग्रह

ले. धर्मानंद डोसंबी. २-०-

अभिधम्मसंग्रहो

सं. धर्मानंद डोसंबी. २-०-

जौद्धसंघनो परिचय

ले. धर्मानंद डोसंबी.

उपाय

टिप्पण्यु

	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१३६	१७	ऊर्ध्वश्रोतम्	ऊर्ध्वश्रोतम्
१४२	२	धम्मट्टा	धम्मट्टो
१४४	२	योग, अन्धनो.	योग, डोषवार अन्धनो.
"	२६	अभति	अशुति

पुरातत्त्वमंदिरग्रन्थावलीभां प्रकट थयेसां
जैह धर्मना अन्य ग्रंथो

सुददीवासारसंग्रह

वे. धर्मानंद ठासंणी. २-०-०

अभिधम्मथसंग्रहो

सं. धर्मानंद ठासंणी. २-०-०

जैहसंघनो परिचय

वे. धर्मानंद ठासंणी.

उपाय छे.

પ્રાચીન દર્શનશાસ્ત્રના અભ્યાસીને અત્યન્ત ઉપયોગી
સિદ્ધસેન દિવાકરકૃત

સંમ્મતિતર્ક

ન્યાયપંચાનન અભયદેવ સૂરિકૃત

તત્ત્વબોધની સાથે ભા. ૧

[આ ગ્રંથમાં પ્રાચીન દર્શનોમાં ચર્ચાતા વાદોનો
સંગ્રહ થયેા હોવાથી ઐતિહાસિક અને તાત્ત્વિક દષ્ટિએ
અત્યન્ત મહત્ત્વનો છે.]

સંપાદકો પં. સુખલાલજી

પં. બેચરદાસ કિં. ૩.૧૦-૦-૦

पुरातत्व

य. १ अ. डि. ५-१२-०

पुरातत्व

य. २ अ. डि. ५-१२-०

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ તરફથી પ્રકટ થતી પુરાતત્ત્વમંદિર ગ્રન્થાવલી

આર્યવિદ્યા વ્યાખ્યાનમાળા.	છોટની પટ્ટી	૨-૦-૦
	ચામડાની	૨-૮-૦
		૦-૧૨-૦
પ્રાચીન સાહિત્ય. રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર.		
અનુવાદક શ્રી. મહાદેવ દેસાઈ શ્રી. નરહરિ પરીખ.		
બુદ્ધલીલાસારસંગ્રહ	લે. ધર્માનંદ ડોસબી	૨-૮-૦
તહેવારોનો ઇતિહાસ.	લે. ઋગ્વેદી.	૩-૮-૦
ઉપનિષત્ પાઠાવલી.	સં. અ. દત્તાત્રેય કાલેલકર.	૦-૧૨-૦
પ્રાકૃતકથામગ્ધ.	સં. સુનિ જિનવિગ્ન્ય.	૦-૧૪-૦
પાલીપાઠાવલી.	" "	૦-૧૨-૦
અભિધાનપ્પટ્ટીપિઠા	" "	૫-૦-૦
અભિધમ્મત્થસંગહો.	સં. અ. ધર્માનંદ ડોસબી.	૨-૦-૦
સંમતિતર્ક.	સં. પં. સુખલાલ તથા પં. બેચરદાસ	૧૦-૦-૦
કાવ્યપ્રકાશ. ગુજરાતી અનુવાદ. (કે. ૧-૬)		
	અનુવાદક : અ. રામનારાયણ વિ. પાઠક	
	અ. રસિકલાલ છો. પરીખ	૧-૮-૦
પ્રાકૃત ભાષાઓનું વ્યાકરણ	લે. પં. બેચરદાસ	છપાવ દે
વૈદિકપાઠાવલી	સં. રસિકલાલ છો. પરીખ	"
બૌદ્ધ સંધનો પરિચય	લે. અ. ધર્માનંદ ડોસબી.	"

